

Audronė Kučinskienė

LEGO ET INTELLEGO

Tekstų ir užduočių rinkinys
Lotynų kalbos ir Antikos kultūros programai

Vilnius
Societas Classica
2024

Leidinių parėmė

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija
Vilniaus universiteto bibliotekos Senujų spaudinių skyrius

Recenzavo:

Agnė Ingelevičienė (Alytaus Adolfo Ramanausko-Vanago gimnazija)

Loreta Raudytė (Telšių Žemaitės gimnazija)

Redaktorė Dalia Andziulytė (Vilniaus universitetas)

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

ISBN 978-609-95581-6-5 (epdf)

© Audronė Kučinskienė, 2024

© Asta Puikienė, apipavidalinimas, 2024

© Klasikų asociacija (Societas Classica), 2024

Turinys

III KLASĖ	6
Lotynų kalba ir jos istorija <i>Latinitas viva</i>	7
Lotynų ir lietuvių kalbų giminystė	11
Lotynų kalbos tarimo ir kirčiavimo taisyklės	12
I–II linksniuotės <i>nom. sg. et pl.</i> Būdvardžio derinimas su daiktavardžiu Vietos reiškimas <i>in + abl.</i> Veiksmožodžio <i>esse</i> esamasis laikas Antikinio pasaulio geografiija	14
Imperium Rōmānum	14
Veiksmožodžių liepiamoji nuosaka (<i>imperātīvus</i>) Pasisveikinimas, atsiveikinimas	17
Veiksmožodis <i>sum, esse, fu</i> ir jo vediniai: <i>adsum, absum. Dativus possessivus</i> Prisistatymas	19
<i>Infinitīvus. Praesens indicatīvī actīvī</i> I ir II linksniuotė <i>acc. sg. et pl.</i> Krypties reiškimas <i>in + acc.</i> Romos kultūra: Romos miestas	20
Visitāmus Rōmam	20
I–II linksniuotės daiktavardžių ir būdvardžių linksniavimo paradigmos Graikų mitai: Pandora	24
Dē Pandōrā	24
II linksniuotės <i>voc. sg. m.</i> Lotyniški vardai ir jų lietuvinimas II linksniuotės daiktavardžiai ir būdvardžiai su baigmeniu <i>-er</i> Romos kultūra: ugdymas	30
Dē educātiōne Rōmānā	30
I linksniuotės vyriškos giminės žodžiai <i>Praesens indicativi passivi 3 sg. et 3 pl.</i> <i>Ablativus auctoris</i> . Įvardis <i>is, ea, id</i> „jis, ji“ prasme Garsios Antikos asmenybės: Katulas	32
Dē poētā Catullō	32
<i>Imperfectum indicativi activi,</i> Būdvardis <i>multi, multae, multa</i> Graikų mitai: Nijobė	33
Dē Nioba	33
Salvus aegrōtus	35
Asmeniniai įvardžiai (<i>pronomina personalia</i>) Savybiniai įvardžiai (<i>pronomina possessiva</i>) Literatūra: laiško žanras	36
Liberi litigant	36
Dē epistulīs Cicerōnis	36
Parodomieji įvardžiai (<i>pronomina demonstrativa: is, ea, id; idem eadem, idem; hic, haec, hoc</i>) Veiksmožodžio <i>sum, fui, -, esse</i> būsimasis laikas (<i>futūrum I</i>)	38
Memorābile dictum	38
Veiksmožodžių būsimasis laikas (<i>futūrum I</i>)	38
Praeceptum senis agricolae	38
Pagrindinės veiksmožodžio formos Veiksmožodžio perfekto (<i>perfectum indicativi activi</i>) <i>sg. 1 ir pl. 3.</i> Griežto draudimo konstrukcija <i>noli, nolite + infinitivus</i> Garsios Antikos asmenybės: Archimėdas	39
Dē Archimēde	39

Dē puerō mendācī.....	40
In prīncipiō (<i>Vetus Testāmentum, Liber Genesis, 1, 1–5</i>)	40
III daiktavardžių linksniuotė (priebalsinis tipas)	
Graikų mitai: Deukalijonas ir Pira.....	41
Deucalion et Pyrrha.....	41
Deī Rōmanōrum	42
III linksniuotės daiktavardžių daryba: <i>nomina agentis, nomina actionis</i>	
Garsios Antikos asmenybės: Ciceronas.....	43
Dē Cicerōne	43
III linksniuotės daiktavardžių daryba: vediniai su priesagomis <i>-itas, itatis f</i> ir <i>-itudo, inis f</i>	
Garsios Antikos asmenybės: Horacijus.....	45
Dē poetā Horātiō	45
III daiktavardžių linksniuotė (balsinis ir mišrusis tipai)	
Romos istorija: Miesto įkūrimo mitai.....	48
Ā Trōiā ad Rōmam	48
Dē virō avārō.....	50
Kiekiniai ir kelintiniai skaitvardžiai nuo 1 iki 10 <i>Abl. temporis</i>	
Romos istorija: septyni Romos karaliai ir septynios Romos kalvos. Romėnų kalendorius.....	51
Ab urbe conditā	51
Septimontium	51
Dē mėnsibus.....	52
III linksniuotės būdvardžiai	
Graikų mitai: Friksas ir Helė	53
Phrixus et Hellē.....	53
Netaisyklingų III linksniuotės daiktavardžių <i>Iuppiter</i> ir <i>bos</i> linksniavimas	
Romėnų dievai.....	54
Dē Iove	54
IV KLASĖ	
Kartojimas	
Romos imperijos geografija	56
Ītalia antiqva.....	56
Kartojimas. I–III linksniuotės	
Būdvardžio derinimas su daiktavardžiu	
Graikų mitai: vienuoliktasis Heraklio žygis	58
Dē Hercule et Atlante	58
IV daiktavardžio linksniuotė	
Graikų mitai: gausybės ragas	
Romos kultūra: romėniškas būstas	60
Cornū Amalthēae	60
Domus Rōmāna	61
V daiktavardžio linksniuotė	
Romos istorija: Katilinos sąmokslas	63
Dē rē publicā	63
Ō tempora, ō mōrēs!.....	63
Kartojimas. Veiksmažodžio laikai ir asmenavimas	
Romos kultūra: Sibilės knygos	
Graikų mitai: Mido auksas, Mido ausys.....	64
Historia dē libris Sibyllinis ac dē Tarquiniō Superbō rēge.....	64
Dōnum fātale	65
Kartojimas. Veiksmažodžio liepiamoji nuosaka	
Garsios Antikos asmenybės: Diogenas	
Literatūra: Trimalchijono puota	66
Dē Diogene Cynicō	66
Cēna Trimalchiōnis	67

Veiksmožodžio veikiamosios rūšies laikų sistema.	
Graikų mitai: Minotauras	68
Dē Thēsēō et Mīnōtāurō	68
Pasakėčios. Dalyviai (<i>participium praesentis activi, participium perfecti passivi</i>), jų lyginimas su atitinkamais lietuvių kalbos dalyviais.	
Įvardžio <i>is, ea, id</i> vartojimas	
Literatūra: pasakėčios.....	71
Scriptōres fābulārum	71
Dē vulpe et ūvīs.....	71
Ablativus absolutus	
Graikijos istorija: Salamino mūšis	74
Dē Graecōrum cum Xerxē bellō	74
Dē corvō et vulpe	74
Neveikiamoji rūšis <i>Perfectum indicativi passivi 3 sg. et pl.</i>	
Romos istorija: žąsys išgelbėjo Romą.....	75
Rōma ab ānsēribus servāta est.....	75
Veiksmožodžio <i>sum, fui, esse</i> vediniai: <i>posum, potui, posse</i> ir <i>prosum, profui, prodesse</i>	
Romos istorija: patricijų ir plebėjų nesantaika	76
Menėnius Agrippa plėbem ad concordiam vocat	76
Facētia.....	77
Parodomieji įvardžiai (<i>pronomina demonstrativa: hic, haec, hoc; ille, illa, illud, idem, eadem, idem</i>)	
Parodomasis įvardis (<i>ipse, ipsa, ipsum</i>)	
Garsios Antikos asmenybės: Cezaris ir Katonas.....	78
Dē Caesare et Catōne	78
Nōsce tē ipsum	79
Sintaksinės konstrukcijos: <i>accusativus cum infinitivo</i>	
Graikijos istorija: Termopilų mūšis	
Literatūra: Cezario „Užrašai apie galų karą“	80
Dē pugnā ad Thermopylās factā	80
Dē deīs Gallōrum (pagal Caes. B.G. VI. 17–18)	81
Facētia.....	81
Sintaksinės konstrukcijos: <i>nominativus cum infinitivo</i>	
Garsios Antikos asmenybės: Aleksandras Didysis	82
Dē Alexandrō Magnō	82
Būdvardžių laipsniavimas, <i>ablativus comparationis</i>	
Garsios Antikos asmenybės: Solonas	83
Dē Solōne et Croesō.....	83
Romėniški skaitvardžiai nuo 10 iki 1000 <i>Ablativus temporis</i>	
Lietuvos istorijos realijos lotyniškuose šaltiniuose	
Literatūra: <i>Res gestae Dīvi Augustī</i>	84
Iš Kvedlinburgo analų (1009 m.)	84
Ištraukos iš Petro Dusburgiečio „Prūsų kronikos“.....	84
Baptizatio Mindowe	
Pugna Durbensis	
Dē monumentō Ancyrānō	85
Lotyniški posakiai ir dabarties realijos	87
Žodynėlis.....	89
Atsakymai.....	97
Autorių ir kūrinių santrumpos	100
Literatūra	101
Iliustracijų sąrašas.....	102

III KLASĚ

Lotynų kalba ir jos istorija

Latinitas viva

Šiandieninės Italijos teritorijoje gyveno įvairios itališkų gentys, kalbėjusios giminingomis kalbomis: lotynai, oskai, umbrai, picenai, samnitai ir kt. Lotynai (*Latīnī*) gyveno Vidurio Italijos srityje Lacijoje (*Latium*). Čia, kalvotoje vietovėje prie Tiberio upės, išaugo garsioji Roma – miestas, ilgainiui užvaldęs visus Viduržemio jūros kraštus ir sukūręs milžinišką imperiją. Nuo miesto vardo ši tauta vadinama romėnais (*Romānī*), o jų kalba – lotynų (*lingua Latīna*).

Lotynų kalba yra indoeuropiečių kalbų šeimos narė, ji priklauso itališkų šakai, į kurią dar įeina oskų ir umbrų kalbos. Iš pradžių lotyniškai kalbėjo tik Lacijaus gyventojai. Kai Romos miestas užvaldė visą Lacijaus sritį ir ėmė plėsti savo teritoriją į visas puses, to miesto gyventojų romėnų tarmė nustelbė kitas lotynų tarmes, o vėliau ir kaimynų etruskų bei kitų itališkų kalbas.

Į šiaurę nuo Tiberio nuo seniausių laikų gyveno etruskai. Didžiausiu savo klestėjimo laikotarpiu VIII–VI a. pr. Kr. jie buvo išplitę net iki Neapolio ir piečiau. Jų įta-

koje buvo atsidūrusi ir Roma. Pasak legendinės Romos istorijos, trys paskutiniai Romos karaliai – Tarkvinijus Senasis (*Tarquinius Priscus*), Servijus Tulijus (*Servius Tullius*) ir Tarkvinijus Išdidusis (*Tarquinius Superbus*) – buvo etruskai. Graikai šią tautą vadino tirėnais, arba tirsėnais (*Tyrrhēnoi*, *Tyrsēnoi*). Šis vardas išlikęs Tirėnų jūros pavadinime (lot. *Mare Tyrrhēnum*). Romėnai juos vadino etruskais, arba tuskais (*Etrusci / Tusci*), iš čia kilęs dabartinis Italijos srities pavadinimas *Toscana*. Kitoje pusėje nuo Romos, pietiniame Italijos „bato“ gale bei Sicilijos pakrantėse, nuo VIII a. pr. Kr. kūrėsi graikų miestai. Patys romėnai šį kraštą vadino Didžiąja Graikija (*Graecia Magna*). Tuo metu kai Roma tik žengė pirmuosius savo istorijos žingsnius, graikai jau buvo sukūrę didžiuosius Homero epus, statydinosi puikias kolonų supamas šventyklas, dailiai tapė molinius indus ir naršė po visą Viduržemio ir Juodąją jūrą, tolimuose kraštuose kurdami savo kolonijas. Laikui bėgant Roma vieną po kitos nugalėjo visas Italijos tautas, užkariavo jų miestus, o lotynų kalba išstūmė etruskų bei kitas itališkų kalbas. Romėnai labai daug ką perėmė tiek iš graikų, tiek iš etruskų, tačiau sugebėjo neištirpti jų įtakoje, bet sukurti savitą kultūrą.

Plintant Romos valdoms, plėtėsi ir lotynų kalbos teritorija. Didžiausiu Romos imperijos pakilimu ir klestėjimu laikytinas imperatorių Trajano (98–117) ir Hadrijano (117–138) valdymo laikotarpis. Romos imperija pasiekė lig tol nematyto masto: jos valdos tęsėsi per tris žemynus, nuo Šiaurės iki Raudonosios jūros. Šioje milžiniškoje imperijoje oficiali kalba buvo lotynų, nors rytinėse provincijose plačiai vartota ir graikų kalba.

„Galime sakyti, kad Roma išmokė Europą rašto. Lotyniški rašmenys pamažu plito net ten, kur romėnai ir kojos nebuvo įkėlę.“ (Dalia Dilytė, *Senovės Romos kultūra*, Vilnius, 2012, 414). Kai mes skaitome ar rašome, nesusimąstome, kad naudojames *lotynišku* raidynu. Kai kalbame ar girdime kalbant angliškai, itališkai, ispaniškai, prancūziškai ir kitomis kalbomis, pamirštame, kad jos išsirutuliojo iš lotynų kalbos arba buvo stipriai jos paveiktos.

Lotynų kalba skirstoma į antikinę (iki VI a. po Kr.), Viduramžių (VI–XIII a.), naująją / neo-lotynų (XIV–XIX a.) ir šiuolaikinę lotynų kalbą (nuo XX a.).

Antikinė lotynų kalba skirstoma į archajinę (iki I a. pr. Kr.), klasikinę (I a. pr. Kr.–II a. po Kr.) ir vėlyvąją (III–VI a.). Archajinę kalbą mes pažįstame iš įrašų (seniausi jų siekia VI–V a. pr. Kr.) ir ankstyvųjų literatūros tekstų.

Romėnų literatūra, sekdamą graikiškais pavyzdžiais, ėmė kurtis III a. pr. Kr., o klasikiniu laikotarpiu buvo sukurti Vergilijaus, Horacijaus, Ovidijaus, Cicerono, Sėnekos ir kitų autorių kūriniai, tapę Europos literatūros pagrindu. Jie parašyti sunorminta ir išpuoselėta klasikine kalba, kurios mes ir dabar mokomės. Ji buvo ne tik literatūrinė kartu buvo išsilavinusios šviesuomenės „miestietiška“ šneka (*sermo urbanus*). Pagreičiui egzistavo literatūriškai neapdorota gyvoji šnekamoji kalba (*sermo vulgaris*), kuri įvairiuose kraštuose suskilo į eilę tarmių. Ilgainiui, šnekamajai lotynų kalbai susimaišius su vietinių tautų kalbomis, radosi dabartinės romanų kalbos: Italijoje – italų, Pirėnų pusiasalyje – is-

panų, katalonų, portugalų, Galijoje – prancūzų, Dunojaus – rumunų ir kt.).

Viduramžių lotynų kalbą visų pirma apibūdina didelė diferenciacija. Europos regionuose formuojasi skirtingi lotynų kalbos tarimo variantai. Įvairiuose kraštuose ir net atskiruose vienuolynuose, kurie buvo tuometinio švietimo ir kultūros centrai, antikinės literatūros studijų lygis ir pobūdis buvo labai skirtingas. Kai kurie Viduramžių veikalai, nors labai svarbūs ir įdomūs, nepaklūsta klasikinei lotynų gramatikos taisyklėms, turi daugybę iš vietinių kalbų atėjusių naujažodžių. Kita vertus, pasitaiko veikalų, kurių autoriai rašo kalba, artima Terencijui ar Vergilijui.

Kitas Viduramžių lotynų kalbos bruožas – jos kristianizacija. Viduramžių literatūrą labai paveikė Vulgata – Biblijos vertimas iš hebrajų ir graikų kalbų. Daugeliui ji tapo pagrindine lotynų kalbos mokymosi priemone. Veikiant Biblijos tekstams ir krikščionių bažnyčios reikmėms formuojasi savitas krikščioniškosios lotynų kalbos žodynas, frazeologija, žanrai, reikalingi krikščionių liturgijai, teologijai ir švietimui.

Naujoji, arba neo-lotynų, kalba sietina su XIV–XVII a. lotyniškosios literatūros laikotarpiu, prasidėjusiu su Italijos Renesansu ir XV–XVI a. pasiekusiu Šiaurės ir Rytų Europos kraštus, taip pat ir Lietuvą. Renesanso humanistai atgaivino antikinės literatūros ir klasikinės gramatikos studijas, tyrė, leido ir komentavo Antikos veikalų rankraščius, vertė veikalus iš senosios graikų į lotynų kalbą, rašė naujus kūrinius, susirašinėjo ir kalbėjo lotyniškai (čia verta prisiminti Gedimino laiškus). Lotyniškai kultūrai daug nusipelnė tokios asmenybės kaip Frančeskas Petrarka, Erazmas Roterdamietis, Tomas Moras, Janas Komenskis ir daugybė kitų. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje šiuo laikotarpiu lotyniškai rašė Motiejus Kazimieras Sarbievijus, Mykolas Lietuvis, Mikalojus Husovijanas, Žygimantas Liauksminas, Jonas Radvanas ir kt.

Iki XVIII a. Europos universitetuose visa akademinė komunikacija, tiek žodinė, tiek rašytinė vyko lotynų kalba. Ji dominavo visose tarptautinės komunikacijos srityse, kaip diplomatija, laišakai, mokslo ir literatūros sklaida (t. y. veikalas galėjo tapti žinomas tarptautiniu mastu, jei buvo parašytas ar išverstas į lotynų kalbą). Prie humanistinės kultūros iškilimo daug prisidėjo ir spaudos išradimas. Lotynų kalba suprasta kaip medija, vienijanti mokytus visų epochų pasaulio žmones bendroje dvasinėje valstybėje, *Res Publica Litterarum*.

XVIII a. padėtis palaipsniui ėmė keistis, į universitetus ir kitas tarptautines sritis pradėtos įsileisti nacionalinės kalbos. Daugelyje universitetų lotynų kalba tapo rašto, bet ne žodinės komunikacijos kalba. Tačiau reikalavimas stojant į universitetą mokėti lotynų kalbą išliko kai kuriuose universitetuose išliko dar ir XIX a. Vilniaus universitete iki XVIII a. pabaigos lotynų buvo oficiali dėstymo kalba, o atskiros disciplinos buvo dėstomos lotyniškai iki pat universiteto uždarymo 1832 m.

XIX a. lotynų kalba vis dar plačiai vartojama kaip klasikinės filologijos, Antikos studijų specialistų, taip pat dvasininkų tarptautinė kalba, naudojama vertimams, komentarams, disertacijoms, studijoms. Tačiau būtent šiuo laikotarpiu pačių Antikos studijų samprata keitėsi – klasikinės kalbos ir veikalai imami suprasti tik kaip studijų objektas, tolimos ir mirusios kultūros relikvai, kuriuos reikia iširti, o ne įsisavinti ir atgaivinti. Lotynų kalbos studijose ėmė įsigalėti tekstų skaitymas ir analizė, ne rašymas ir kalbėjimas.

Likusias lotyniškos komunikacijos salas galiausiai pakirto XX a. pasauliniai karai ir anglų kalbos įsigalėji-

mas. Tačiau lotynų kaip tarptautinės kalbos idėja kultūros pasaulyje niekada nemirė.

Šiuolaikinė lotyniška kūryba, komunikacija ir pedagogika, kai dėstoma be kitos kalbos tarpininkavimo, paprastai įvardijama kaip **gyvosios lotynų kalbos**, *Latinitas viva*, sąjūdis. Šio sąjūdžio siekis yra sugrąžinti Renesanso humanistų laikų lotynų kalbos studijų lygį ir vartoseną.

Nuo XIX a. pabaigos Europoje ir Amerikoje imta leisti lotyniška periodika, kurioje publikuoti šiuolaikiniai lotyniški kūriniai, straipsniai, kronikos. Svarbiausi šiuo metu leidžiami lotyniški periodiniai leidiniai yra *Vox Latina*, nuo 1969 m. leidžiamas Sarbriukene, Vokietijoje, ir *Melissa*, nuo 1984 m. leidžiamas Briuselyje, Belgijoje. Vašingtonas turi internetinį radiją *Nuntii Latini* <https://nuntiilatini.com/>

Po pasaulinių karų buvo tikinčių, kad lotynų kalba gali suvienyti nualintą ir suskaldytą Europą. Žymus įvykis tuo požiūriu buvo prancūzų inžinieriaus ir politiko Jean Capelle 1952 m. *Nacionaliniame švietimo biuletenyje* (*le Bulletin de l'Éducation nationale*) paskelbtas straipsnis „Lotynų kalba arba Babelis“ ir 1956 m. Avinjone jo sušauktas pirmasis gyvosios lotynų kalbos kongresas (Premier Congrès International pour le Latin Vivant), kuriame dalyvavo apie 200 narių iš 22 pasaulio šalių. Suvažiavime buvo siekta sugrąžinti lotynų kaip tarptautinę mokslo kalbą. Dėl daugelio priežasčių politinėje arenoje šios idėjos neprigijo, tačiau turėjo didelį atgarsį kultūros pasaulyje.

Taip nuo pokario dešimtmečių telkėsi bendruomenės, imtos kurti institucijos, organizuojamos mokyklos ir konferencijos, skirtos skatinti lotyniškos literatūros plėtrą, šiuolaikinio lotynų kalbos žodyno kūrimą, išlaikyti šnekamosios lotynų kalbos vartojimą Antikos studijose ir tarptautinėje komunikacijoje.

1966 m. Romoje sušauktas tarptautinis kongresas lotyniškos literatūros ir kalbos palaikymui (*Omniium gentium ac nationum conventus Latinis litteris linguaequae fovendis*), kuriame dalyvavo 538 dalyviai iš 41 pasaulio šalių. Po šio kongreso įkurta ALF (*Academia Latinitati Fovendae*) <https://academialatinitatifovendae.com/>, kuri iki šiol yra vadovaujanti šiuolaikinės lotynų kalbos institucija pasaulyje.

1973 m. vokiečių teologas, Saro universiteto profesorius Caelestis Eichenseer, *Vox Latina* leidėjas, įsteigė lotynų kalbos vasaros mokyklą (*Seminaria linguae Latinae colendae et exercendae*), kurios dalyviai turėjo bendrau-

ti lotyniškai. Jo pavyzdžiu pasekė daug lotynų kalbos dėstytojų, įkūrė panašias vasaros ar žiemos mokyklas Europoje ir Š. Amerikoje. Tokiose mokyklose tapo įmanoma lotynų kalbos ir literatūros dėstyti pritaikyti vadinamąjį „visiško pasinėrimo“ (*total immersion*) metodą, t. y. dėstyti lotyniškai lotynakalbėje aplinkoje. Šiuo metu daugelis pasaulio miestų turi gyvosios lotynų kalbos centrus, kasmet buriasi naujos lotynakabių bendruomenės, internetiniai forumai, taigi lotynų kalba galima kasdien bendrauti su viso pasaulio žmonėmis. Vilniuje taip pat veikia lotynakabių ratas *Circulus Latinus Vilnensis*. Aktyvieji lotynų k. studijų metodai iš dalies taikomi ir Vilniaus universitete.

Svarbu suprasti, kad šiuolaikinė lotynų kalba nėra kažkoks naujas lotynų kalbos variantas. Geriausi šios srities žinovai beveik nevartoja naujažodžių ar naujų konstrukcijų, o viską semia iš be galo turtingo lotynų ir senosios graikų kalbos lobyno. Vienas kitas nukaltas žodis naujiems reiškiniams įvardyti nekeičia lotynų kalbos struktūros, o išnaudoja jau esamus sematinius elementus ir seka lotynų kalbos darybos modeliais.

Didelę reikšmę komunikacinei lotynų kalbos pedagogikai turėjo danų lingvistas ir pedagogas Hans Henning Ørberg, pritaikęs lotynų kalbai vadinamąjį „natūralųjį“ ar „tiesioginį“ metodą, pagal kurį užsienio kalba mokoma panašiai kaip gimtoji kalba. Jo sukurti vadovėliai

Familia Romana ir *Roma Aeterna* iki šiol yra plačiausiai aktyvioms lotynų kalbos studijoms vartojamos priemonės. Savo vadovėliuose H. Ørberg nevartoja nieko, ko nebuvo antikinėje kalboje.

Atskira sritimi galima laikyti bažnytinę lotynų kalbą, vartojamą bažnyčios liturgijoje ir dokumentuose, kurios tradicija siekia Viduramžius, tačiau ji iki šiol yra plėtojama ir pritaikoma šiuolaikinėms reikmėms. Lotynų kalba yra Vatikano valstybinė kalba.

Lotynų (kaip ir kitų klasikinių kalbų – sen. graikų, hebrajų, sanskrito) istorija yra nepalyginama su jokios iš tiesų mirusios kalbos istorija. Didžiulis jų privalumas, o ne mirties požymis yra tai, kad jų gramatika ir svarbiausia leksika liko „užkonservuota“ savo apogėjyje ir vartojama per šimtmečius. Todėl klasikines kalbas tiksliau vadinti ne mirusiomis, o amžinosiomis kalbomis, leidžiančiomis skirtingoms epochoms kalbėtis ta pačia kalba. Lotynų kalba davė vieną gausiausių literatūrų pasaulyje – priskaičiuojama apie 5 milijonai lotynų kalba parašytų veikalų nuo Antikos iki mūsų dienų.

Antra vertus, klasikinės kalbos visuomet gyvavo šalia nacionalinių kalbų, įvairiškai jas veikė ir tebeveikia iki šiol. Jos, galima sakyti, sukūrė tęstinumą, vienijantį visas Vakarų pasaulio kalbas.

Lotynų ir lietuvių kalbų giminystė

Trės vīri iugum trahunt.

Trys vyrai jungą traukia.

• Bendrašakniai tos pačios reikšmės lotynų ir lietuvių kalbų žodžiai. Dar Mykolas Lietuvis veikalė *Dē mōribus Tartarōrum, Lituānōrum et Moschōrum* (1614) pastebėjo kalbų giminystę ir išvardijo 74 tokius žodžius:

ignis, unda, sōl, mēnsis, diēs, nox (*gen. noctis*), aurōra, deus, vir, tū, tuus, senex (*gen. senis*), oculus, auris, nāsus, dentēs, gentēs, axis, rota, iugum, p̄rimus, duo, trēs, quīnque, sex, septem *etc.*

• bendrašakniai panašiai skambantys, bet pakitusios reikšmės lotyniški ir lietuviški žodžiai:

LOT.		LIET.
māter „motina“		moteris
rete „tinklas“		rētis
semen „sėkla“		sėmenys

• Kalkės – vertiniai iš lotynų kalbos.

LOT.		LIET.
con-scientia		są(san)-žinė
agri-cultūra		žem-dirbystė
in-fluentia		į-taka

I UŽDUOTIS. Susiekite lotyniškus ir lietuviškus bendrašaknius žodžius.

LOT.		LIET.
rota		avis
vir		gentys
auris		angis
ovis		septyni
anguis		vyras
dentes		ugnis
hiems		ratas
mensis		ausis
ignis		žiema
gentes		trys
septem		dantys
axis		ašis
tres		mėnesis

II UŽDUOTIS. Parašykite šių lotyniškų žodžių lietuviškus bendrašaknius atitikmenis.

LOT.		LIET.
rota		
vir		
auris		
ovis		
anguis		
dentes		
hiems		
mensis		
ignis		
gentes		
septem		
axis		
tres		

Lotynų kalbos tarimo ir kirčiavimo taisyklės

Skaitymo pratimai

1–10:		Iānuārius,	Mārcus Tullius Cicero,
ūnus,	prīmus,	Februārius,	Gāius Iūlius Caesar,
duo,	secundus,	Mārtius,	Quīntus Horātius Flaccus,
trēs,	tertius,	Aprīlis,	Pūblius Cornelius Scipio Africanus Aemilianus,
quattuor,	quārtus,	Māius,	Publius Cornēlius Tacitus,
quīnque,	quīntus,	Iūnius,	Lūcius Annaeus Seneca,
sex,	sextus,	Iūlius,	Quīntus Lutātius Catulus,
septem,	septimus,	Augustus,	Gāius Valerius Catullus.
octo,	octāvus,	September,	
novem,	nōnus,	Octōber,	
decem,	decimus;	November,	
centum,		December;	
mīlle;		Kalendae.	

Nōn est medicīna sine linguā Latinā. Nėra medicinos be lotynų kalbos.

T. y. medicina neapsieina be lotynų kalbos.

Dūra lėx, sed lėx. Griežtas įstatymas, bet įstatymas.

Quālis rėx, tālis grex. Koks karalius, tokie pavaldiniai.

Nūlla rėgula sine exceptiōne. Nėra taisyklės be išimties.

Errāre hūmānum est. Klysti žmogiška.

Homo homini amīcus est. Žmogus žmogui draugas.

Amīcus vērus rāra avis est. Tikras draugas – retas paukštis.

CV = curriculum vitae – gyvenimo eiga

aurea mediocritās – auksinis vidurys

deus ex māchinā – dievas iš mašinos, t. y. nelauktas kažkieno įsikišimas, atomazga

in corpore – visi drauge (pažod. kūne, visumoje)

ad Kalendas Graecas – iki graikiškų kalendų, t. y. niekada (nes graikai kalendų neturėjo)

A. A. Milnei *Winnie ille Pu*, in Latinum conversus auctore Alexandro Lenardo

Eduardus Ursus, amīcis suis āgnōmine Winnie ille Pu – aut breviter Pu – nōtus, diē quōdam canticum sēmihiantibus labellis superbē ēliquāns silvam perambulābant. Bene māne ante speculum in gracilēscendī corpus exercitia incumbēns susurrulū quendam excōgitāverat. Tra-la-la, tra-la-la, sē quam maximē ērigēns, tra-la-la, tra-la – succurrite – la-la-bracchiis dēflexis hallicem tangere cōnāns. Post ientāculū susurrum repetiit dōnec memoriā tenuit et nunc ab initiō usque ad finem sine ūllō errōre cantitābat. sine ullo errore cantitānat.

Vieną gražią dieną Meškiukas Eduardas, draugų vadinamas Mike Pūkuotuku, arba trumpiau Pūkuotuku, išdidžiai murmėdamas sau panosėje vaikščiojo po girią. Tą rytą darydamas prieš veidrođį Drūtuolių mankštą, jis sugalvojo naują murmelę. Tra-lia-lia, tra-lia-lia – iš visų jėgų įsitempęs murmėjo Mešiukas. Tra-lia-lia, tra-lia – oi, mirštu! – lia, sudejavo jis, kai pabandė pasiekti kojų piršus. Po pusryčių jis vis traukė tą murmelę, kol išmoko atminti, ir dabar jau galėjo murmėti ją neapsirikdamas.

(Virgilijaus Čepaičio vert.)

Edward Bear, known to his friends as Winnie-the-Pooh, or Pooh for short, was walking through the forest one day, humming proudly to himself. He had made up a little hum that very morning, as he was doing his Stoutness Exercises in front of the glass: *Tra-la-la, tra-la-la*, as he stretched up as high as he could go, and then *Tra-la-la, tra-la-la—oh, help!—la*, as he tried to reach his toes. After breakfast he had said it over and over to himself until he had learnt it off by heart, and now he was humming it right through, properly.

Diē quōdam inter ambulandum mediā in silvā ad rariōrem silvae locum pervēnit et mediō in locō quercus permagna stābat et dē sublīmī quercū rūmor magnus apium cōsonantium prōdībat. Winnie ille Pu ad īmam quercum sedēns manū mentō subposuit et sēcūm reputāre coepit.

Primum sibi dīxit: „Iste bombus aliquid significat. Nūllus exstat bombus bombilāns atque rebombilāns significātū cārēns. Sī est bombus, est etiam bombilāns aliquis, et ūnica causa bombī bombilantis, quod equidem sciam est haec: apis esse.“ Postēā iterum per longum cōgitāvit, deinde dīxit: „et ūnicus finis apium existentiae, quod equidem sciam, est mellificium.“ Deinde surrēxit et „ūnicus finis mellis cōficiendī“, dīxit, „est ā mē sūmī“.

Vieną gražią dieną Pūkuotukas išėjo pasivaikščioti. Ėjo ėjo ir pateko į gražią pievelę girios vidury, vidury tos pievelės augo didžiulis ąžuolas, o to ąžuolo viršūnėje kažin kas garsiai dūzgė. Mikė Pūkuotukas atsisėdo po ąžuolu, pasirėmė galvą letenėlėmis ir ėmė svarstyti.

– Tas dūzgimas kažką reiškia. Toks dūzgiantis dūzgimas be niekur nieko nedūzgia. Jei girdžiu dūzgiamą, vadinasi kažkas dūzgia, o kiek žinau, dūgzti gali tik tai bitės.

Paskui vėl valandėlę pagalvojo ir tarė:

– O bitės ir yra medui nešti.

Po to atsistojo tardamas:

– O medus nešamas man valgyti.

(Virgilijaus Čepaičio vert.)

One day when he was out walking, he came to an open place in the middle of the forest, and in the middle of this place was a large oak-tree, and, from the top of the tree, there came a loud buzzing-noise. Winnie-the-Pooh sat down at the foot of the tree, put his head between his paws and began to think.

First of all he said to himself: „That buzzing-noise means something. You don’t get a buzzing-noise like that, just buzzing and buzzing, without its meaning something. If there’s a buzzing-noise, somebody’s making a buzzing-noise, and the only reason for making a buzzing-noise that I know of is because you’re a bee.“

Then he thought another long time, and said: „And the only reason for being a bee that I know of is making honey.“

And then he got up, and said: „And the only reason for making honey is so as I can eat it.“

I–II linksniuotės *nom. sg. et pl.*
Būdvardžio derinimas su daiktavardžiu
Vietos reiškimas *in + abl.*
Veiksmazodžio *esse* esamasis laikas
Antikinio pasaulio geografija

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

terra incognita, tabula rāsa.
Experientia magistra est.

Imperium Rōmānum

Eurōpa est terra magna. Asia est terra magna. Eurōpa, Asia et Āfrica terrae magnae sunt. Sicilia est magna īnsula. Melita est īnsula parva. Sicilia, Corsica et Melita īnsulae sunt. Britannia quoque (*irgi, taip pat*) magna īnsula est. Estne Germānia īnsula? Minimē. Germānia nōn est īnsula. Itaque Germānia est terra? Ita est, Germānia terra est. Britannia, Hispānia, Germānia et Lituānia terrae sunt.

Dānuvius est fluvius magnus. Nīlus et Dānuvius sunt fluvii magni. Tiberis quoque est fluvius, sed nōn magnus. Rhēnus et Dānuvius nōn fluvii parvi, sed magni sunt.

Tūsulum est oppidum. Brundisium est oppidum. Rōma, Tūsulum, Brundisium oppida sunt. Brundisium nōn oppidum parvum, sed oppidum magnum est. Tūsulum et Pompēii nōn oppida magna, sed parva sunt.

Crēta īnsula Graeca est. Cythēra et Dēlos et Rhodos sunt īnsulae Graecae. In Graeciā multae īnsulae sunt. In Galliā sunt multi fluvii. In Ītaliā multa oppida sunt. Rōma, Capua, Pompēii sunt oppida Rōmāna in Ītaliā. Brundisium et Tarentum sunt oppida Graecā in Ītaliā. In Arabiā sunt pauci fluvii et pauca oppida. Athēnae, Sparta, Delphī oppida in Graeciā sunt. Smyrna est oppidum Graecum in Asiā. Byzantium, Smyrna, Milētus, Ephesus oppida Graeca in Asiā sunt. A et B litterae Latīnae sunt. C quoque littera Latīna est. Īnsula et terra vocābula Latīna sunt. Fluvius quoque vocābulum Latīnum est. I et II numerī Rōmāni sunt. III quoque numerus Rōmānus est. Lingua Latīna iam (jau) nōn est terra incōgnita!

fluv|us, ī m upė
Graec|us, a, um graikiškas, graikų
incōgnit|us, a, um nežinomas, nepažįstamas
īnsul|a, ae f sala
Latīn|us, a, um lotyniškas, lotynų
lingu|a, ae f kalba
litter|a, ae f raidė
magn|us, a, um didelis
numer|us, ī m skaičius, skaitmuo
oppid|um, ī n miestas
parv|us, a, um mažas
pauc|us, a, um mažas; *pl.* keletas
Rōmān|us, a, um romėniškas, romėnų
terr|a, ae f žemė, sausuma; šalis, kraštas
verb|um, ī m žodis; veiksmazodis
vocābulum, ī n žodis; daiktavardis

Antikiniai vietovardžiai ir jų lietuviški atitikmenys

	Antikinis pavadinimas	Dabartinis pavadinimas
Ītalia	Rōma	Roma (<i>Roma</i>)
	Capua	Kapuja (<i>Capua</i>)
	Tarentum (Tarentas)	Tarantas (<i>Taranto</i>)
	Mediolānum (Medijolanas)	Milanas (<i>Milano</i>)
	Pompēiū (Pompėjai)	Pompėjai (<i>Pompei</i>)
	Herculāneum (Herkulanėjas)	<i>Ercolano</i>
	Melita	Malta
Sicilia	Syrācūsae	Sirakūzai (<i>Siracusa</i>)
	Agrigentum	Agrigentas (<i>Agrigento</i>)
	Catina (Katina)	Katanija (<i>Catania</i>)
	Panormus (Panormas)	Palermas (<i>Palermo</i>)
Graecia	Athēnae	Atėnai (<i>Athina</i>)
	Mycēnae	Mikėnai
	Delphī	Delfai
	Sparta	Sparta
	Crēta	Kreta
	Dēlos (Delas)	Delas
	Rhodus (Rodas)	Rodas
	Cythera	Kitera
Asia Minor (Mažoji Azija, dab. Turkija)	Smyrna (Smirna)	Izmiras (<i>Ismir</i>)
	Pergamum (Pergamas)	Bergama (<i>Bergama</i>)
	Byzantium (Bizantijas)	Stambulas (<i>Istanbul</i>)
	Mīlētus (Miletas)	arch. v. netoli <i>Balat</i>
	Ephesus (Efesas)	arch. v. netoli <i>Selçuk</i>

I UŽDUOTIS. Įrašykite veiksmažodžio *esse* esamojo laiko atitinkamą formą (*est* arba *sunt*)

Eurōpa est terra magna. Asia ___ terra magna. Eurōpa, Asia et Āfrica terrae magnae _____.
Sicilia ___ magna ĩnsula. Corsica ___ ĩnsula parva. Sicilia, Corsica et Sardinia ĩnsulae _____.
Britannia quoque magna insula _____. Germānia nōn est ĩnsula, Germania est terra. Bri-
tannia, Hispānia, Germānia et Lituānia terrae _____. Dānuvius ___ fluvius magnus. Nīlus
et Dānuvius ___ fluvī magnī. Tiberis quoque ___ fluvius, sed nōn magnus. Tūsculum ___
oppidum. Brundisium ___ oppidum. Rōma, Tūsculum, Brundisium, Sparta, Athēnae oppi-
da _____. .

II UŽDUOTIS. Įrašykite atitinkamos giminės (*m, f, n*) daiktavardžių galūnes (*sg. nom.* arba *pl. nom.*)

A et B litterae Latīn___ sunt. Q quoque litter___ Latīn___ est. *Īnsula* et *terra* vocābul___ Latīn___
sunt. *Fluvius* quoque vocābul___ Latīn___ est. I et II numer___ Rōmān___ sunt. III quoque
numer___ Rōmān___ est.

III UŽDUOTIS. Įrašykite veiksmažodžio *esse* atitinkamą formą (*est* arba *sunt*) ir daiktavar-
džių galūnes (*sg. nom.* arba *pl. nom.*)

Crēta ĩnsula est (*yra*). Crēta et Rhodus ĩnsul___ ____ (*yra*). Nīlus fluvi___ ____ (*yra*). Nīlus et
Rhēnus fluvi___ ____ (*yra*). Brundisium oppid___ _____. Brundisium et Tūsculum oppid___
____ (*yra*). Rhēnus fluvi___ magn___ ____ (*yra*). Tiberis ___ (*yra*) fluvi___ parv___. Rhēnus
et Dānuvius nōn fluvi___ parv___, sed fluvi___ magn___ ____ (*yra*). Sardinia ĩnsul___ magn___
____ (*yra*). Brundisium nōn oppid___ parv___, sed oppid___ magn___ ____ (*yra*). Tūsculum et
Delphī nōn oppid___ magn___, sed oppid___ parv___ ____ (*yra*). Crēta ĩnsul___ Graec___ ____
(*yra*). Lesbos et Dēlos et Naxus ___ (*yra*) ĩnsul___ Graec___. In Graeciā mult___ ĩnsul___ ____
(*yra*). In Galliā ___ (*yra*) mult___ fluvi___. In Italiā mult___ oppid___ ____ (*yra*). In Arabiā
___ (*yra*) pauc___ fluvi___ et pauc___ oppid___.

Veiksmazodžių liepiamoji nuosaka (*imperātīvus*)

Pasisveikinimas, atsisveikinimas

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Salvēte, discipulī. Salvē, magister / -tra.
Valēte, discipulī. Valē, magister /-tra.).
Valēte et plaudite. Dīvide et imperā.
Notā bene (NB). Ōrā et labōrā. Labōra!
(V. Kudirka). Festīnā lentē.

Lotyniški posakiai ir jų kontekstai

Valēte et plaudite! *Likite sveiki ir plokite!* Taip romėnų komediografas Plautas ir Terencijus užbaigdavo pjesę.

Dīvide et imperā. *Skaldyk ir valdyk.* Tokiu principu, sakoma, vadovavosi Gajus Julijus Cezaris, užkariaudamas galų gentis.

Notā bene! (NB) *Gerai įsidėmėk!*

Ōrā et labōrā. *Dirbk ir melskis!* Vienuolių benediktinų šūkis, perteikiantis vienuoliško gyvenimo esmę.

Festīnā lentē. *Skubėk lėtai!* Plg. Neskubėk ir būsi pirmas. Pasak Svetonijaus, tai buvęs mėgstamas imperatoriaus Oktavijano Augusto posakis. Tik Svetonijaus tekste jis pavartotas graikiškai: *spéude bradéōs*. Lotyniškas jo atitikmuo vėliau tapo daugelio žymių žmonių, motto.

„Jo nuomone, pavyzdingam karvedžiui juo labiau nedera skubėti ir veikti neapgalvotai. Dėl to jis dažnai kartodavo posakius: „Skubėk pamažu“, „Atsargus karvedys daug geresnis už drąsų“ ir „Geriau padaryti sėkmingiau nei greičiau“.

(Suet. *Aug.* 25, Janinos Mažiulienės vert.)

I UŽDUOTIS. Pakeiskite vienaskaitą daugiskaita ir atvirkščiai.

Valēte et plaudite! _____ – *Lik sveikas ir plok!*

Dīvide et imperā. _____ – *Skaldykite ir valdykite*

Notā bene! _____ – *Gerai įsidėmėkite!*

Ōrā et labōrā! _____ – *Dirbkite ir melskitės!*

Festīnā lentē. _____ – *Skubėkite lėtai!*

II UŽDUOTIS. Išverskite šiuos lotyniškus posakius ir įrašykite prie juos atitinkančių paveikslėlių. Pvz., Mementō mori! – Atmink, kad mirsi!

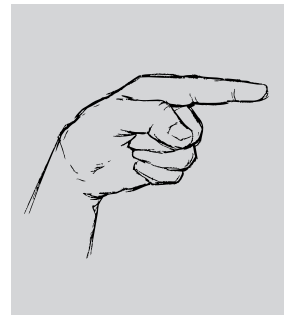
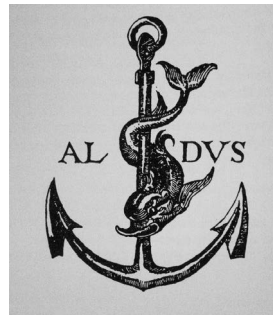
Valēte et plaudite! _____

Dīvide et imperā! _____

Notā bene! _____

Ōrā et labōrā! _____

Festīnā lentē! _____

Veiksmazodis *sum, esse, fu* ir jo vediniai:
adsum, absum. Dativus possessivus
Prisistatymas

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Mihi nōmen est ... . In corpore.

Magistra: Quis hodiē abest?
Discipulī: Quīntus abest.
Quīntus: Minimē. Ego adsum.
Magistra: Ergō omnēs adsunt in corpore.
Discipuli: Nōn ita est, nōn adsunt Fēlix et Beāta.
Magistra: Num adest // Adestne Victōria? (*Ar yra Viktorija?*)
Victoria: Sānē, adsum.
Magistra: Ubi est amīca tua Beāta?
Victōria: Beāta abest, ea aegrōta est.

Salvēte, amīcī! Mihi nōmen est ... . Ego sum discipulus/a Lituānus/a. Habito (*gyvenu*) in Lituāniā. Lituānia est parva terra in Eurōpā. Habito Vilnae / in oppidō Utena / Memelae (Klaipėdoje). Meum oppidum est non magnum, sed pulchrum (*gražus*). Mea amīca est ... . ? Meus amīcus est ... .

hodiē šiandien

Infinitivus. Praesens indicativi activi

I ir II linksniuocių *acc. sg. et pl.*

Krypties reiškimas *in + acc.*

Romos kultūra: Romos miestas

Grāτίας ago. Cōgito ergō sum.
Errāre hūmānum est. Dīcere nōn est
facere. Rōma quadrāta.
Rōma aeterna. etc. = et cētera

Visitāmus Rōmam

Haec est Rōma antiq̄ua. In tabulā vidēmus Rōmam antiq̄uam.

Īnspicite attentē (*atidžiai*)!

Palātium, sīve mōns (*kalnas*) Palātīnus, est antiq̄uissimus locus Rōmae.

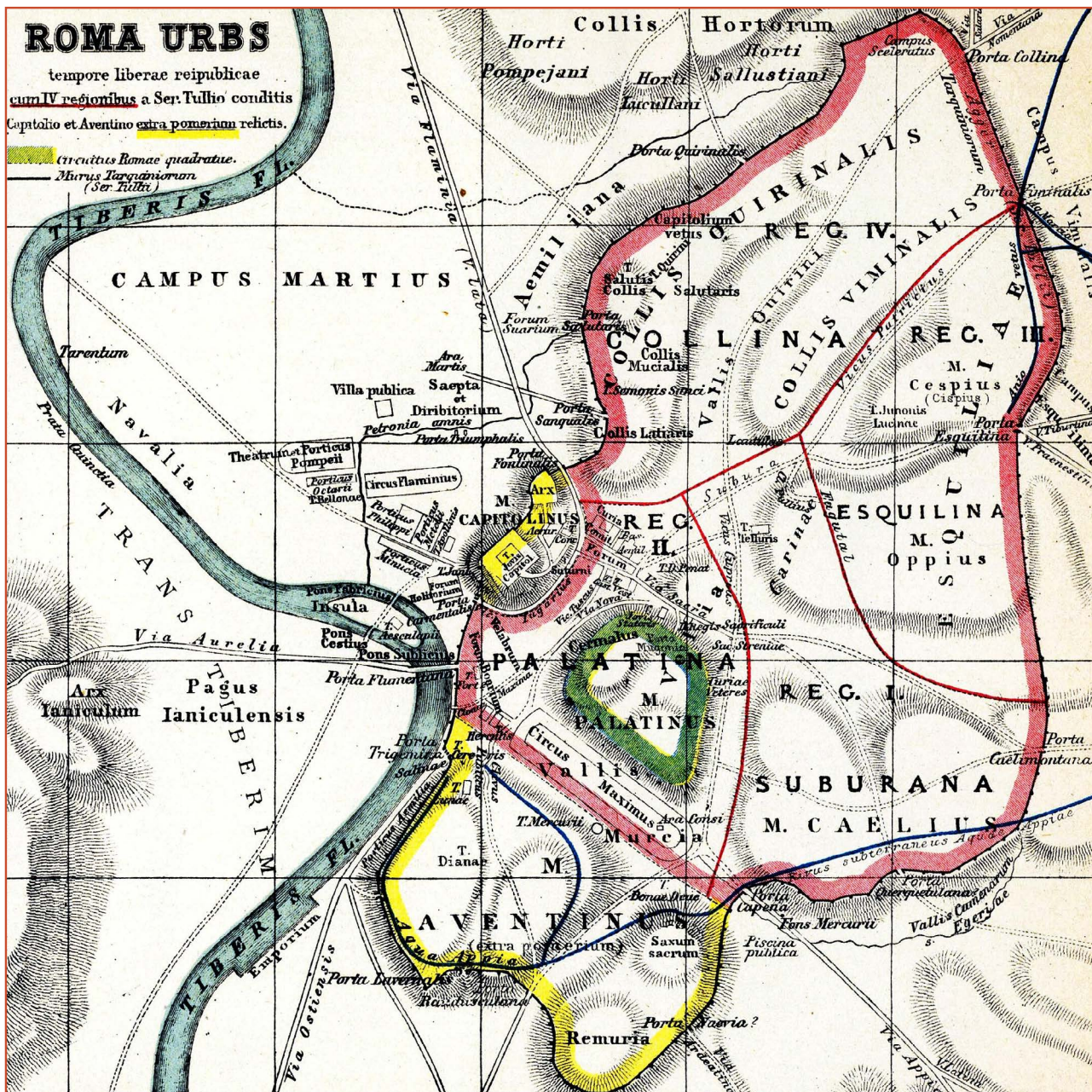
Secundus mōns est Capitōlinus, sīve Capitōlium.

Tertius mōns est Aventīnus.

Inter Palātīnum et Aventīnum est Circus Maximus.

Vidētis Palātium, antiq̄uissimum locum Rōmae?

Vidēte et Circum Maximum!

Hic est Capitōlium sive mōns Capitōlinus. In Capitōliō est templum Iovis Capitōlinī. Quid vidētis in Capitōliō? Vidēmus templum Iovis Capitōlinī. Estne fluvius Rōmae? Sānē. Per Rōmam fluvius Tiberis fluit. Vidētis fluvium in tabulā? In fluviō est īnsula Tiberīna (*Tiberio sala*). Vidētis īnsulam Tiberīnam?

Nunc venīmus in forum Rōmānum. Forum Rōmānum est inter Palātium et Capitōlium.

1. Capitolum
2. Palatium
3. Insula Tiberina
4. Forum Romanum
5. Circus Maximus

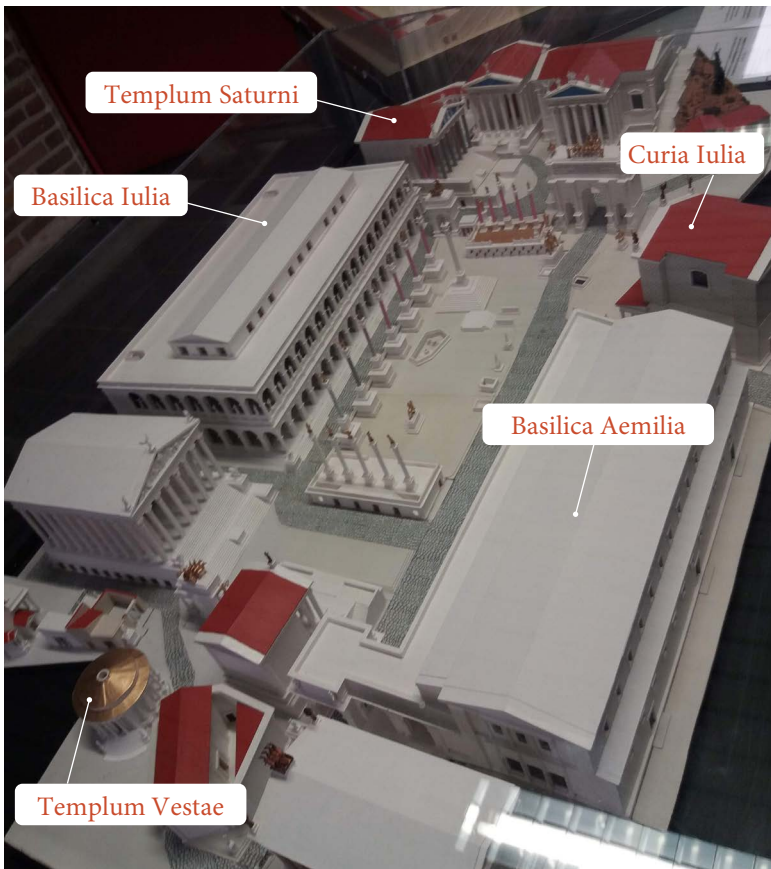
V a. pr. Kr. Romos maketas, Romēņu civilizācijas muzejus

Hodiē hīc (*čia*) est ārea archaeologica. Possumus (*galime*) vīsitāre āream archaeologicam.

Romos foromas nuo Palatino kalvos

Quid vidēmus in forō Rōmānō? Ibi multa aedificia sunt: templa, basilicae, columna etc. (et cētera). Vidētisne cūriam Iūliam, basilicās, columnās, templa? Hīc est cūria Iūlia, basilica Iūlia et basilica Aemilia, templum Sātūrnī, templum Vespasiānī, templum Vestae.

Romos forumo maketas

Nōn procul (*netoli*) ā forō Rōmānō vidēmus bene nōtum aedificium – Colossēum. „Colossēum“ nōn est nōmen antiqūum. Scītisne nōmen antiqūum? Vērum nōmen est amphitheātrum Flāvium. Notā bene: amphitheātrum nōn est theātrum!

Koliziejus nuo Palatino

antiquissimus seniausias
Circus Maximus Didysis cir-
kas. Tarp Palatino ir Aventi-
no nutįsusiame slėnyje nuo
karalių laikų vykdavo žirgų
lenktynės. Vėliau čia iškilo
akmeninis šioms varžyboms
skirtas statinys.
nōt|us, a, um žinomas, pažįsta-
mas; įžymus
flu|o, ere tekėti
aedifici|um, ī n pastatas,
statinys
īnspic|io, ere įsižiūrėti
loc|us, ī m vieta
scio, īre žinoti
sīve arba
templ|um, ī n šventykla **verus,**
a, um tikras

I UŽDUOTIS. Įrašykite veiksmažodžių galūnes ir atitinkamo linksnio daiktavardžius kryptčiai arba vietai reikšti (in + acc. arba abl.).

In tabulā vidē *tis* (*matote*) Rōmam antiqum. Vidē ___ (*matome*) Palātium, antiqussimum locum Rōmae. Nunc venī ___ (*einame*) in ___ (*į Kapitolijū*). Quid ___ (*matyti*) possumus in Capitōli ___ (*Kapitolijuje*)? In Capitōli ___ (*Kapitolijuje*) est templum Iovis Optimī Maximī. An vidē ___ (*matote*) templum? Inter Palātinum et Aventinum ___ (*yra*) Circus Maximus. Attentē īspici ___ (*įsižiūrėkite*)! Estne fluvius Rōmae? Sānē. Per Rōmam fluvius Tiberis fluit. Vidē ___ (*matote*) fluvium in tabul ___ (*lentelėje*)? In fluvi ___ (*upėje*) est īnsula Tiberīna.

Nunc venī ___ (*einame*) in ___ (*į Romos forumą*). Possumus vīsītā ___ (*aplankyti*) āream archaeologicam. Venī ___ (*eikite*)! Quid vidē ___ (*matome*) in ___ (*Romos forume*)? Hīc templa, basilicae et cētera (etc.) ___ (*yra*). Vidē ___ (*matote*) cūriam Iūliam? Dēmōnstrā ___ (*parodykite*) mihi templum Vestae. Nōn procul ā forō Rōmānō ___ (*yra*) Colossēum. Colossēum nōn est nōmen antiqum. An scī ___ (*žinote*) nōmen antiqum? NB!: amphitheātrum nōn est theātrum!

Suprā Capitōlium est Campus Mārtius. Venīmus in ___ (*į Marso lauką*). In ___ (*Marso lauke*) multa aedificia ___ (*yra*): termae Agrippae, Pantheon, Mausōlēum Augustī, theātrum Pompēiū. Ubi stadium Domitiānī erat, nunc ___ (*yra*) *Piazza Navona*.

I–II linksniuotės daiktavardžių ir būdvardžių linksniavimo paradigmos

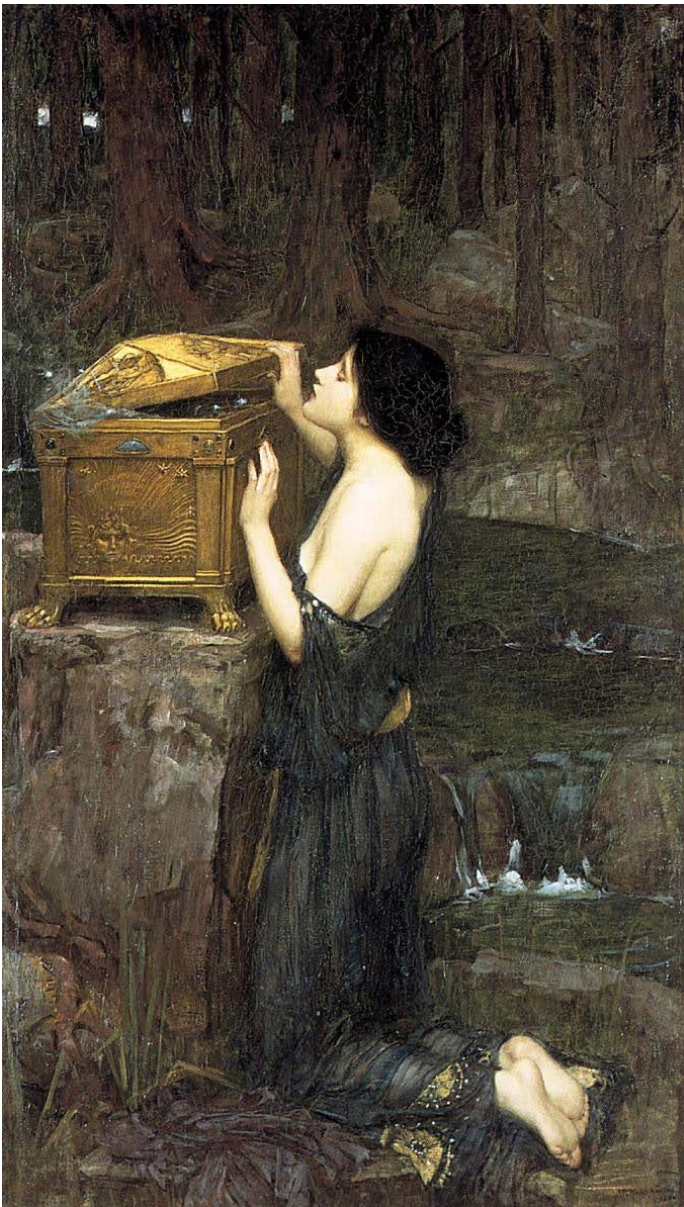
Graikų mitai: Pandora

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Deus ex m̄achina.
Verba docent, exempla trahunt.
In aquā scribis.
Nōn est medicīna sine linguā Latīnā.

Dē Pandōrā

Deus Īpetus duōs filiōs, Promētheum et Epimētheum, habet. Promētheus et Epimētheus frātrēs sunt, sed ūnus est sapiēns, alter stultus. Promētheus omnia prōvidet et praesentit, Epimētheus – post factum intellegit. Deus Iuppiter Epimētheō bellam fēminam Pandōram dōnat. Promētheus Epimētheum monet: „Ō frāter, perīculum nōn vidēs? Fēminam nōn crēde!“ . Sed Epimētheus fēminam amat, dē perīculō nōn cōgitat. Pandōra arcam in casā Epimēthei invenit et aperit. Multa mala ex arcā prōvolant. Sed Pandōra spem in arcā cōservat. Itaque nostra vīta plēna malōrum est, tamen spem semper habēmus.

John William Waterhouse, Pandora, 1896

aper|io, ire atidaryti, atverti
hab|eo, ēre, uī, itum laikyti, turėti
arc|a, ae f skrynja
cōserv|o, āre išsaugoti, išlaikyti
crēd|o, ere tikėti, pasitikėti
dōn|o, āre dovanoti
intelleg|o, ere suprasti
inven|io, ire rasti, aptikti
mal|um, ī n blogybė; nelaimė
monē|o, ēre įspėti
perīcul|um, ī n pavojus
plēn|us, a, um pilnas
praesent|io, ire nujausti
prō-vid|eo, ēre numatyti
prō-vol|o, āre (iš)skristi
sapiens išmintingas
spēs f viltis (**spem** – acc.)
stult|us, a, um kvailas, paikas
vīt|a, ae f gyvenimas (**nostra** mūsų)

Pandoros mitas glaudžiai susijęs su pasakojimu apie Prometėjo ir Dzeuso nesutarimus, papasakotu Hesijodo „Teogonijoje“. Žmogus tampa didžiojo konflikto tarp Dzeuso ir Prometėjo priežastimi. Šis konfliktas turi kelis etapus:

Aukojamo gyvulio dalybos (Hes. *Theog.* 535–560). Šis ritualas turi nubrėžti ribą tarp dievų ir žmonių.

Mat, kai dievai ir žmonės mirtingi Mikonėje sprendė Ginčą, tada Prometėjas paslaugiai supjaustęs didžiulį Jautį, mėsas padalino, ketindamas Dzeusą apgauti.

(*Theog.* 535, Audronė Kudulytės-Kairienės vert.)

Prometėjas nelygiai padalija aukojamo gyvulio dalis ir siūlo Dzeusui pasirinkti. Dzeusas, supranta jo klastą (*Minčių amžinųjų žinovas / Dzeusas suprato apgaulę* – *Theog.* 550–351), tačiau pasirenka kaulus. Kodėl? Viena iš galimų interpretacijų yra tokia: kaulai yra nemirtingumą simbolizuojanti kūno dalis, taigi palikdamas žmonėms gyvulių mėsą, Dzeusas palieka jiems nuolatinį poreikį maitintis, palaikyti gyvybingumą ir energiją maistu ir tuo pačiu marumą, irimą, mirtį. Dzeusas užsirūstina ant Prometėjo ne už tai, kad jam pasiūlė kaulus, bet už tai, kad bandė jį apgauti (Jean-Pierre Vernant, *Pasaulis, dievai, žmonės. Mitų interpretacijos*, Vilnius: Tyto alba, 2000).

Dzeusas atima iš žmonių ugnį, kuri anksčiau buvo bendra, žaibo įžiebiamą medžių viršūnėse.

Ir nuo to laiko jisai, niekada nenustodamas pykti,
Liovėsi duoti ugnies nepavargstančios liepsną galingą
Uosiams mirtingų žmonių, kurie ant žemės gyvena. (Hes. *Theog.* 562–564)

Prometėjas pavagia dievų ugnį, paslėpęs nendrėje išneša iš Olimpo ir atiduoda ją žmonėms. Nendrės simbolis atkartoja ankstesnę Prometėjo apgaulę: po paprasta, nepatrauklia išore slypi vertinga žmonėms dovana.

Bausdamas už tai Dzeusas sukuria Pandorą ir pasiunčia ją kaip dovaną Prometėjo broliui Epimetėjui. Su Pandora, pirmąją moterimi, pasaulį užplūsta visokios nelaimės.

Pandoros mitas išsamiausiai ir anksčiausiai papasakotas kitoje Hesijodo poemoje „Darbai ir dienos“ (47–105). Pats mitas paaiškina herojės vardą: *Pan-dora* (visas + dovana) – „visų apdovanotoji“, nes visi dievai prisidėjo prie jos kūrimo: Hefaistas sukūrė, o kiti visaip apdovanojo. Vis dėlto vazų piešiniuose kartais Pandora vaizduojama kaip Gaja (Žemė) – pusiau iš žemės iškilusi moteris. Tai leidžia manyti, kad ji yra Gajos antrininkė – visa duodanti Didžioji Deivė. Tuomet ir jos vardas galėtų turėti kitokią prasmę: „Visa dovanojanti“.

Pandora ir Epimetėjas, V a. pr. Kr.

I UŽDUOTIS. Kokie dievai minimi šiame tekste? Parašykite jų vardus lotyniškai ir lietuviškai. Pasitikrinkite *Antikos vardyne*, ar teisingai parašėte vardus lietuviškai: <http://www.vardynas.flf.vu.lt>

II UŽDUOTIS. Trumpai atsakykite į klausimus lotyniškai.

Quis est pater Promētheī? _____

Quis est frāter Promētheī? _____

Qui frāter est sapiens? _____

Qui frāter est stultus? _____

Quis dōnat Epimētheō fēminam? _____

Quid est nomen fēminae? _____

Quid aperit Pandōra? _____

Quid est in arcā? _____

III UŽDUOTIS. Iškelkite klausimą paryškintajam žodžiui, pasirinkę iš sąrašo klausiamuosius žodžius.

Quis Kas?	Cūr Kodėl?	Ubi? Kur?	Unde Iš kur?	Quot Kiek?	Cūius Kieno?
--------------	---------------	--------------	-----------------	---------------	-----------------

Pvz.: Iuppiter Epimētheō bellam fēminam donat. – **Quis** Epimētheō bellam fēminam donat?
(**Jupiteris** Epimetėjui dovanoja gražią moterį. – **Kas** Epimetėjui dovanoja gražią moterį?)

Iapetus duōs filiōs habet	_____ duōs filiōs habet?
Pandōra arcam in casā invenit.	_____ Pandōra arcam invenit?
Iapetus duōs filiōs habet.	_____ filiōs Iapetus habet?
Epimētheus dē periculō nōn cōgitat, nam stultus est.	_____ Epimētheus dē periculō nōn cōgitat?
Epimētheus frāter Promētheī est.	_____ frāter Epimētheus est?
Multa mala ex arcā prōvolant.	_____ multa mala prōvolant?

II linksniuotės *voc. sg. m.*

Lotyniški vardai ir jų lietuvinimas

Vivere, Lūcīlī, mīlitāre est.

Aut Caesar, aut nihil.

Equō nē crēdite, Teucrī.

Nūlla rēgula sine exceptiōne.

Paprastai romėnai vyrai turėdavo tris vardus:

Gaius (*praenomen*) Iulius (*nomen*) Caesar (*cognomen*):

• *praenomen* – pirmasis vardas, kaip mūsų vardas tikraja prasme (Jonas, Petras). Jų yra labai nedaug, todėl paprastai rašomi sutrumpintai:

Praenōmina			
C.	Gāius	P.	Pūblius
Cn.	Gnaeus	Q.	Quīntus
D.	Decimus	Sex.	Sextus
L.	Lūcius	T.	Titus
M.	Mārcus	Ti.	Tiberius

• *nomen* – giminės vardas; *nomen* apima platesnį žmonių ratą nei *cognomen*. Vienoje giminėje būta įvairių šeimų, pvz., *Cornelius Cinna*, *Cornelius Sulla*, *Cornelius Scipio*, *Cornelius Tacitus* etc.

• *cognomen* – „prievardis“, šeimos arba giminės šakos vardas.

Dažnai *cognomina*, kaip ir mūsų pavardės, būna kilę iš pravardės ir turi aiškia prasmę, pvz., *Cicero* < *cicer* „žirnis“, *Ahenobarbus* < *aēna barba* „varinė barzda“, t. y. „Raudonbarzdis“, *Cátulus* (nepainioti su *Catullus*!) – „šuniukas“, *Paetus* – „žvairys“, *Crassus* – „riebus, nutukęs“, *Verrēs* – „kuilyš“, *Aquila* – „erelis“, *Brūtus* – „bukaprotis“ etc.

Be šių, neretai garsūs romėnai gaudavo prievardžius už pergales karuose (*cognomina ex virtute*: *Germānicus* „Germanikas“, t. y. Germanijos užkariautojas, *Britannicus*, *Macedonicus*, *Crēticus* ir pan.) ar tiesiog atskiriant vieną nuo kito (*Māior* – „Vyresnysis“, *Minor* – „Jaunesnysis“).

P. Cornēlius Scīpio Africānus Māior – Antrojo punų karo karvedys (todėl Afrikietis), Hanibalo nugalėtojas

P. Cornēlius Scīpio Africānus Minor Aemiliānus Numantīnus – pirmojo netikras anūkas (per išsūnijimą), Trečiojo punų karo karvedys, Kartaginos ir Numantijos nugalėtojas, Emilijanas – nes kilęs iš Emilijų giminės

NB! Vardų lietuvinimas: *-us* > *-as*; *-ius* > *-ijus*, *-o* (*gen. -onis*): *-onas*

Pvz., *Titus* – Titas, *Mārcus* – Markas, *Pūblius* – Publijus, *Ovidius* – Ovidijus, *Nero* – Neronas

Romėnės paprastai turėdavo tėvo giminės vardą. Pvz., *Gāius Iūlius Caesar* – sesuo arba duktė *Iūlia*, *Lūcius Aemilius Paulus* – sesuo arba duktė *Aemilia*.

I UŽDUOTIS. Perskaitykite lotyniškus vardus, parašykite juos lietuviškai (jei reikia, pasitikrinkite Antikos vardynę: www.vardynas.ff.vu.lt); įrašykite atitinkamą moters vardą lotyniškai ir lietuviškai.

Lot. vardas	vardas lietuviškai	mot. vardas
C. Iūlius Caesar	Gajus Julijus Cezaris	Iulia – Julija
Q. Lutātius Catulus		
C. Valerius Catullus		
Cn. Pompēius Maximus		
Sex. Afrānius Burrus		
D. Iūnius Brūtus		
L. Cornēlius Sulla		
P. Cornēlius Tācitus		
Q. Horātius Flaccus		
M. Aemilius Lepidus		
Ti. Claudius Nero		
P. Cornēlius Scipio		
M. Tullius Cicero		
P. Ovidius Nāso		

II UŽDUOTIS. Atsakykite į klausimus:

- Kurie lotyniški asmenvardžiai kilę iš skaitvardžių?
- Kurie vardai jums labiausiai girdėti?
- Ar jūsų klasėje, tarp pažįstamų, draugų yra su lotyniškais vardais?

Vocatīvus

šauksmininkas < šaukti – vocatīvus (voc.) < vocāre

NB! Visų vardų ir bendrinių žodžių vardininkas (nominatīvus) ir šauksmininkas (vocatīvus) sutampa. Bet *nūlla rēgula sine exceptiōne* – nėra taisyklės be išimties:

Vyr. g. Nom. *-us* – Voc. *-e* : **Marcus** – Marce

Vyr. g. Nom. *-ius* – Voc. *-i* : **Publius** – Publi

III UŽDUOTIS. Sukurkite trumpus dialogus.

Salvė, amīce. Ego sum Mārcus. / Mihi nōmen est Mārcus. Salvė, Mārce!

Salvė, amīca. Ego sum Aemilia. Salvė, Aemilia!

Hīc est Mārcus Tullius. Salvė, Mārce Tulli!

Ecce Mārcus et Quīntus. Salvėte, amīcī!

IV UŽDUOTIS. Kryžiažodis

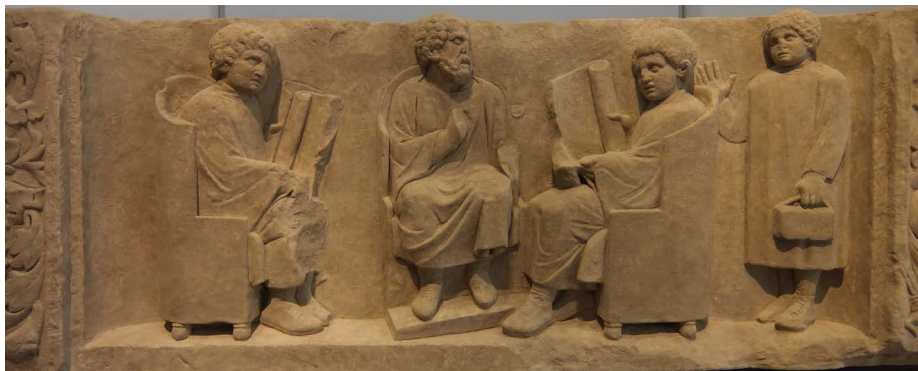
Q.												
Prīmus rēx Rōmānus												
M.												
L.												
Cn.												
C.												
P.												
Pater Gāius Valerius Catullus – filia ...												
T.												
Pater Lūcius Aemilius Paulus – filia ...												
Pater Pūblius Cornēlius Tacitus – filia ...												
Pater Tiberius Claudius Nero – filia ...												

II linksniuotės daiktavardžiai ir būdvardžiai su baigmeniu *-er*

Romos kultūra: ugdymas

Dē ēducātiōne Rōmānā

Pueri et puellae sunt liberi. Pueri Rōmāni cum paedagōgō in lūdum properant. „Paedagōgus“ est vocābulum Graecum. Paedagōgus est, qui liberōs in scholam dūcit. Paedagōgī saepe (*dažnai*) viri docti, sed servi sunt. In tabulā magistrum et puerōs vidētis. Magister in cathedrā sedet et liberōs docet, liberī librōs habent. Primum (*iš pradžių*) liberī Rōmāni in lūdō litterariō discunt calculāre, scribere et recitāre. Tum (*tada*) puellae domi (*namie*) manent, pueri autem lūdum grammaticī, postea (*po to*) lūdum rhētōris frequentant. Postrēmō (*galiausiai*) iuvenēs (*jaunuoliai*) Rōmāni Athēnās sive Rhodum nāvigant, ubi lēctiōnēs philosophōrum audiunt. Magister bonus pulchrē (*gražiai*) recitat et pueri libenter (*noriai*) audiunt. Magister malus male recitat, pueri dormiunt. Sed magister virgam habet et discipulōs nōn industriōs verberat. Orbilius, poētae Q. Horātii magister, sevērus erat. Poēta Q. Horātius per iocum Orbilium „plāgōsum“ nōminat, nam saepe pueris plāgās dat. Discipuli verba magistrī memoriā tenent: „Discite, pueri! Nōn scholae, sed vītae discimus!“

Mokyklą vaizduojantis romėniškas reljefas, II a., Reino krašto muziejus Tryras, Vokietija

Pradinės mokyklos, vadintos *ludus litterarius* arba *ludus litterarum* (pažod. „raidžių, rašto mokykla“), atsirado Romoje anksti: V a. pr. Kr. Forume jau veikė pradinė mokykla. III a. pr. Kr. mokyklos buvo paplitusios, o II a. pr. Kr. visi mokėjo skaityti, nes slaptažodis kariuomenėje buvo perduodamas raštu. Taigi manoma, kad pradinių mokyklų tinklo būta tankaus: I a. po Kr. tokia mokykla buvo kiekviename kaimelyje. Visos pradinės mokyklos buvo privačios. Valstybė į mokyklos reikalus nesikišo, tad mokyklą atidaryti galėjo bet kas, jokio leidimo nereikėjo.

Specialių pastatų nebuvo. Mokytojas paprastai išsinuomodavo į gatvę išeinančius vieną ar du namo kambarius, o kartais įsitaisydavo su mokiniais

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Nōn scholae, sed vītae discimus. Librī amīcī, librī magistrī. Gaudium in litterīs est. Habent sua fāta libellī. Septem artēs liberālēs. Ex librīs.

aud|io, ire girdėti; klausyti
autem o, bet, tuo tarpu
calcul|o, are skaičiuoti
cathedr|a, ae f [gr.] krėslas, kėdė
disc|o, ere mokytis
dō, dare duoti
doc|eo, ere, uī, tum mokyti
doct|us, a, um mokytas
dorm|io, ire miegoti, snausti
frequent|o, are lankyti
industri|us, a, um stropus
ioc|us, ī m juokas; **per iocum** juokais
lib|er, rī m knyga
liber, a, um laisvas
liber|ī, ōrum m vaikai (*laisvų-ju, ne vergų*)
lūd|us, ī m mokykla
ludus litterarius pradinė mokykla
man|eo, ere pasilikti
nāvig|o, are plaukti
nōmin|o, are vadinti
plāg|a, ae f smūgis, kirtis
proper|o, are skubėti
puell|a, ae f mergaitė
puer, ī m vaikas; berniukas
recit|o, are skaityti balsu
schol|a, ae f [gr.] mokykla
scrib|o, ere rašyti
sed|eo, ere sėdėti
serv|us, ī m vergas
sevēr|us, a, um griežtas
ten|eo, ere laikyti, turėti; **memoriā tenēre** at(si)minti
verber|o, are plakti, mušti
virg|a, ae f šakelė

užuolaida atitvertame portiko kamputyje. Mokytojas (*magister ludi* arba *litterarius*) – neaukštos kilmės žmogus. Jo amatas nebuvo pelningas: užmokėjus už patalpų nuomą, likdavo ne kažin kas, nes mokestis už mokslą nebuvo didelis, juk mokyklą lankė nelabai pasiturinčių šeimų vaikai. Turtingesnieji paprastai į pradinę mokyklą vaikų neleisdavo, jie arba mokydavo vaikus patys, arba nusipirkdavo mokytą vergą.

Pradėję mokslus šešerių ar septynerių metų, romėnų vaikai pradinę mokyklą lankydavo penkerius metus. Kitaip nei Graikijoje, čia pradžios mokslus baigdavo ir mergaitės. Ir berniukai, ir mergaitės mokydavosi kartu. Mokslo metai prasidėdavo kovo pradžioje, nuo birželio pabaigos iki spalio vidurio buvo atostogos. Pamokos prasidėdavo auštant, vidurdienį mokiniai pareidavo namo užkąsti, paskui vėl grįždavo į mokyklą ir mokydavosi iki pavakarių. Namų darbų nebuvo užduodama. Paprastų žmonių mokslai baigdavosi pradiniu išsilavinimu. III a. pr. Kr. atsirado vadinamųjų gramatiko mokyklų, į kurias kilmingųjų ir turtingesniųjų romėnų sūnūs traukdavo, namie išėję pradžios mokslus ir pasimokę graikų kalbos. (Mergaitės gramatiko mokyklos nelankydamo, tėvai samdydavo namų mokytojus.) Joje praleisdavo apie trejus metus. Dažniausiai mokyklą baigdavo, užsivilkdami vyro togą. Mokyklos darbo ir atostogų dienotvarkė, mokesčio už mokymą tvarka buvo tokios pat, kaip ir pradžios mokyklos. Tik šioje mokykloje mokiniai retkarčiais gaudavo namų užduočių. Jos mokytojas – profesorius (*professor*), arba gramatikas (*grammaticus*). Mokykloje jis sėdėdavo atlošą turinčioje kėdėje, vadinamoje katedra (*cathedra*). Kadangi Viduramžių mokyklų ir pirmųjų universitetų profesoriai irgi sėdėjo tokiuose pat krėsluose, žodis „katedra“ reiškė to profesoriaus vadovaujamą mokyklos ar universiteto padalinį. Vyskupo krėslas irgi vadinamas katedra.

Gramatiko mokyklai būdingas dvikalbiškumas: čia skaitomi ir graikų, ir romėnų autoriai. Tekstų skaitymas iš tiesų reiškė išsamią jų analizę.

Aukščiausia lavinimosi pakopa, tarytum koks universitetas, buvo retorikos (*retor*) mokykla. Retorikos mokytojai vadinti profesoriais (*professor*) arba retorikais. Iškalbos kursas susidėjo iš trijų dalių: teorijos, literatūros studijų ir praktinių pratimų. Per pratybas mokiniai rašė rašinius duotąja tema, įterpdami samprotavimų ar abejonių dėl kokio nors įvykio tikrumo. Pvz., ar galima

patikėti, kad ant besikaunančio Valerijaus galvos nutūpė varnas, snapu kapojęs ir sparnais daužęs jo priešininką galą? Paskui buvo pereinama prie garbingų vyrų šlovinimo ir nedorėlių peikimo. Manyta, jog medžiagos įvairovė lavina mokinių protą ir ugdo sielą, privers tą suvokti, kas yra gera, o kas bloga. Paskui mokytojai charakterizuoti tipus: lošėją, svetimotėrį, lengvabūdį ir pan., rasti žodžių ydų pasmerkimui. Kartais ieškota argumentų pateisinti veltėdžiavimo ar ištvirkimo ydoms, nes ginant žmogų teisme gali tekti jais pasinaudoti. Vėliau buvo rašomos vadinamosios tezės (*theses*), kuriose ginami kokie nors teiginiai. Pvz., kur geriau gyventi: mieste ar kaime? Ar verta vesti, ar geriau likti viengungiui? Kas vertingesnis: kariškis ar teisininkas? Po to ėjo dar viena pratimų rūšis: spėjimai, prielaidos. Pvz., kodėl Kupidonas laikomas berniuku su strėlėmis ir deglu (Quint. II. 4. 15 – 32).

Be pratybų, dar buvo skaitomi istorikų kūriniai (graikiškai – Herodotas, Tukididas, lotyniškai – Livijus) ir oratorių (graikiškai – Lisijo, Demostenas, Isokrato, lotyniškai – Cicerono) kalbos, poezija. Be to, daugelyje retorikos mokyklų buvo studijuojama teisė ir gramatiko mokykloje pradėti dalykai: matematika, astronomija, filosofija.

Paskutinis mokymosi etapas – deklamacijos, viešosios kalbos. Iš pradžių mokiniams parašydavo kalbą, retoriką ją pataisydavo, tada jo globotinis išmokdavo ir, žodžius palydėdamas gestais, sakydavo, dalyvaujant kitiems mokiniams, tėvams, giminaičiams, artimiesiems, šeimos draugams. Pasiklausyti retorikos mokykloje vykstančių deklamacijų ateidavo ir pašalinių, dažnai žinomų bei žymių žmonių.

Ilgainiui ir gramatiko, ir retorikos mokykloje studijuojami dalykai pradėti vadinti *Laisvaisiais menais*, tuo pabrėžiant, kad jų mokosi laisvieji žmonės. Pirmiausia tai buvo gramatika (raštinios, literatūros ir kūrinių kalbos analizė), retorika, dialektika (ginčo menas). Šių dalykų visuma Vėlyvojoje Antikoje buvo pavadinta *triviumi* (*trivium*), trijų kelių kryžkele. Aritmetika, geometrija, astronomija, muzika gavo kvadrivijaus (*quadrivivium*), keturių kelių kryžkelės, vardą. Taigi susidarė į vėlesnius laikus peržengusi septynių laisvųjų menų (ar mokslų) sistema (*septem artes liberales*).

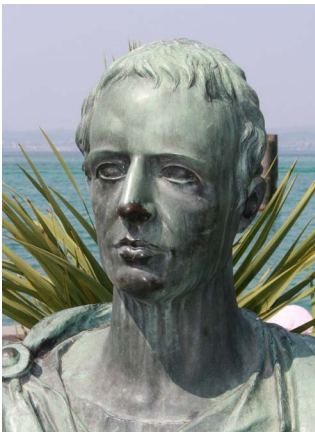
Parengta pagal: Dalia Dilytė, *Senovės Romos kultūra*, Vilnius: Metodika, 2012, 290–303.

I linksniuotės vyriškos giminės žodžiai
Praesens indicativi passivi 3 sg. et 3 pl.
Ablativus auctoris. Įvardis *is, ea, id* „jis, ji“ prasme
 Garsios Antikos asmenybės: Katulas

Arma virumque cano (Vergilius).
Tertium nōn datur.

Dē poētā Catullō

Catullus poēta Rōmānus est (vidē in tabulā primā statuam Catullī). **Is** poēta clārus est. Plēnum nōmen **eī** C. Valerius Catullus. Patria Catullī est Vērōna. In parvō oppidō Sirmiōne nōn procul a Vērōnā etiam nunc vīsitāmus ruīnās magnae villae Catullī (vidē in tabulā secundā). Catullus ex Vērōnā venit Rōmam, habitat Rōmae et habet multōs (*daug*) amīcōs. Amīcī Catullī etiam poētae bonī sunt. **Eī** ā poētā Catullō diliguntur. **Eīs** poēta versūs (*eiles*) dēdicat. M. Tullius Cicero Catullum et amīcōs **eius** dēspicit et „neōtericōs“, i.e. (id est) poētās novōs, **eōs** nōminat. Poēta valdē amat pulchram fēminam et scribit versūs (*eiles*) dē Lesbiā. Pulchrī versūs a Catullo scribuntur. Lesbia nōn est vērūm nōmen puellae. Mūsa poētae – nōbilis mātērōna, cui vērūm nōmen est Clōdia Pulchra. Clōdia ā Catullō valdē amātur, sed **ea** poētam nōn amat. Catullus scribit: *Vīvāmus, mea Lesbi(a) atqu(e) amēmus!* – *Gyvenkime, mano Lesbija, ir mylėkime.*

Paminklas
 Katului Sirmijonėje

Katulo vila Sirmijonėje, Italija

Gajus Valerijus Katulas – I a. pr. Kr. romėnų poetas, kilęs iš Šiaurės Italijos. Romoje tuo metu susibūrė jaunų poetų grupelė, literatūros istorijoje žinoma neoretikų vardu. Jie žavėjosi graikų helėnistinė (III a. pr. Kr.) poezija ir ja sekdami įnešė į romėnų literatūrą naujų žanrų, metrinių formų ir temų. Tai ne itin patikę konservatyviau mąstantiems romėnams. Ciceronas viename laiške pašaipiai pavadino juos graikišku žodžiu *neoteri* „naujesnieji“, suprask „naujokai, jaunikliai“, tas vardas jiems ir prigijo. Katulas yra vienintelis, kurio poezija išliko iki mūsų laikų. Nemaža dalis jo eilių skirta mylimajai, kurią poetas vadina *Lesbijos* pseudonimu, šitaip atiduodamas pagarbą gasiajai Lesbo salos poetei Sapfo, kuria poetas žavėjosi ir sekė. Išsamiau žr. Gajus Valerijus Katulas, *Lyrika*, vertė Henrikas Zabulis, Vilnius: Vaga, 1969; Dalia Dilytė, *Antikinė literatūra*, VU leidykla, 2005, 237–244; Dalia Dilytė, *Skaitome romėnus*, LLTI, 2009, 301–306.

clār|us, a, um šviesus, ryškus;
 garsus, žinomas (plg. angl.
clare)

de (+ abl.) apie ką

nobilis kilmingas, a

pictūr|a, ae f paveikslėlis

ruin|a, ae f griūtis, griuvimas;

ruinae pl. griuvėsiai

Sirmio f Sirmijonė, miestelis

prie Gardos ežero, netoli Veronos; ten išlikę Katulo vilos griuvėsiai

Veron|a, ae f miestas šiaurės

Italijoje

versus m poezijos eilutė, ver-

sūs – *pl. acc.* eiles

visit|o, āre lankyti

NB! eī jie (nom. pl. *m*) = **iī**

(nepainioti su **eī jam, jai**);

eīs jiems, joms (dat. pl. *m, f*) /

jais, jomis (abl. pl. *m, f*) = **iīs**

*Imperfectum indicativi activi,
Būdvardis multi, multae, multa*

Graikų mitai: Nijobė

Dē Nioba

Nioba, Tantalī filia, uxor (žmona) Amphionis erat et in oppidō Thēbānōrum habitābat. Ea superba erat, nam **multās** filiās et **multōs** filiōs habēbat. **Multae** mātērōnae et virginēs Thēbānae (*tebietēs*) deae Lātōnae sacrificābant, sed Nioba deam neglegēbat. „Cūr, – inquit, – Lātōnam, nōn mē (*mane*) colitis? Tantalus mihi pater erat, Iuppiter mihi avus est. Spectāte liberōs meōs! Ego septem filiōs, septemque filiās habeo, Lātōna vix duōs liberōs“. Lātōna verba Niobae audiēbat et valdē (*labai*) irāta erat. Statim (*tučtuojau*) liberōs suōs Diānam et Apollinem (acc.) advocat et dicit: „Vidēte superbiam! Verba Niobae poenā dīgna sunt“. Tum Apollo filiōs, Diāna autem filiās Niobae **multīs** sagittīs necant. Ita superbia causa magnī dolōris (*skausmo*) Niobae erat. Misera mātēr per **multōs** annōs in monte Sipylō sedet et flet. Deī, ut fābula nārrat, Niobam in saxum mūtant. Etiam tunc (*net ir tada*) **multae** lacrimae ex saxō mānābant. Et hodiē Magnēsiae ad Sipylum (id est hodierna Manisa) saxum Niobae vidēre possumus (*galime*). Vērē (*teisingai*) sententia docet: **nōn multa, sed multum**.

Pirmą kartą Nijobės mitas paminėtas Homero „Iliadoje“: Achilas, kalbindamas Prijamą pasivaišinti, primena, kad net išžudytų vaikų gedinti Nijobė neatsisakė maisto:

Atminė valgį Nijobė, nors buvo pavargus nuo verksmo.

Nūn tarp Sipilo uolų, kalnuos, kur nieks negyvena,

...

Ten ji, į uolą dievų paversta, be atlydžio kenčia.

(Hom. *Il.* XXIV. 613–614, 617)

Išsamiai mitas aprašytas Ovidijaus *Metamorfozėse* (Ov. *Met.* VI. 146–312). Pagrindinis veiksmas vyksta Tebuose, tačiau po mirties, pasak mito, dievai gražinę Nijobę į Aziją, iš kur kilusi ji pati, jos tėvas Tantalas ir brolis Pelopas. Ten, ant Sipilo kalno, uola paversta Nijobė nesiliauja verkusi nužudytų vaikų. Šių dienų Turkijos mieste Manisoje (antikinėje Magnesijoje prie Sipilo), galima pamatyti sėdinčios moters profilį primenančią uolą, iš kurios dar neseniai tekėjęs vanduo. Tiesa, dabar nebesrūva, matyt, šaltinis išsekęs.

Nijobės mitas tapo ypač populiarus mene. Bene garsiausi pavyzdžiai antikiniam mene yra vadinamasis *Nijobidų krateras* (Luvro muziejus, Paryžius), kurio vienoje pusėje nutapyta Nijobės vaikų žudymo scena, ir skulptūrų grupė, kadaise puošusi Salustijaus sodus Romoje, dabar eksponuojama Uffizi galerijoje, Florencijoje (Italija).

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

*Nōn multa, sed multum.
In prīncipiō erat verbum
(Vetus Testamentum).*

advoc|o, āre pa(si)šaukti, (pa)

kviesti

ann|us, ī m metai

av|us, ī m senelis

colo, ere čia garbinti

dīgn|us, a, um (+ abl) vertas,

nusipelnęs (ko)

fābul|a, ae f pasakojimas; pasa-

kėčia; pjesė; čia mitas

fle|o, ēre verkti, raudoti

īrāt|us, a, um piktas

mān|o, āre lietis, srūti

mūt|o, āre pakeisti, paversti

nec|o, āre nužudyti

negleg|o, ere nepaisyti, negerbti,

niekinti

poen|a, ae f baismė

sacrific|o, āre aukoti

sagitt|a, ae f strėlė

sax|um, ī n uola

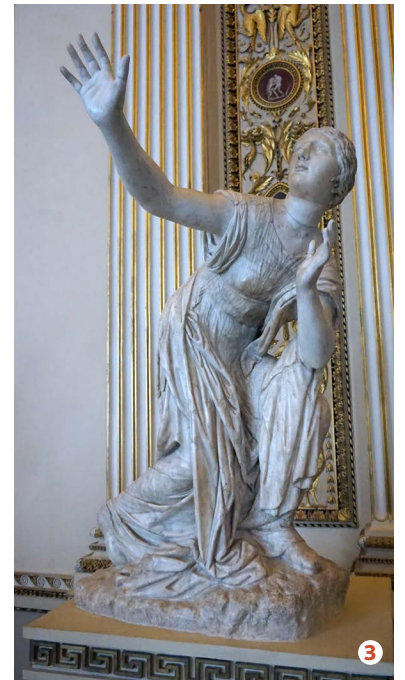
spect|o, āre stebėti, žiūrėti

superb|us, a, um išdidus / super-

bia, ae f išdidumas, puikybė

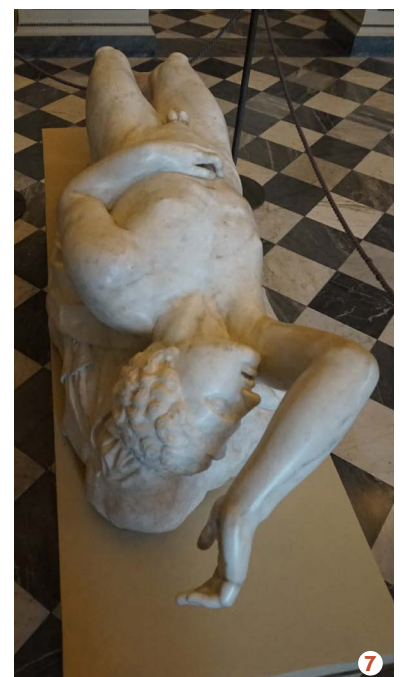
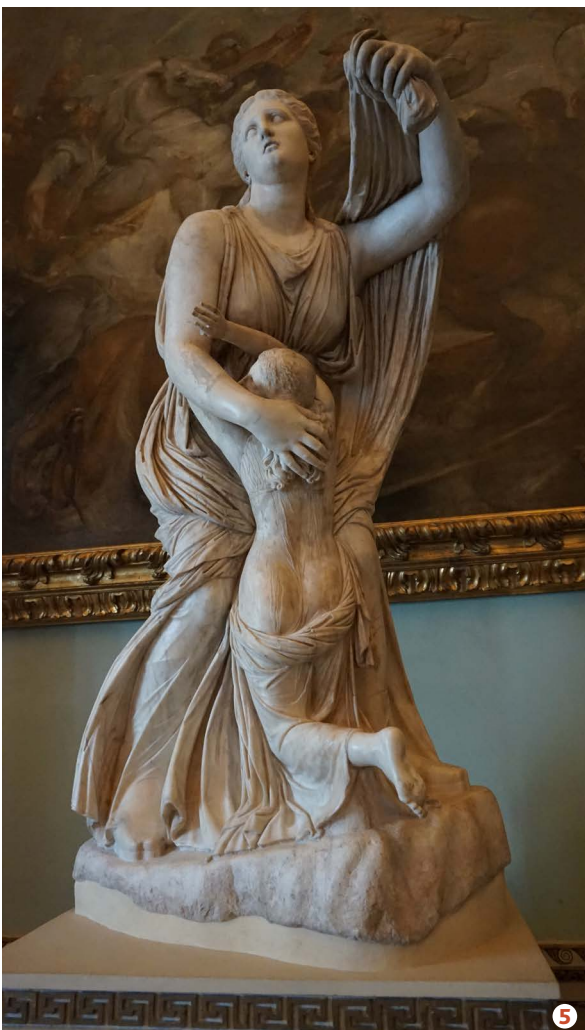

1–2. Nijobidų krateras, V a. pr. Kr., Luvro muziejus, Paryžius

4. Verkiančios Nijobės uola, Magnesija prie Sipilo, dab. Manisa, Turkija

3, 5–7. Nijobė ir jos vaikai, II a. skulptūrinė grupė, Uffizi galerija, Florencija

Salvus aegrōtus

„Pūblī, cūr herī lūdō litterāriō **aberās?**“ – magister rogat. At Pūblius: „Aeger **eram**, – inquit, – in scholā **adesse** nōn **poteram**.“ „Ō, tē miserum! Eratne medicus apud tē?“ „Sānē, medicus mē vīsītābat, – respondet puer, – et māter medicīnam acerbam mihi dabat. Nunc iam salvus sum et in scholā **adsum**.“ „Ō, tē miserum! Sed respondē, nōnne in Campō Mārtiō herī tē vidēbam? Cum amīcīs pilā lūdēbās.“ Pūblius tacet, sed mox (*netrukus*): „Ita est, magister. Sed hoc **erat** praeceptum medicī: pila animum recreat et corpus (*kūna*) cōnfīrmat.“ Sed magister nōn crēdit et: „Herī, – inquit, – tū pilā animum recreābās, ego autem hodiē baculō corpus tuum cōnfīrmābō!“

aeg|er, ra, rum sergantis, ligo-
tas
aegrōt|us, ī m ligo-
acerb|us, a, um aitrus, kartus
acul|um, ī n lazda
cōnfīrm|o, āre, āvī, ātum su-
stiprinti, sutvirtinti
crēd|o, ere tikēti
herī vakar
lūd|o, ere žaisti
miser, a, um vargšas, vargas
pil|a, ae f kamuolys
praecept|um, ī n nurodymas,
paliepimas
recre|o, āre atkurti, atstatyti;
atgaivinti
rog|o, āre klausti, teirautis
tac|eo, ēre tylėtiw

Asmeniniai įvardžiai (*pronomina personalia*) Savybiniai įvardžiai (*pronomina possessiva*)

Literatūra: laiško žanras

Liberi litigant

Māne (*ryte*) Mārcō et Cornēliae contrōversia est. Mārcus: „Ubi est liber **meus**?“ Cornēlia: „Librum **tuum** nōn video, sed librī **meī** in mēnsā sunt. Nam ibi librōs **meōs** semper colloco.“ Mārcus: „Puellae nunquam librōs **suō** locō collocant.“ Cornēlia: „Stultus es, Mārce. Puerī semper rēs **suās** (*savo daiktu*, lot. acc.) quaerunt, neque vērō inveniunt.“ Tum māter liberis: „Dēsinite iūrgāre! Ecce (*Štai*) librōs **vestrōs** in mēnsā videō.“ „Ita est, librī **nostrī** in mēnsā sunt. Grātiās **tibi** agimus, māter.“

Dē epistulīs Cicerōnis

Orbilius magister docet epistulam scribere. Si epistulam amicō vestrō scribitis, eum ita salūtāre potestis, ut in epistulīs Cicerōnis ad Atticum legimus: CICERO ATTICŌ (*Ciceronas Atikuī*) SALŪTEM DĪCIT, sive CICERO ATTICŌ SAL. Si tamen nōn tuō amicō intimō, sed magistrātuī cum imperiō (*pareigūnui su valdžios įgaliojimai*) scribis, salūtāre eum hōc modō dēbēs: M. TULLIUS M. F. CICERO S. D. CN. POMPEIŌ CN. F. MAGNŌ IMPERĀTŌRĪ, i.e. Mārcus Tullius, Mārcī filius, Cicero salūtem dicit Gnaeō Pompēiō, Gnaeī filiō, Magnō imperātōrī. Initium epistulae est: Si tū valēs, **bene est, egoque valeo**. Idem possumus inscribere solum (*vien*) prīmīs litterīs: S. v. b. e. e. q. v. Sive etiam brevius (*Arba dar trumpiau*): S. v. b. e. e. v. // S. v. b. e. v. // S. v. b. Age (*nagi*), legite quod scriptum est!

Nunc legite epistulam Cicerōnis: „Cicero Atticō sal. Epistulam tuam magnā cum voluptāte lego. Sed dē epistulārum negligentīā* sine causā mē accūsās. Nam abs tē iam diū nihil litterārum. Quod ad mē scribis dē sorōre (*apie seserį*) tuā, vērūm est. Nostra Pompōnia** est praegnāns. Quīntus noster cum eā nunc Arpīnī*** est. Eum cottidiē exspectāmus. Terentia mea magnōs articulōrum dolōrēs habet. Tē et sorōrem tuam et mātrem maximē diligit Tulliola, dēliciae nostrae (*Tulijukė, mūsų džiaugsmelis*). Ea salūtem tibi plūrimam mittit. Scribe mihi omnia dē tē. Valē et nōs dilige.

* **neglegenti|a, ae f** aplaidumas, nepaisymas (matyt, Atikas nuolat priekaištauja Ciceronui, kad per mažai jam rašo, o šis vis teisinasi)

** **Pompōnia** Atiko sesuo, ištekęjusi už Cicerono brolio Kvinto. Laiškuose vis užsimenama apie poros nesutarimus, o Ciceronas su Atiku bando juos taikyti.

*** **Arpīn|um, ī n** Arpinas, miestas Lacijoje, Cicerono gimtinė; ten Ciceronas turėjo tėvo paveldėtą valdą. **Arpīnī** – locativus

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

*Faber fortunae meae sum.
Vāde mēcum. Et tū, Brūte?
Romėnų santuokos formulė:
Ubi tū Gāius, ego Gāia.*

colloc|o, āre padėti, išdėstyti;
sutvarkyti

litig|o, āre ginčytis, kivirčytis,
vaidytis

mēns|a, ae f stalas

quaer|o, ere ieškoti

colloc|o, āre padėti, išdėstyti;
sutvarkyti

iūrg|o, āre bartis, vaidytis

litig|o, āvi ginčytis, kivirčytis,
vaidytis

mēns|a, ae f stalas

quaer|o, ere (+ acc) ieškoti (ko)

accūs|o, āre kaltinti

articul|us, ī m sąnarys; **arti-
culōrum dolōrēs** sąnarių
skausmai

cottidiē kasdien

dilig|o, ere branginti, mylėti

initi|um, ī n pradžia

mitt|o, ere; mīsī, missum siųsti

neglegenti|a, ae f aplaidumas,
nepaisymas

sal|ūs, ūtis f sveikata; sveiki-
nimas, linkėjimas; **salūtem**

dīcere (+ dat.) sakyti (kam)

sveikinimą, sveikinti ką

salūt|o, āre sveikinti

Tullia Cicerono duktė

volupt|ās džiaugsmas, malonu-
smas; **magnā cum voluptāte**
su dideliu malonumu

Turime išlikusį didžiulį Cicerono laiškų rinkinį – per 900, iš kurių apie 800 priklauso paties Cicerono plunksnai, likusieji – jo adresatų. Laiškai skirstomi į rinkinius pagal adresatą: *Epistulae ad Atticum* – laiškai geriausiam draugui Titui Pomponijui Atikui; *Epistulae ad Quintum fratrem* – laiškai broliui Kvintui Tulijui Ciceronui, *Epistulae ad Brutum* – laiškai Markui Junijui Brutui, istorijoje pagarsėjusiam kaip vienam iš Cezario žudikų, ir *Epistulae ad familiares* „Laiškai artimiesiems“ – įvairiems adresatams skirti laiškai. Tarp jų ir šeimos nariai (žmona Terencija, sūnus Markas Ciceronas, atleistinis ir artimas patikėtinis Tironas ir kt.), ir garsūs to meto asmenys (Cezaris, Pompėjus, Katonas, Krasas ir kt.), ir mažiau žinomi žmonės. Cicerono laiškai ne tik atskleidžia jo paties gyvenimo vingius, rūpesčius, santykius su kitais, bet ir visą I a. pr. Kr. Romos gyvenimo vaizdą. Cicerono amžininkas Kornelijus Nepotas *Atiko biografijoje* sako, jog tam, kuris skaitys Cicerono laiškus, nebereikėsia jokios kitos tų laikų Romos istorijos (Nep. Att. 16).

Parodomieji įvardžiai (*pronomina demonstrativa: is, ea, id; idem eadem, idem; hic, haec, hoc*)
Veiksmazodžio *sum, fui, –, esse* būsimasis laikas (*futūrum I*)

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

*Idem per idem ibid. = ibidem.,
e. g. = exempli gratia.
Omnia fluunt.*

Memorabile dictum

Nēmo nostrum (*niekas iš mūsų*) **idem** est in senectūte, quī fuit iuvenis, nēmo est māne, quī fuit prīdiē; nēmo **erit** crās, quī est hodiē. Quidquid vidēs, currit cum tempore, nihil ex **hīs**, quae vidēmus, manet. **Hoc** est quod ait Hērāclitus: „in **idem** flūmen bis dēscendimus et nōn dēscendimus“, manet enim **idem** flūminis nōmen, aqua trānsmissa est (Seneca, *Epistulae ad Lucilium*, 58. 22–23).

Cur non mitto meos tibi, Pontiliane, libellos?

Ne mihi tu mittas, Pontiliane, tuos.

Martialis, *Epigrammata*, VII. 3

Pontilijanai, kodėl savo knygų tau nepasiūlau?

Kad nepasiūlytum man savo knygų ir tu!

(Aleksandros T. Veličkienės vert.)

ait sako
crās rytoj
cum tempore su laiku
curr|o, ere bėgti
enim mat, nes
flūm|en, inis n srovė, upė
hodiē šiandien
iuven|is jaunas, a; jaunuolis, ė
māne ryta, ryte
prīdiē išvakarėse, iš vakaro
senect|ūs, ūtis f senatvė **in senectūte** senatvėje

Veiksmazodžių būsimasis laikas (*futurum I*)

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Ut salūtābo, ita salūtābor.

Praeceptum senis agricolae

Filiū agricolae cūiusdam (*kažkokio, tūlo*) semper inter sē litigābant. Pater ad concordiam eōs revocābat et monēbat: „Filiū meī, concordiam colite, nam concordia amōrem (*meilę*) nūtrit!“ Sed filiū praecepta patris suī neglegēbant. Tum agricola virgulārū fasciculum filiū dat et: „Frangite, – inquit, – eum fasciculum!“ Frūstrā (*veltui*) eī fasciculum frangere studēbant. Tum pater singulās virgulās singulis filiū dat et: „Nunc, – inquit, – frangite.“ Quod (*ką, sak. pradžioje tai*) facile facere poterant. Tum agricola: „Id vōbīs exemplō **erit!** Tūtī ab iniūriā inimicōrum **eritis**, quamdiū inter vōs amor et concordia **erit**. Ac simulac (*vos tik*) discordia et rixae inter vōs **erunt**, inimicī et virī malī vōbīs **nocēbunt**. Memoriā tenēte: concordia rēs parvae (*maži dalykai*) crēscunt, discordia maximae dilābuntur (*sugriūva*).“

ac = atque taip pat, ir
crēsc|o, ere augti
concordiā, discordiā *abl. causae:*
dėl santarvės, dėl nesantarvės
fascicul|us, ī m ryšulėlis
frang|o, ere sulaužyti
negleg|o, ere nepaisyti
noce|o, ėre kenkti
nūtri|o, ėre žindyti; maitinti;
penėti
praecept|um, ī n pamokymas
tūt|us, a, um saugus, apsaugotas
virgul|a, ae f šakelė, rykštelė

Pagrindinės veiksmazodžio formos
Veiksmazodžio perfekto (*perfectum indicativi
activi*) sg. 1 ir pl. 3. Griežto draudimo konstrukcija
noli, nolite + infinitivus

Garsios Antikos asmenybės: Archimedas

Dē Archimēde

Ūlim Syrācūsae clārissima et potentissima (*galingiausias*) urbs Siciliae erat. Saeculō tertiō ante Christum nātum vir Graecus maximō ingeniō Syrācūsīs habitābat, Archimēdēs nōmine. Bellō Pūnicō secundō, cum Rōmānī magnīs cōpiīs et multīs nāvibus (*laivais*) urbem oppugnābant, Archimēdēs varia tormenta bellica invēnit, in mūrīs disposuit et diū urbem dēfendit. Postrēmō Rōmānī oppidum occupāvērunt. M. Claudius Mārcellus, dux Rōmānōrum, cupiit virum preaclārum servāre. Cum militēs in domum Archimēdis invāsērunt, vir doctus radiō acūtō fōrmās in pulvere dēscribēbat et clāmāvit: „Nōlite tangere circulōs meōs! „Nōli istum disturbāre!” Miles ignārus Archimēdem nōn agnōvit et necāvit. Sic Titus Livius nārrat. Post multōs annōs M. Tullius Cicerō erat quaestor in Siciliā. Ille Rōmānus ērudītissimus sepulcrum Archimēdis quaesivit et indāgāvit. Sic in *Tusculānīs disputātiōnibus* scribit.

Archimedas ir romėnų karys, XVIII a. mozaika, Frankfurtas prie Maino, Vokietija

Garsusis mokslininkas ir mechanikas Archimedas gyveno Sicilijoje, Sirakūzuose, ir žuvo per Antrąjį punų karą, 212 m. pr. Kr., kai Marcelo vadovaujami romėnai užėmė Sirakūzus. Apie Archimedo mirtį pasakoja įvairūs Antikos autoriai (Plutarchas, Diodoras Sicilietis, Silijus Italikas etc.). Kai kurie pažymi, jog Marcelas buvo įsakęs neliesti garsiojo mokslininko. Titas Livijus rašo:

Toje sumaištyje, kokią tegali sukelti po užimto miesto gatves bėgiojantys plėšikaujantys kariai, Archimedas, kaip pasakojama, susidomėjęs figūromis, kurias braižė smėlyje, buvęs nužudytas kažkokio jo nepažinusio kario.

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Nōli tangere circulōs meōs. Nōli turbāre aquam. Dā mihi ubi stāre et ego terram movēbō (Archimedes). Venī, vīdī, vīcī (Caesar). Dixī et animam levāvī. Exēgī monumentum (Horatius). Quod scripsī, scripsī. In prīncipiō creāvit Deus caelum et terram (Vetus Testamentum).

acūt|us, a, um aštrus, smailus
āg-nōsc|o, ere; nōvī, nitum (at) pažinti
clām|o, āre, āvī, ātum sušukti
cōpi|a, ae f gausybė, gausa; *pl.* ~ae pajėgos, kariuomenė
cup|io, ere, ivī, itum norėti
dis-pōn|o, ere; posuī, positum (iš) dėstyti, (iš)dėlioti, (su)statinėti, pastatyti
dux, duc|is m vadas, karvedys
ignār|us, a, um neišmanantis, nepažįstantis
in-dāg|o, āre, āvī, ātum sekti pėdomis, šniukštinėti, ieškoti
in pulvere – smėlyje
in-vād|o, ere; vāsī, vāsum, įsiveržti
maximō ingeniō *abl. qualitatis:* didžiausio proto, didžiausių gabumų
mīl|es, itis m karys, kareivis
nec|o, āre, āvī, ātum nužudyti, užmušti
ōlim kitados, kadaise
op-pugn|o, āre, āvī, ātum pulti
quaer|o, ere; quaesivī, quaesitum ieškoti
radi|us, ī m lazdelė; matematikų lazdelė geometrinėms figūroms braižyti
serv|o, āvī, ātum, āre išsaugoti, išgelbėti
tang|o, ere; tetigī, tāctum liesti
torment|um, ī n svaidomoji mašina, svaidyklė, pabūklas
turb|o, āre, āvī, ātum jaukti

Marcelas dėl to sunkiai išgyvenęs, pasirūpinęs laidotu-
vėmis ir, suradęs Archimedo giminaičius, dėl jo atmini-
mo parūpino jiems ramų ir garbingą gyvenimą.¹“ (Liv.
XXV. 31.8–11).

Ciceronas priduria: „Juk kalbama, kad tas (Marcelas)
ieškojo garsiojo Archimedo, ypatingo proto ir moky-
tumo žmogaus, kurį sužinojęs esant nužudytą, sunkiai
išgyveno.“ (Cic. *Verr.* II. 4.131).

Apie Archimedą, įnikusį į savo brėžinius ir nepastebin-
tį aplink vykstančios sumaišties, užsimena ir Ciceronas
veikale „Apie gėrio ir blogio ribas“ (*De finibus bonorum
et malorum*): „Koks didis buvo Archimedo užsidegimas
mokslui, jei kažką įnikęs braižyti smėlyje, nepastebė-
jo, jog tėvynė paimta priešų.“ (Cic. *Fin.* V. 50). Vale-
rijus Maksimas veikale „Įsimintini darbai ir posakiai“
į Archimedo lūpas įdeda frazę „Maldauju, tik neardyk
šito!“ (*noli' inquit, obsecro, istum disturbare'* – VIII. 7.
7), kuri Naujaisiais laikais buvo perfrazuota ir tapo ge-
rai žinomu posakiu *Noli tangere circulos meos* („Neliesk
mano apskritimų“).

Dar vieną su Archimedu susijusį epizodą Ciceronas
papasakoja „Tuskulo pašnekesiuose“. 75 m. pr. Kr.,
būdamas Sicilijos kvestoriumi, jis nuvykęs į Sirakūzus,
norėdamas aplankyti Archimedo kapą. Deja, niekas iš
sirakūziečių negalėjęs nurodyti garsiojo mokslininko
kapavietės. Galiausiai Ciceronas pastebėjęs vos kyšan-

¹ Čia ir toliau, jei nenurodyta kitaip, citatų vertimai Audronės
Kučinskienės.

čią iš žolių nedidelę koloną, ant kurios buvo išraižytas
rutulys ir cilindras. Nuvalius antkapį, buvo rasta gero-
kai apgadinta eiliuota epitafija.

Iš to paties miesto paimsiu nežymų žmogelių, gyvenusių
po daugelio metų², atitraukęs jį nuo jo smėlio ir nen-
drinės lazdelės – Archimedą. Jo kapą, nors sirakūziečiai
nieko apie jį nežinojo ir neigė tokį esant, aš pats, būda-
mas kvestoriumi, suieškojau, visiškai apžėlusį ir pasislė-
pusį po erškėčių brūzgnais. Atmintinai mokėjau pos-
melį, kuris, kaip buvau girdėjęs, buvęs įrašytas ant jo
paminklo; iš jo aiškėjo, kad antkapio viršuje buvęs už-
keltas rutulys su cilindru. Taigi aš, akimis tyrinėdamas
vietovę – mat prie Akraganto vartų esama daugybės
kapaviečių, – pastebėjau nedidukę koloną, vos kyšančią
iš krūmokšnių, ant kurios buvo pavaizduotas rutulys
ir cilindras. Tuoj pat aš pasakiau sirakūziečiams – su
manimi buvo žymiausi miesto vyrai, – kad tai, mano
manymu, ir yra, ko ieškau. Pasiųsti darbininkai su
pjautuvais išvalė ir atidengė tą vietą. Kai atsivėrė takas,
priėjome prie antkapio pamato. Ten buvo matyti įra-
šas, bet eilučių pabaigos išsitrynusios kone iki vidurio.
Taigi garsiausias, o kadaise ir mokyčiausias Graikijos
miestas taip ir būtų nesužinojęs apie paminklą savo su-
maniausiam piliečiui, jei žmogus iš Arpino jam nebūtų
parodęs. (Cic. *Tusc.* V. 64–66)

² Prieš tai buvo pasakojama apie Sirakūzų tiraną Dionisiją, gyve-
nusį IV a. pr. Kr.

Dē puerō mendācī

Puer, custōs ovium, saepe per iocum auxilium rogāvit et magnā vōce
clāmāvit: „Auxilium mihi date! Lupus adest!“ Vīcīnī auxiliō veniēbant, sed
lupum nōn vidēbant et puer eōs irrīdēbat. Aliquandō lupī rē (*iš tiesų*) vērā
in ovēs irruērunt, et puer, ut antea (*kaip anksčiau*), clāmāvit: „Lupī adsunt!
Auxilium mihi date!“ Sed nēmō puerō mendācī crēdidit neque eī auxilium
dedit, et lupī multās ovēs arripuērunt. Hominī mendācī, etiamsī (*nors ir*)
vēra dīcit, nēmō crēdit.

In prīncipiō (*Vetus Testāmentum, Liber Genesis, 1, 1–5*)

In prīncipiō creāvit Deus caelum et terram. Terra autem erat inānis et vacua,
et tenebrae (erant) super faciem abyssī. Et Spīritus Deī ferēbātur super
aquās. Dixitque Deus: Fiat lūx. Et facta est lūx. Et vīdit Deus lūcem, quod
esset bona. Et dīvisit Deus lūcem ac tenebrās. Appellāvitque lūcem diem,
et tenebrās noctem; factumque est vespere et māne, diēs ūnus.

arrip|io, ere; ripuī, reptum

pačiuoti, nutverti

auxili|um, ī n pagalba

cust|ōs, ōdis m, f sargas; pie-
muo

dō, dare, dedī, datum duoti

irrīd|eo, ēre; risī, rīsum juok-
tis; išjuokti

irru|o, ere, ī, itūrus užpulti

mend|āx, ācis m melagis

nēm|o, inis m, f niekas (*kal-*

bant apie žmogų); plg. **nihil n**

niekas (*apie negyvą gaitką*)

vīcīn|us, ī m kaimynas

III daiktavardžių linksniuotė (priebalsinis tipas)

Graikų mitai: Deukalijonas ir Pira

Deucalion et Pyrrha

Poėta Rōmānus P. Ovidius Nāso fābulam dē Deucaliōne et Pyrrhā nārrat. Hominēs vitiōsī erant, itaque deī genus hūmānum exstinguere statuērunt et permagnum diluvium in terrās dīmīsērunt. Deucaliōn, filius Promētheī, cum uxōre Pyrrhā sōlī mortālēs in orbe terrārum relictī sunt (*išliko*). Deucaliōn sīc coniugem appellāvit:

ō soror, ō coniūnx, ō fēmina sōla superstēs, [...]
nōs duo turba sumus; possēdit cētera pontus. [...]
Nunc genus in nōbīs restat mortāle duōbus.
(Ov. *Met.* I. 351, 355, 365)

Žmona tu ir seserie, vienintele moterie žemėj!
Mus giminystė pirmiau, kilimas iš dėdės surišo,
Santuokos saitai po to, dabar gi riša pavojai:
Žemėj visuos kraštuos, kiek mato rytai ir vakaria,
Mudu vieni telikom: nusinešė vandenys viską. [...]
O, kad aš tėvo menu atgaminti žmones iš žemės,
Duoti jai lyti žmogaus ir dvasią įkvėpti galėčiau!
Nun mirtingosios genties atstovai belikome mudu,
Šitaip nuspręsta dievų: žmogus tegu ateičiai lieka.
(Ov. *Met.* I. 351–355, 363–366, Antano Dambrausko vert.)

Diū miserī doluērunt sed tandem ōrāculum cōsulere statuērunt. Itaque ad templum deae vēnērunt et ōrāvērunt: „Ō dea, nōs iuvā et tuō imperiō pārēbimus!“ Dea ōrāculum dedit: „Vėlāte caput ossaque magnae parentis post tergum iactāte!“ Diū tacuērunt et imperiīs deae pārēre dubitāvērunt. Tandem Deucaliōn: „Magna Māter, – inquit, – terra est; lapidēs in corpore terrae ossa sunt.“ Tum iactābant post tergum multa saxa. Fōrmae lapidum subitō fōrmae virōrum fēminārumque factae sunt!

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

*Commūnis opīnio. Rēx vīva lēx.
Dūra lēx, sed lēx. Inter arma silent
lēgēs. Quālis rēx, tālis grex.
Fiāt lūx!*

appell|o, āvī, ātum, āre (+ acc.)
kreiptis (į ką), užkalbinti (ką)
cap|ut, itis n galva
con|iūnx, iugis m, f sutuoktinis, è
consul|o, ere; uī, tum (+acc.)
klausti, prašyti patarimo
dīlūvi|um, ī n tvanas, potvynis
dol|eo, ēre, uī, itūrus, sielvartauti
dubit|o, āre, āvī, ātum abejoti,
nesiryžti
ex-stingu|o, ere; stīnxī, stīnctum
(su)(iš)naikinti
gen|us, eris n giminė
hom|o, inis m žmogus
iact|o, āre, āvī, ātum, mėtyti
iuv|o, āre, iūvī, iūtum (+acc.)
padėti kam
lap|is, idis m akmuo
mā|ter, tris f motina
orbis terrārum „žemių ratas“,
pasaulis
os, ossis n kaulas
par|ēns, entis m, f gimdytojas, a
pār|eo, ēre, uī, itūrus paklusti
sor|or, ōris f sesuo
statu|o, ere; statūī, statūtum
nutarti, nuspręsti
superstes tebesantis gyvas,
išliekantis
terg|um, ī n nugara **mortālēs**
[**mors, mortis f**] mirtingieji
ux|or, ōris f žmona
vēl|o, āre, āvī, ātum (ap)dengti,
apgaubti
vitiōs|us, a, um [vitiūm, ī n yda]
ydingas

Ovidijus „Metamorfozių“ pirmoje knygoje pasakoja apie Jupiterio siųstą didįjį tvaną ir po jo išlikusią vienintelę žmonių porą Deukalijoną ir Pirą (Ov. *Met.* I. 313–415). Pora kreipiasi patarimo į deivę Temidę ir gauna keistą atsakymą. Kaip jiems pavyko išspręsti mįslę? Temidę ir gauna keistą atsakymą. Kaip jiems pavyko išspręsti mįslę?

Rubensas, *Deukalijonas ir Pira*, Prado muziejus, Madridas

Deukalijono ir Piros reljefas, Parc del Laberint d'Horta, Barselona

Deī Rōmanōrum

Poetas Enijus (III–II a. pr. Kr.) pirmasis pritaikė hegzametą lotynų kalbai ir sukūrė nacionalinį romėnų epą „Metraščiai“ (*Annales*), kuriame aprašė Romos istoriją nuo trojėno Enėjo atvykimo į Italiją iki savo laikų. Iš šio didžiulio veikalo likę tik menki fragmentai. Viename jų Enijus dviejose hegzometro eilutėse išvardija 12 svarbiausių romėnų dievų:

Iūno, Vesta, Minerva, Ceres, Diāna, Venus, Mars, Mercurius, Iovis, Neptūnus, Volcānus, Apollo.

Gabijų mieste rastas I a. marmurinis diskas (Luvro muziejus, Paryžius). Nors jo paskirtis neaiški, ant jo tikriausiai pavaizduota 12 dievų.

III linksniuotės daiktavardžių daryba: *nomina agentis, nomina actionis* Garsios Antikos asmenybės: Ciceronas

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

*In vīnō vēritās, in aquā sānitās.
Repetītiō est māter studiōrum.
Graecia victa victōrem vīcit.
Op. cit. = opus citātum*

Dē Cicerōne

M. Tullius Cicero erat nōn solum clārissimus ōrātor Rōmānus, sed etiam scīptor multōrum operum dē ēloquentiā et philosophiā. In librīs *Dē ōrātōre* Cicerō scribit dē ēducātiōne et ēruditiōne ōrātōris. Ōrātor est, quī pulchrē ōrat, i.e. (id est) vir ēloquēns est. Ōrātiō ōrātōris ēloquentis docēre, dēlectāre, movēre audītōrēs atque spectātōrēs dēbet. Ōrātiōnēs Cicerōnis in L. Catilinam, in C. Verrem, prō Archiā poētā et multae aliae praeclārae sunt. Multī amātōrēs ēloquentiae Cicerōniānae omnibus saeculis opera eius auctōris lēgērunt cum discendī, tum dēlectātiōnis causā (*tiek dēl mokymosi, tiek dēl pramogos*). Lēctōrēs Lituāni, quī linguam Latīnam nesciunt, Cicerōnis operum trānslātiōnēs legere possunt. Librōs eius *Dē amīcitiā, Dē senectūte, Dē fātō, Dē dīvinātiōne* variū trānslātōrēs in linguam Lituānicam vertērunt. Multī tamen cēterī, e. g. (exemplī grātiā) *Dē lēgibus, Dē officiīs, Tūsculānae disputātiōnēs*, nōn sunt Lituānicē redditī, sc. (scīlicet) in nostram linguam trānslātī.

Retorikos traktatuose Ciceronas išskiria tris oratoriaus tikslus: 1) įrodyti savo ginamų teiginių teisingumą ir pamokyti klausytojus, kaip dera elgtis, 2) sąmojinga ir dailia kalba suteikti klausytojams malonumo ir taip pelnyti jų palankumą, 3) sujaudinti klausytojus, sukelti jiems tokius jausmus, kurių reikalauja situacija. Kiekvieną iš šių trijų tikslų geriausiai išpildo trys kalbos stiliai: aukštasis, vidurinis ir žemasis. Taigi iš tiesų geras oratorius privalo puikiai valdyti visus kalbos stilius.

„Geriausias tas oratorius, kurio kalba ir pamoko, ir pamalonina, ir sujaukina (*et docet et delectat et permovet*) klausytojų sielas. Mokyti – oratoriui privalu, teikti malonumo – garbinga, jaudinti – būtina.“ (Cic. *Opt. gen.* 3)
„Taigi, iš tiesų iškalbingas oratorius [...] bus tas, kuris ir Forume, ir piliečių bylose kalbės taip, kad įrodytų, kad pradžiugintų, kad paveiktų. Įrodyti – būtina, pradžiuginti – žavu, paveikti – pergalinga, nes kaip tik šis dalykas labiausiai padeda laimėti bylas. Kiek oratoriaus tikslų, tiek yra ir kalbos stilių: paprastas padeda įrodyti, nuosaikus – džiuginti, smarkus – paveikti, pastarajame ir slypi visa kalbėtojo jėga.“ (Cic. *Orat.* 69)

causā (+ gen.) dėl ko; **causa discendi** dėl mokymosi
cum... tum tiek... tiek; kiek... tiek
dēlect|o, āre, āvī, ātum džiuginti, žavėti, teikti malonumą
ēloquenti|a, ae f iškalba, oratoriaus menas / **ēloquens** iškalbus, iškalbingas
mov|eo, ēre; mōvī, mōtum (iš)judinti; jaudinti, paveikti (plg. ang. *move*)
non solum... sed etiam ne tik..., bet ir
op|us, eris n darbas; veikalas, kūrinys
ōr|o, āre, āvī, ātum kalbėti, šnekėti
praeclār|us, a, um žinomas, žymus

I UŽDUOTIS. Iš duotų veiksmažodžių sudarykite veikėją reiškiančius daiktavardžius (*nōmina agentis*) ir juos išverskite, paaiškinkite.

rego, rēxī, rect um, 3	rēct or, ōris, <i>m</i>	valdytojas, dab. rektorius
ōro, āvī, ātum, 1		
scribo, scrīpsī, scrīptum, 3		
aro, āvī, ātum, 1		
dēfendo, fendī, fēsum, 3		
cūro, āvī, ātum, 1		
amo, āvī, ātum, 1		
specto, āvī, ātum, 1		
impero, āvī, ātum, 1		
canto, āvī, ātum, 1		
doceo, uī, tum, 2		

II UŽDUOTIS. Iš duotų veiksmažodžių sudarykite veiksmą reiškiančius daiktavardžius (*nōmina actiōnis*) ir juos išverskite.

exspecto, āvī, ātum, 1	exspectāti o, ōnis <i>f</i>	laukimas, lūkesčiai
exclāmo, āvī, ātum, 1		
nōmino, āvī, ātum, 1		
sacrīfico, āvī, ātum, 1		
migro, āvī, ātum, 1		
mūto, āvī, ātum, 1		
video, vīdī, vīsum, 2		

III UŽDUOTIS. Iš duotų veiksmažodžių sudarykite *nōmina agentis* ir *nōmina actiōnis*, juos išverskite, paaiškinkite.

	<i>Nomina agentis</i>		<i>Nomina actionis</i>	
ōro, āvī, ātum, 1	ōrāt or, ōris <i>m</i>	kalbėtojas, oratorius	ōrāti o, ōnis <i>f</i>	kalba, iškalba; oracija
scribo, scrīpsī, scrīptum, 3				
lego, lēgī, lēctum, 3				
nārro, āvī, ātum, 1				
vīsito, āvī, ātum, 1				
ēduco, āvī, ātum, 1				
invīto, āvī, ātum, 1				
salūto, āvī, ātum, 1				
occup o, āvī, ātum, 1				
condo, idī, itum, 3				

IV UŽDUOTIS. Tekste suraskite *nomina agentis* ir *nomina actionis*, paaiškinkite jų darybą.

III linksniuotės daiktavardžių daryba:
vediniai su priesagomis *-itas, itatis f* ir *-itudo, inis f*
Garsios Antikos asmenybės: Horacijus

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Aurea mediocritās.
Exēgī monumentum.
Carpe diem (Horatius).
Amīcus Plato sed magis amīca vēritās.

Dē poētā Horātiō

Q. Horātius Flaccus prīnceps poētārum ā Rōmānīs appellātus est (*buvo pavadintas*). Ut Augustus prīnceps inter cīvēs Rōmānōs, ita Horātius – prīnceps inter poētās erat. Is magnam multitudinem versuum (*eilių*) scrīpsit, quōrum pulchritūdo omnēs valdē (*labai*) dēlectāvit. In carminibus suis Horātius auream mediocritātem laudat. Aurea mediocritās est modus, sīve moderātio, quem in omnibus rēbus (*visuose dalykuose*), in factīs et dictīs retinēre dēbēmus. Ipse Horātius superbus erat, quod variās strophās poētīcās in linguam Latīnam indūxit. Nēmo antea tantam varietātem metricam adhibēbat. Varietās autem Rōmānōs valdē dēlectābat. Ea novitās magnae auctōritātis erat. Ideō (*Todėl*) Horātius scrīpsit:

Exēgī monument(um) aere perennius.

Nōn sine causā ille laudem aeternam sibi praedīcat hīs verbīs:

Crēscam laude recēns, dum Capitōlium

scandet cum tacitā virgine pontifex.

Ille rē vērā (*išties*) cum in antīquitāte, tum saeculīs posterioribus praeclārus erat. Multa post saecula poēta Lituānus Sarbievius carmina Horātiī imitātus est (*mėgdžiojo*). Is poēta laureātus et professor Almae mātis Vilmēnsis erat. Alma Māter est ūniversitās litterārum. Ūniversitātem litterārum Almam mātrem appellāmus, nam litterae alunt animōs hominum.

ad-hib|eo, ēre, uī, itum (pa) vartoti, (pa)naudoti, (pri) taikyti
al|o, ere, uī, (i)tum maitinti, penėti
alm|us, a, um maitinantis
auctōrit|ās, ātis f įtaka, reikšmė, svarba
carm|en, inis n giesmė; eilėraštis
dict|um, ī n kas pasakytas, posakis, pasakymas
fact|um, ī n kas padaryta, veiksmas, poelgis
in-dūc|o, ere; dūxī, ductum įvesti
moderātī|o, ōnis f saikingumas
mod|us, ī m saikas
prae-dīc|o, ere; dīxī, dictum pranašauti
prīnc|eps, ipis pirmas; svarbiausias
rē vērā iš tikrųjų, išties
re-tin|eo, ēre; tinuī, tentum išlaikyti; paisyti
ūniversitās litterārum mokslų visuma, t. y. universitetas

Kvintas Horacijus Flakas (65–8 m. pr. Kr.) – vienas iš trijų garsiausių poetų (šalia Vergilijaus ir Ovidijaus) „Aukso amžiaus“ romėnų literatūroje. Kadais graikų skelbtą saiko idėją jis perteikė aukso vidurio (*aurea mediocritas*) metafora. Garsusis Horacijaus šūkis *carpe diem* „skink dieną“ kviečia džiaugtis šiandienos teikiama džiaugsmis, tačiau ir meilės ir vyno malonumuose, ir politikoje, ir turte – visose gyvenimo situacijose poetas ragina nepamiršti saiko.

Vienas žymiausių Hracijaus eilėraščių, kuriuo jis pranašauja sau nemirtingumą, užbaigia trečiąją „Odžių“ knygą (Hor. *Carm.* III. 30). Jis sulaukė bent kelių vertimų į lietuvių kalbą.

Baigiau paminklą tvirtesnį už varį,

Už piramides karalių aukštesnį;
Nei bangūs lietūs, nei šiaurys siutingas,
Nei metų metai be skaičiaus, be galo,
Ir laiko bėgis nestengs sunaikint jo.
Ne visas mirsiu, didi dalis mano
Gyvens per amžius: tol pas palikuonis
Nuolat garsėsiu, kol pontifikas
Draug su vestale lankys Kapitolių.
Minės mane ten, kur teka Aufidas,
Kur bevandenį Daunas viešpatavo;
Jogiai iš menko patapau galingas,
Pirmas pritaikęs Italijos lyrai
Eolo giesmę. Priimk, Mūza, garbę
Darbais pelnytą, ir man Delfų laurais
Apjuosti galvą teikis, Melpomena.

Vertė Motiejus Gustaitis, 1926

Sau paminklą stačiau už varį tvirčiau,

už Aigipto bones kur kilniau ir aukščiau:
jo nei lietus graužys, nei paspūtes šiaurys,
neigi metų, amžių begalinė eilė
neįstengs suardyt, nežinioj paskandyt.
Negi mirti visam! Mano didi dalis
giltinės juk išvengs: **augsiu jaunas dar vis**
paskesniuoj garsu, kol Kapitoliuje
krivis tylinčią vis vaidilutę vedžios.
Kur Aufidas smarkus ūžia varo vilnis,
kur ir Daunas vargius bevandenius laukus
valdė, tengi sakys dainių žemos kilmės
eolines eiles taikinus mūsų garsams.
Tad didžiukis manim, to nusipelnisiu,
ir delfinų lauru, Melpomene gera,
vainikuoti čia jau imk maloniai mane.

Vertė Mykolas Biržiška, 1934

Sau paminklą baigiau: varį jis pergyvens

Ir didingu aukščiu piramides pranoks.
Jo nei lietūs pagrauš, nei siusdami piktai
Šiaurės vėjai nuvers, nei suardyt valios
Metų metai ilgi, skaičiaus neturintys.
Visas neisiu kapan, mano dalis didi
Šermenų neregės: aš ateities kartoms
Jaunas būsiu garbe, kol Kapitolijun
Slinks didusis žynys su vestale tylia.
Kur Aufidas sraunus šniokščia putodamas
Ir kur žmones prastus valdė vandens stingas
Daunas — šlovins mane, vyrą prastos kilmės,
Kad aš pirmas drįsau giesmę itališką
Lesbo gaida užtraukt. Pasididžiuk dėl to,
Kuo aš nusipelniau, ir man galvą apjuost
Delfų laurais švelniais teikis, Melpomene.

Vertė Antanas Dambrauskas, 1991

Sau paminklą baigiau – varį ir amžiną

piramidžių aukštų dulsmą pranokstantį.
Nei graužikas lietus, nei Akvilonai jo
negalėtų sugriaut, nei nesuskaitoma
metų srauto eilė ar vis skubą laikai.
Aš nemirsiu visai, mano žymi dalis
nelabosios išvengs; **giriamas nuolatos,**
augsiu tol po mirties, kol Kapitolijun
kops šventikas, tylia vedinas mergele.
Kur nerimsta smarkus Aufidas, kur kadais
Daudas, troškęs vandens, valdė sau žemdirbius,
ten mane vis minės, kad, be kilmės žymus,
pirmas pritaikiau aš giesmę eolišką
prie italų eilių. Daug nusipelnisui
nūn didžiukis ori ir, Melpomene, man
Delfų laurais džiugiai garbanas vainikuok!

Vertė Henrikas Zabulis, 1977

I UŽDUOTIS. Perskaitykite Iš būdvardžių padarykite daiktavardžius su nurodytomis priesagomis ir išverskite.

	-it ās, ātis <i>f</i>	
ūniversus, a, um <i>visas, visuotinis</i>	ūniversitās, ātis <i>f</i>	visuma
mediocris, e <i>vidutinis, saikingas</i>		
aeternus, a, um <i>amžinas</i>		
antīquus, a, um <i>senovinis</i>		
celer, eris, ere <i>greitas</i>		
celeber, bris, bre <i>garsus</i>		
varius, a, um <i>įvairus</i>		
	-itūd o, inis <i>f</i>	
pulcher, chra, chrum <i>gražus</i>	pulchritūdo, inis <i>f</i>	gražumas, grožybė
longus, a, um <i>ilgas</i>		
lātus, a, um <i>platus</i>		
multus, a, um <i>gausus, daug</i>		
magnus, a, um <i>didelis</i>		
altus, a, um <i>aukštas; gilus</i>		
amplus, a, um <i>platus, erdvus</i>		

II UŽDUOTIS. Suraskite tekste daiktavardžius su šiomis priesagomis ir pasakykite jų skaičių bei linksnį.

III daiktavardžių linksniuotė (balsinis ir mišrusis tipai)

Romos istorija: Miesto įkūrimo mitai

Ā Trōiā ad Rōmam

Ōlim (*kadaise*) Graeci, ut fābula nārrat, Trōiam dēlēvērunt. Tum Aenēas, filius Veneris, cum patre, filiō atque comitibus suis Asiam reliquit et in Ītaliā vēnit. In Latiō rēx nōmine Latīnus inter Latīnōs rēgnāvit. Ibi Aenēas Lāvīniam, filiam rēgis, in mātirimōnium dūxit et oppidum Lāvīnium condidit. Posteā filius eius (*jo*) Ascanius Albam Longam condidit. Multōs post annōs Amūlius frātrem Numitōrem, rēgem Albae Longae rēgnō prīvāvit et sē (*save*) rēgem dēclārāvit. Rhēa Silvia, filia Numitōris, Virgo Vestālis erat. Sed Mārs eam (*ja*) adamāvit, itaque puella geminōs filiōs, Rōmulum et Remum, genuit. Servī iussū (*įsakymu*) rēgis Amūlii puerōs in Tiberim exposuērunt. Sed unda fluvīi recessit et alveus, ubi frātres collocātī erant (*buvo padėti*), in litore relictus est (*pasiliko*) nōn procul ā monte Palātīnō. Lupa sitī compulsā (*priversta, atginta*) dē montibus dēscendit et puerōs lacte suō nūtrīvit. Deinde pāstor Faustulus puerōs invēnit et ēducāvit. Postrēmō Rōmulus urbem in Palātiō condidit et suō nōmine nōmināvit. Nostrīs temporibus casam Rōmulī in monte Palātīnō, et lupam aēneam cum puerīs in mūsēō Capitōlīnō vidēre possumus.

TROIA → LATIUM

AENEAS: Lavinium

ASCANIUS: Alba Longa

XII reges Albae Longae

AMULIUS et NUMITOR /

RHEA SILVIA + MARS

ROMULUS et REMUS : ROMA

Gian Lorenzo Bernini, *Enėjas, Anchisas ir Askanijas* (1618–1619), Galleria Borghese, Roma

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Urbi et orbi. Civis Romanus sum.
Lupa Capitolina. Finis coronat opus.
Mens sana in corpore sano.
Panem et circenses.
Contra vim non valet ius.
Homo est animal sociale.
Avārō omnia dēsunt, sapientī nihil.

ad-am|o, āre, āvī, ātum pamilti
aēne|us, a, um bronzinis
alve|us, ī m išdubimas, upės
vaga, *čia* gelda
com|es, itis m, f bendrakeleivis, palydovas
cond|o, ere; didī, ditum įkurti
dēle|o, ėre, ėvī, ėtum sunaikinti, sugriauti
dēscend|o, ere; scendī, scēsum nusileisti
dūc|o, xī, ductum, ere (in matrimonium) vesti
gemin|us, a, um dvigubas, porinis
gign|o, ere; genuī, genitum gimdyti
lac, lactis n pienas
līt|us, oris n krantas
pōn|o, ere; posuī, positum padėti, paguldyti
prīv|o, āre, āvī, ātum, (+abl.) atimti ką
recēd|o, ere; cessī, cessum trauktis, atslūgti
relinqu|o, ere; liquī, lictum palikti
urbs, urb|is f miestas, dažnai tiesiog Roma

*Lupa Capitolina,
Kapitolijaus muziejus, Roma*

„Plinijus Vyresnysis sako, kad vilkės su dvyniais statula stovėjusi Romos forume po figos medžiu (Plin. *N. H.* XV. 77). Dionisijas Halikarnasietis (I a. pr. Kr.) tvirtina matęs vilkės statulą su dvyniais prie Luperko olos (Dion. Hal. I. 79.8). Ciceronas rašo, kad paausuta Romulą žindančios vilkės statula buvusi ant Kapitolijaus, kai 65 m. pr. Kr. trenkęs žaibas ją apgadinęs drauge su kitais meno kūriniiais ir statiniais (Cic. *Cat.* III. 19). Kitoje vietoje jis dar porą kartų mini žaibo trenktą Romulo kūdikio statulą, bet nenurodo jos buvimo vietos (Cic. *Div.* I. 20; II. 47). Ilgą laiką manyta, kad išlikusi statula kaip tik ir esanti Cicerono minima, nes vienos letenos pažeidimas laikytas žaibo kirčio žyme.

Ligi šiol beveik neabejota, kad vilkės statula yra antikinė, archajiška. Tačiau pastaraisiais dešimtmečiais šis tikrumas buvo gerokai sudrumstas: 1997 metais restauruojant statulą ir vėliau ištyrus naujausiomis technologijomis, 2008 metais pasirodė pranešimų spaudoje, 95 procentų tikrumu tvirtinančių, kad statula išlieta XI ar XII a. Nors kai kurie etruskų meno ir kitų sričių žinovai tam nepritaria, vis dėlto oficialioje Kapitolijaus muziejaus informacijoje nurodoma tokia data: „V a. pr. Kr. arba Viduramžiai“. Neabejotina, kad dvynius XV a. sukūrė Antonio Pallaiuolo.“ Audronė Kučinskienė, *Vaizduojamasis romėnų menas*, VU leidykla, 2016, 17–18.

Romėnai manėsi tiksliai žiną ne tik Romos įkūrimo metus, bet ir tikslią datą: 753 m. balandžio 21 d. Nuo miesto įkūrimo (*ab urbe condita*) jie skaičiavo metus, o balandžio 21 d. ir šiandien švenčiama kaip Romos gimtadienis. Archeologiniai duomenys patvirtina, kad VIII a. pr. Kr. ant Palatino kalvos jau būta pastovios, akmeninių sienų apsuptos gyvenvietės. Iš atrastų žymių bei išlikusių trobelės pavidalo laidojimo urnų rekonstruojamas senųjų būstų pavidalas. Iš žabų pastatyta, moliu apdrėbta, nendrių stogu dengta Romulo trobelė istoriniais laikais buvo rūpestingai prižiūrima ir restauruojama kaip senovės paminklas.

„Kadangi dvyniai nė vienas negalėjo naudotis vyresniojo teise, nutarė iš paukščių nuspėti dievų valią, kuriam lemta duoti vardą ir valdyti naujaji miestą. Romulus stoji ant Palatino, o Remas ant Aventino kalvos. Remas pirmas išvydo šešis peslius, ir jo šalininkai jau ėmė skelbti pergalę, bet Romului tuojau pat pasirodė dvylika peslių. Pasikinkęs baltą jautį ir baltą karvę Romulus ant Palatino kalno išarė vagą, taip pažymėdamas būsimo miesto ribas.“ (Pagal Titą Livijų, *Nuo Miesto įkūrimo*, I. 6–7)

1. Romulo laikų gyvenvietės maketas. Palatino muz.

2. Romulo laikų lūšnos rekonstrukcija. Romėnų civilizacijos muziejus

3. Lūšnos pavidalo urna, X a. pr. Kr., Romos forumo muziejus

Dē virō avārō

Vir quīdam ad fluvium **Tiberim** sedēns (*sēdēdamas*), flēbat et plōrābat, nam **secūris**, quā nāvem resarciēbat, in aquam exciderat (*buvo iškritęs*). Tum Pater Tiberīnus, fluvīi deus, ēmersit et: „Cūr plōrās?“ – interrogāvit. Tum vir: „Ēheu, **secūris** mea excidit in aquam; faber sum, et **secūrim** novam emere nōn possum, pecūnia mihi dēest“. Tum deus in aquam sē immersit et paulō post vēnit, **secūrim** auream gerēns (*nešdamas*). „Estne eadem, quam āmisistī?“ Negāvit vir probus. Tum deus portāvit aliam argenteam. Faber autem hanc quoque nōn accēpit. Tum deus ferream **secūrim** portāvit. Faber suam cognōvit et eā **secūrī** contentus erat. Deus probitāte virī commōtus (*sujaudintās*) trēs secūrēs eī dōnāvit. Faber laetus domum properāvit et vīcīnīs omnia nārrāvit. Tum vīcīnus eius ad Tiberim properāvit, secūrim in aquam dīmīsit et ad fluvium sedēns plōrābat. Tum idem deus ēmersit, auream **secūrim** gerēns et: „Estne tua?“ – interrogāvit. Ille: „Sānē. Haec mea **secūris** est“, – clāmāvit. At deus irātus: „Homo es avārus, neque auream, neque tuam secūrim habēbis“, – et in undās **Tiberis** sē immersit. Vērē prōverbium dicit: avārō omnia dēsunt, sapientī nihil.

ā-mitt|o, ere; mīsī, missum pamesti
avār|us, a, um godus
content|us, a, um patenkintas
dē|sum, esse, fuī nebūti, trūkti
ē-merg|o, ere; mersī, mersum iškilti, išnirti
em|o, ere; ēmī, ēmptum pirkti
fl|eo, ēre, ēvī, ētum verkti
im-merg|o, ere; mersī, mersum panardinti, pamerkti; *sē immergere* pasinerti
laet|us, a, um linksmas; patenkintas
pecūni|a, ae f pinigai
plōr|o, āre, āvī, ātum raudoti, aimanuoti
probit|ās, ātis f [probus] dorumas, sąžiningumas
resarc|io, ire; sarsī, sartum (pa)taisyti
secūr|is, is f kirvis
vīcīn|us, ī m kaimynas

Kiekiniai ir kelintiniai skaitvardžiai nuo 1 iki 10

Abl. temporis

Romos istorija: septyni Romos karaliai ir septynios

Romos kalvos. Romėnų kalendorius

*Septem sapientes.
Septem artes liberales.
Ad Kalendas Graecas.
Unus pro omnibus, omnes pro uno.
Rex viva lex.
Dura lex, sed lex.
Inter arma silent leges.*

Ab urbe conditā

Rōmulus Rōmam condidit saeculō octāvō ante Christum nātum. Prīmīs saeculīs, ut Titus Līvius nārrat, urbem Rōmam septem rēgēs habuērunt. Prīmus rēx Rōmulus nōmen suum urbī dēdit. Secundus rēx Numa Pompilius religiōnem coluit. Tertius rēx Tullus Hostilius cum multis hostibus bellāvit. Quārtō rēgī Rōmānī nōmen erat Ancus Marcius. Quīntus rēx Tarquinius Priscus saeculō sextō Cloācam Maximam aedificāvit. Sextus rēx Servius Tullius mūrūm circā Rōmam cōstrūxit. Illum mūrūm et hodiē nōmine Servii appellāmus. Septimus et ultimus rēx Tarquinius Superbus erat, quī templum Iovis Optimī Maximī in Capitōliō exēgit. Ille Tarquinius, ut cognōmen mōnstrat, vir superbus et improbus erat. Populus Rōmānus rēgem expulit et duōs cōsulēs quotannis creāre solēbat. Prīmī cōsulēs Rōmānī annō quīngentēsīmō nōnō (509) ante Christum nātum templum Iovī in Capitōliō cōsecrāvērunt.

col|o, ere; coluī, cultum čia rūpintis, puoselėti
sol|eo, ēre, itus sum turėti įprotį, būti papratusiam;
creāre solēbat turėjo paprotį rinkti (konsulus)

Septimontium

Rōma in septem montibus vel collibus collocāta est. Quōrum (*Iš kurių*) prīmus est mōns Palātīnus, sive Palātium, ubi Rōmulus urbem antiqvisimam condidit. Ā Palātiō in linguīs hodiernīs aula rēgia, sive palātium, nōmen habet. Nam in monte Palātīnō imperātōrēs Rōmānī habitābant et permagnās aulās rēgiās habēbant. Secundus mōns Capitōlinus, sive Capitōlium, clārus erat templō Iovis Optimī Maximī, templō Iūnōnis Monētae et aliīs aedificiīs sacrīs. Tertius est Aventīnus mōns, ubi templum Cere-
ris erat. Inter Palātīnum et Aventīnum montem Circus Maximus situs est. Quārtus mōns est Caelius, ubi domūs antiquās et basilicās Christiānās nobis temporibus vidēre possumus. Quīntus mōns Ēsquilīnus, ubi domum Auream Nerōnis vīsītare possumus. Sextus collis Quirīnālis ā nōmine deī Quirīnī nōminātus est. Septimus dēnique collis Vīminālis, ubi multa vīmina (*karklai*) quondam erant.

coll|is, is m kalva
mōns, mont|is m kalnas

Dē mēnsibus

Annus duodecim mēnsēs habet:

prīmus mēnsis Iānuārius, quī ā Iānō, prīncipiī deō, nōmen habet;

secundus mēnsis Februārius, quī ā fēbruō, Rōmānōrum rītū sacrō, appellātur;

tertius mēnsis Mārtius, quī ā Mārte, Rōmulī patre, nōmen habet;

quārtus mēnsis Aprīlis, ut Terentius Varrō docet, ā verbō „aperīre“ nōmen habet, nam vēr omnia aperit;

quīntus mēnsis Maius ā Maiā deā, Mercuriī mātrem,

sextus mēnsis Iūnius ā Iūnōne, Iovis uxōre, nōmen habet.

Prius (*anksčiau*) mēnsis septimus ā numerō quīnque Quīntilis, et mēnsis octāvus ā numerō sex Sextilis nōminābātur. Sed postea septimus mēnsis Iūlius ā Gaiō Iūliō Caesare et octāvus mēnsis Augustus ab Octāviānō Augustō appellātus est. Reliqui mēnsēs nōmina propria nōn habent: September ā numerō septem, Octōber ā numerō octo, November ā numerō novem, December ā numerō decem nōmina habent. Cūr mēnsis nōnus ā numerō septem, mēnsis decimus ā numerō octo, undecimus ā numerō novem, duodecimus ā numerō decem nōmen habet? Ōlim videlicet (*turbūt*) annus decem mēnsēs habēbat et prīmus annī mēnsis Mārtius erat. Si ā mēse Mārtiō mēnsēs numerābis, September – septimus, Octōber – octāvus, November – nōnus, December – decimus mēnsis erit. Sed postea ante Mārtium duo mēnsēs additī sunt: Iānuārius et Februārius; Iānuārius prīmus annī mēnsis factus est, sed nōmina mēnsium mūtāta nōn sunt.

mēns|is, is m mėnuo, mėnesis
aper|io, ire, uī, tum atidaryti,
atverti

vēr, vēr|is n pavasaris

III linksniuotės būdvardžiai

Graikų mitai: Friksas ir Helė

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

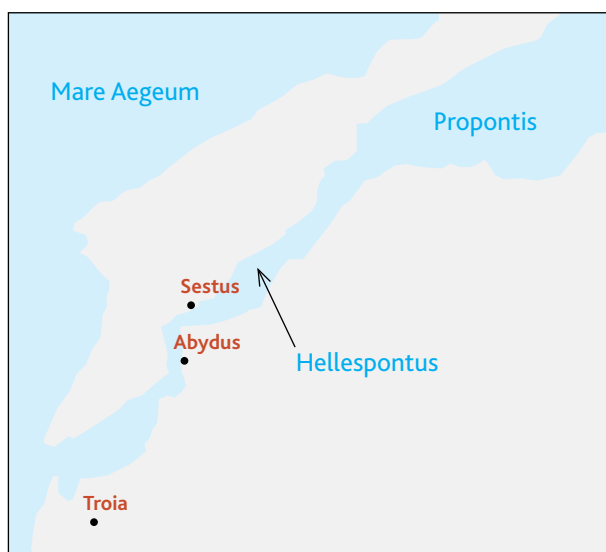
Similis simili gaudet.
Omne principium (initium) difficile (grave) est.

Phrixus et Hellē

Célebris erat urbs Thēbae. Multī rēgēs célebrēs ibi rēgnāvērunt. Athamās rēx fēlix et dīves erat. Phrixus et Hellē liberī erant Athamantis, dīvitis fēlicisque Thēbānōrum rēgis. Noverca, Īnō nōmine, liberōs ōderat (*nekentē*) et falsō crīmine accūsāvit. Athamās uxōrī crēdidit et cōsiliū cēpit liberōs infēlicēs interficere. Iam omnia ad supplicium grave parāta sunt. Sed subitō ariēs vellere aureō insīgnis ex caelō appāret. Omnēs hominēs admīrantur (*stebisi*), sed ariēs vōce hūmānā dīcit: „Nōlīte timēre, puerī miserī! Iuppiter mē mīsit. Vōs ā poenā gravi servābō.“ Frāter et soror arietem cōnscondērunt et per aurās ēvolāvērunt. Brevī tempore ariēs suprā fretum tenue, quod inter Asiam et Eurōpam situm est, volābat. Hellē misera dē ariete cecidit et in undīs maris periit (*žuvo*). Ex eō tempore fretum illud Graecē Hellēspontus, id est Hellēs mare, nōminātur. Nōs autem id mare Dardanellārum Fretum nōmināmus.

Tai vienas iš mitų, paaiškinančių hidronimo, šiuo atveju Helesponto (dab. Dardanelų) kilmę. Tokių mitų esama ir daugiau. Garsiausi iš jų – apie Daidalą ir Ikarą (Ikarų jūra) bei apie Atėnų karalių Aigėją (Egėją), davusį vardą Egėjo jūrai.

appār|eo, ēre, uī, itum pasirodyti
ari|ēs, etis m avinas
cecidit... periit nukrito ir žuvo
conscondērunt užlipo
consiliū capere priimti sprendimą
dīv|es, itis turtingas
falsō crimine suklastotu kaltinimu
fret|um, ī n sąsiauris
insīgn|is, e žymus, išsiskiriantis
interfic|io, ere; fēcī, fectum nužudyti
noverc|a, ae f pamotė
omnia... parāta sunt viskas buvo paruošta
per auras evolāvērunt per orą išskrido
poen|a, ae f bausmė
situm est išsidėstęs, esantis
supplic|um, ī n mirties bausmė
tenu|is, e siauras, plonas
vell|us, eris n vilna, **vellere aureō** auksine vilna

Helespontas, dab. Dardanelai

Friksas et Helė. Romėniška freska. Neapolio archeologinis muziejus

Netaisyklingų III linksniuotės daiktavardžių
Iuppiter ir bos linksniavimas
Romėnų dievai

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Quod licet Iovi, non licet bovi.
Aurōra Mūsīs amīca.
Dōnum Bacchī. Dōnum Cereris.

Dē Iove

Rōmānī Iovem multīs nōminibus invocābant. Iuppiter Pluvius (*Lietsiuntys*) pluviam hominibus dat. In Capitōliō aedēs Iovis Optimī Maximī (*Didžiojo Maloningojo*) erat. Ibi Iuppiter ūnā cum Minervā et Iūnōne colēbatur. Īdem in monte Capitōlinō imperātor Augustus templum Iovis Tonantis (*Griausmininko*) aedificāvit, nam Iuppiter Tonāns eum ā fulgōre servāvit. Iovī Statōrī apud Palātium Rōmulus templum dēdicāvit, nam eō locō Iuppiter fugam Rōmānōrum stetit (*suslaikė*). Philosophus Seneca scribit:

et Iovem illum Optimum ac Maximum rīte dīcēs et Tonantem et Statōrem, quī nōn, ut historicī trādidērunt, ex eō, quod post vōtum susceptum aciēs Rōmānōrum fugientium **stetit**, sed quod **stant** beneficiō eius omnia, **stator** stabilitorque est.

„Pagrįstai jį šauksi Maloninguoju ir Galinguoju, ir Griaudžiančiuoju, ir Sulaikytoju, gavusiu vardą ne dėl to, kad priėmęs maldą sulaikė (*stetit*) bėgančią kariuomenę, kaip kad pasakoja istorikai, bet todėl, kad viskas laikosi (*stant*) jo geradarystės dėka, kad yra sulaikytojas ir sutvirtintojas (*stator stabilitorque*)“ (Sen. *Ben.* IV. 7. 1; Dalios Andziulytės vert.).

aed|ēs is f kambarys, butas; šventykla (sinonimas: **templum**)
dēdic|o, āre, āvī, ātum (pa) skirti, dedikuoti
fug|a, ae f bėgimas
fulg|or, ōris m žaibas
in-voc|o, āre, āvī, ātum vadinti (šaukti) vardu, kreiptis
sist|o, ere; stitī (stetī), statum čia sustabdyti, sulaikyti
sto, stāre, stetī, statum stovėti; tvirtai stovėti, laikytis, išlikti

IV KLASĚ

Ītalia antīqua

Ītalia antīqua	Latīnī, Sabīnī, Oscī, Umbri, Etrūscī aut Tuscī, Graecī et aliī
Toscāna hodierna	Etrūscī aut Tuscī
Latium	Latīnī
Campānia	Oscī
Umbria	Umbri
Āpūlia et Calabria	Graecī
Sicilia	Siculī, Sicānī, Poenī, Graecī
Gallia	Belgae, Aquītānī, Celtae
Germānia	multī variīque populī Germānōrum
Hispānia	Ibērī

Ītalia est magna terra Eurōpae. In Ītaliā antīquā multī populī habitābant, sicut Latīnī, Sabīnī, Umbri, Oscī, Etrūscī aut Tuscī, Graecī et aliī. Hodiernam Toscānam quondam Etrūscī incolēbant. Latium Latīnī, Umbriam Umbri, Campāniam Oscī incolēbant. In Āpūliā et Calabriā Graecī multās colōniās habēbant. Haec pars Ītaliae ā Rōmānīs Graecia Magna appellābatur.

Multa oppida clāra in Ītaliā antīquā erant, sicut Rōmā, Neāpolis, Tarentum, Capua etc. Ītalia Rōmāna quattuor īnsulās habēbat: Siciliam, Sardiniam, Corsicam et Capreās. Capreae parva īnsula est. Maxima īnsula Ītaliae est Sicilia. Siciliam antīquam multī variīque populī incolēbant, sicut Siculī, Sicānī, Graecī. Multae colōniae Graecōrum in Siciliā praeclārae erant – Segesta, Panormus, Henna, Catina, Messāna. Sed clārissimum et maximum omnium oppidōrum erant Syracūsae. Syracūsās tyrannī rēgēbant et suum oppidum multīs pulchrīs aedificiīs ōrnāvērunt – multa pulchra templa ceteraque aedificāvērunt. Postrēmō saeculō tertiō Rōmānī Siliciam expugnāvērunt et prōvinciam suam fēcērunt. Bellō Pūnicō secundō M. Claudius Mārcellus Syracūsās occupāvit. Eō tempore Syracūsīs clārus vir Graecus Archimēdēs habitābat, quī (*kuris*) multās variāsque māchinās excōgitāvit.

I UŽDUOTIS. Palyginkite šių vietovardžių antikinius ir dabartinius pavadinimus. Atkreipkite dėmesį į antikinį vietovardžių lietuvinimą. Įrašykite trūkstamus pavadinimus (žr. www.vardynas.fff.vu.lt).

	Antikinis pavadinimas	Dabartinis pavadinimas
Britannia	Londinium (Londinijus)	Londonas (<i>London</i>)
Germania	Augusta Treverorum (Treverų Augusta)	Tryras (<i>Trier</i>)
Hispania	Corduba (.....)	Kordoba (<i>Cordoba</i>)
	Italica Augusta (Italika Augusta)	arch. v. ¹ netoli Sevilijos
Gallia	Lutetia Parisiorum (Parisijų Lutecija)	Paryžius (<i>Paris</i>)
	Lugdunum (.....)	Lijonas (<i>Lyon</i>)
	Nemausus (.....)	Nimas (<i>Nimes</i>)
	Massilia (.....)	Marselis (<i>Marseille</i>)
Pannonia	Vindobona	Viena (<i>Wien</i>)
	Aquincum (Akvinkas)	Budapeštas (<i>Budapest</i>)
Ītalia	Roma	Roma (<i>Roma</i>)
	Capua	Kapuja (<i>Capua</i>)
	Beneventum	Beneventas (<i>Benevento</i>)
	Perusia (.....)	Perudža (<i>Perugia</i>)
	Neapolis, <i>f</i>	Neapolis (<i>Neapolis</i>)
	Tarentum (.....)	Tarantas (<i>Taranto</i>)
	Mediolanum (.....)	Milanas (<i>Milano</i>)
	Pompeii (.....)	Pompėjai (<i>Pompei</i>)
	Herculaneum (Herkulanėjas)	<i>Ercolano</i>
	Melita	Malta
Sicilia	Syracusae	Sirakūzai (<i>Siracusa</i>)
	Agrigentum	Agrigentas (<i>Agrigento</i>)
	Catina	Katanija (<i>Catania</i>)
	Panormus (.....)	Palermas (<i>Palermo</i>)
Graecia	Athenae	Atėnai (<i>Athina</i>)
	Mycenae (.....)	Mikėnai
	Delphi (.....)	Delfai
	Sparta	Sparta
	Samos, <i>f</i> (Samas)	Samas
	Delos, <i>f</i> (Delas)	Delas
	Rhodos, <i>f</i> (Rodas)	Rodas
	Cythera <i>pl, n</i>	Kitera
Creta	Cnos(s)os, <i>f</i> (Knosas)	arch. v. prie <i>Iraklion</i>
Asia Minor (Mažoji Azija)	Smyrna (.....)	Izmiras
	Pergamum (.....)	Bergama
	Byzantium (.....)	Stambulas (<i>Istanbul</i>)
	Miletus, <i>m</i> (.....)	arch. v. netoli <i>Balat</i>
	Ephesus, <i>f</i> (.....)	arch. v. netoli <i>Selçuk</i>
Libya	Leptis Magna (Didžioji Leptė)	arab. <i>Labdah</i>
Tunisia	Carthago (Kartagina)	arch. v.

¹ Archeologinė vietovė

Kartojimas. I–III linksniuotės
Būdvardžio derinimas su daiktavardžiu
Graikų mitai: vienuoliktasis Heraklio žygis

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

perpetuum mobile, communis opinio
Plēnus venter non studet libenter.
Ars longa, vita brevis.

Dē Hercule et Atlante

Haud procul ā locō, ubi sōl occidit, erat *īnsula*, ad quam hominēs nunquam veniēbant. Ibi Hesperidēs, pulchrae nymphae, in hortō habitābant. Eius hortī arborēs aestāte et hieme mālā aurea ferēbant; eās autem arborēs immānis draco custōdiēbat. Herculēs per multās terrās iter fēcit regiōnēsq̄ petīvit, quae ad occidentem sōlem spectant. Eārum terrārum rēx erat Atlās, Hesperidum pater, quī iussū Iovis caelum cervīcibus suis in aeternum sustinēre dēbuit bat. Herculēs Atlantī dīxit: „Rēx, sī dabis mihi mālā aurea, ego tē hōc magnō onere (*nuo šitos didelės naštos*) levābo“. Herculēs humerīs suis magnum caelum imposuit. Atlās mālā aurea ad eum attulit: „Haec (šiuos) mālā, – inquit, – prō tē in Graeciam dēportābo, tū autem caelum prō mē sustinē!“ Tum Herculēs astūtē: „Id libenter faciam, – inquit, – sed hoc (šitą) magnum onus paulisper sublevā! Collō meō pulvīnum impōnam et minus grave erit onus“. Cum stultus Atlās id fēcit, Herculēs mālā rapuit et fūgit.

ad occidentem sōlem *į besilei-
džiančią saulę, t. y. į vakarus*
aest|ās, ātis *f* vasara / **hiems,**
is *f* žiema; **aestate, hieme** –
abl. temporis, laiką reiškian-
tis abl., plg. liet. laiko gal. –
vasarą, žiemą
**af-fero, af-ferre, at-tulī, al-lā-
tum** atnešti
arbor, is *f* medis
astūtē gudriai
Atl|ās, antis *m* Atlantas, gr.
mituose – dangaus skliautą
laikantis titanas
aure|us, a, um aukso, auksinis
cerv|ix, icis *f* sprandas (sg. ir
pl. ta pačia reikšme)
coll|um, ī *n* kaklas
custōd|io, ire, ivī (iī), itum,
saugoti, prižiūrėti
drac|o, ōnis *m* slibinas
fero, ferre; tulī, lātum nešti,
čia nokinti

haud procul netoli
hort|us, ī *m* sodas
humer|us, ī *m* petys
immān|is, e didžiulis
im-pōn|o, ere, posuī, positum
(+ dat.) (už)uždėti, užkrauti
(ant ko)
in aeternum per amžius, amži-
nai
inquit sako
it|er, itineris *n* kelias; **iter face-
re** keliauti
iussus, ūs *m* įsakymas, pa-
liepimas; **iussū** įsakymu,
liepimu
lev|o, āre, āvī, ātum (+ abl.)
(pa)lengvinti, atleisti (nuo
ko)
libenter mielai, noriai
māl|um, ī *n* obuolys, medžio
vaisius
oc-cid|o, ere; cidī, cāsum leis-
tis, nusileisti

on|us, eris *n* našta
paulisper trumpą laiką, valan-
dėlę
pet|o, ere, ivī (iī), itum (pa)
siekti, (su)rasti
prō (+ abl.) už, vietoj (ko)
pulvīn|us, ī *m* pagalvė
rap|io, ere, uī, tum griebti,
čiupti, stverti
spect|o, āre, āvī, ātum žiūrėti,
žvelgti
sub-lev|o, āvī, ātum, āre pa-
laikyti
sustine|o, ēre; tinuī, tentum
(pa)laikyti, paremti
ubi / ibi kur / ten

I UŽDUOTIS. Tokia mito versija, kokia papasakota tekste *De Hercule et Atlante*, aprašyta Apolodoro „Mitologinėje bibliotekoje“ (II. 5. 11). Perskaitykite Apolonijo Rodiečio „Argonautikos“ ištrauką ir pasakykite, ar/kuo skiriasi joje paminėta to paties mito versija:

Aukso obuolius ten iki pat dienos vakarykštės
Saugojo chtoniškas gyvis – drakonas Ladonas. ten buvo
Valdos Atlanto, po jas Hesperidės nimfos bėgiojo,
Traukdamos dainą gražiai. Tačiau tada argonautai
Gyvo Ladono nerado – jį buvo nukovęs Heraklis.
(Apoll. Rhod. IV. 1396–1400, Audronės Kudulytės-Kairienės vert.)

II UŽDUOTIS. Matote keturis paveikslėlius: du graikų vazų piešinius, Olimpijos Dzeuso šventyklos metopę ir IV a. romėnų mozaikos fragmentą. Juose pavaizduotos dvi skirtingos mito apie Hesperidžių obuolius versijos. Kurie paveikslėliai perteikia tekste papasakotą mito versiją?

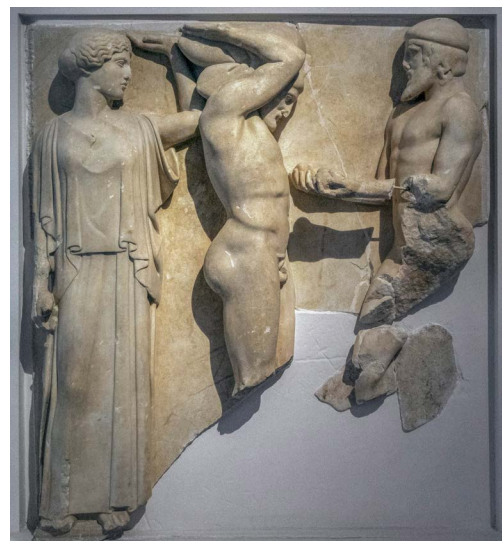
Graikų vazos piešinys,
IV a. pr. Kr., Britų muziejus, Londonas

Heraklis ir Atlantas, graikų vazos piešinys,
VI a. pr. Kr., Atėnų nacionalinis archeologijos muziejus.

Romėniškos mozaikos *Heraklio žygiai*, fragmentas, III a.,
Madrido archeologinis muziejus

Olimpijos Dzeuso šventyklos metopė,
V a. pr. Kr.

IV daiktavardžio linksniuotė

Graikų mitai: gausybės ragas

Romos kultūra: romėniškas būstas

Cornū Amalthēae

Ut versibus suis Ovidius trādit, Amalthēa nympha fuit, quae dīvum infan-tem aluit et auxit. Iuppiter parvulus ā Rhēa mātē servātus et nūtrīcī relic-tus est, quia Sātūrnus pater omnēs liberōs suōs dēvorāverat (*buvo prarijės*) atque filiū necāre in animō habēbat. Amalthēa in montibus Crētae habi-tābat, ubi Iuppiter nātus est (*gimė*). Nympha habuit capellam fōrmōsam, quae lacte suō seum nūtriēbat. Capra illa nōn solum ūbere Iove dignō, sed etiam **cornibus** aēriīs īsignis erat. Sed misera **cornū** in arbore frēgit et dīmidiam partem decōris perdidit. Nympha **cornū** capellae sūmpsit et herbīs cīntum atque pōmīs plēnum Iovī dedit. Iuppiter autem, postquam (*po to kai*) rēgnūm caelī recēpit, nūtrīcem suam et eius fertile **cornū** sīdera fēcit, i. e. in stēllās mūtāvit.

Aliū auctōres aliter (*kiti... kitaip*) dē Amalthēa nārrant. Nōnnūllī (*kai ku-rie*) ita appellānt rēgis Crētae filiam, cēterī crēdunt capram ipsam nomine Amaltheam fuisse (*buvus*). Utcumque (*kad ir kaip*) erat, hinc dictum habē-mus „**cornū** Amalthēae“, id est **cornū** cōpiāe sive abundantiae.

Gausybės ragas mene tapo turto ir gausos simboliu. Graikiškų vazų pieši-niuose jį kartais laiko dievas Hadas (Plutonas), valdantis nesuskaičiuoja-mus požemių turtus ir vėles. Skulptūroje gausybės ragą kartais laiko gam-tos vaisingumo deivė Flora, likimo deivė Tichė, taikos deivė Eirėnė ar kitos dievybės. O kartais net Romos imperatorių žmonos pavaizduojamos kaip deivės su gausybės ragu.

Tichė su Plutu (Turtu) ir gausybės ragu, Stambulo archeologinis muziejus

Augusto žmona Livija su gausybės ragu, Berlyno senasis muziejus

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

lapsus linguae; status bellī; status quō; mōtū proprio (savo valia); mōtus cōgitātiōnis (mąstymo / minčių polėkis); senātus populusque Rōmānus (SPQR). Manus manum lavat.

Ūsus magister optimus.

Dē gustibus nōn est disputandum.

Litterārum radīces amārae, fructūs dulces.

abundanti|a, ae gausa, perteklius; prabanga

āeri|us, a, um [āer] didelis, kylantis į dangų, pakilnus

anim|us, ī m dvasia, siela etc.;

in animō habēre ketinti

aug|eo, ēre; auxī, auctum auginti

capell|a, ae f [dem. iš capra] ožkelė

cinctus apipintas, apkaišytas

cōpi|a, ae f gausybė, gausa

corn|ū, ūs n ragas

dec|or, ōris m gražumas

dīmidī|us, a, um pusinis **dīmi-**

dia pars decoris, pažod. pusinė

grožio dalis, t. y. pusė grožio

dīv|us, a, um dieviškas

fōrmōs|us, a, um dailus, gražus

frang|o, ere; frēgī, fractum lauž(y)ti

īn|fāns, fantis m, f kūdikis

nūtr|ix, īcis f žindyvė, maitintoja

perd|o, ere, idī, itum netekti, pra-rasti

plēn|us, a, um pilnas, pripildytas, kupinas

recip|io, ere; cēpī, ceptum atsiimti, atgauti, susigražinti

Rhē|a, ae f Rėja, *Urano ir Gajos duk-tė, Dzeuso motina, romėnų tapatin-ta su Kibebe*

Sātūrn|us, ī m Saturnas, *senovės ita-likų pasėlių ir žemdirbystės dievas, deivės Opės vyras, vėliau tapatintas su graikų Kronu*

sīd|us, eris n žvaigždynas

sūm|o, ere, psī, ptum (pa)imti

ūber, is n tešmuo

Domus Rōmāna

Sunt tria genera aedificiōrum in quibus Rōmānī habitābant: domus, villa et īnsula. Īnsula est aedificium magnum urbānum, in quō multae familiae habitābant. Villa est praedium familiae privātum nōn procul ab urbe (villa suburbānā) sive rūrī (villa rūstica) situm. M. Tullius Cicerō multa praedia habēbat: Tusculānum, Pompēianum, Formiānum et cētera. Tūsculānum est clārissimum, nam habēmus librōs ā Cicerōne scrīptōs, quī „Tūsculānae disputatiōnēs“ nōminantur. In iis librīs M. Tullius cum frātre Quīntō et amicō Q. Pompōniō Atticō in Tūsculānō adsunt et dē variis quaestiōnibus disputant. Vilnae quoque ad rīpam flūminis Viliae monastēriū praedium erat, ōlim ab opere Cicerōnis, ut crēditur, *Tuskulēnai* nōminātum.

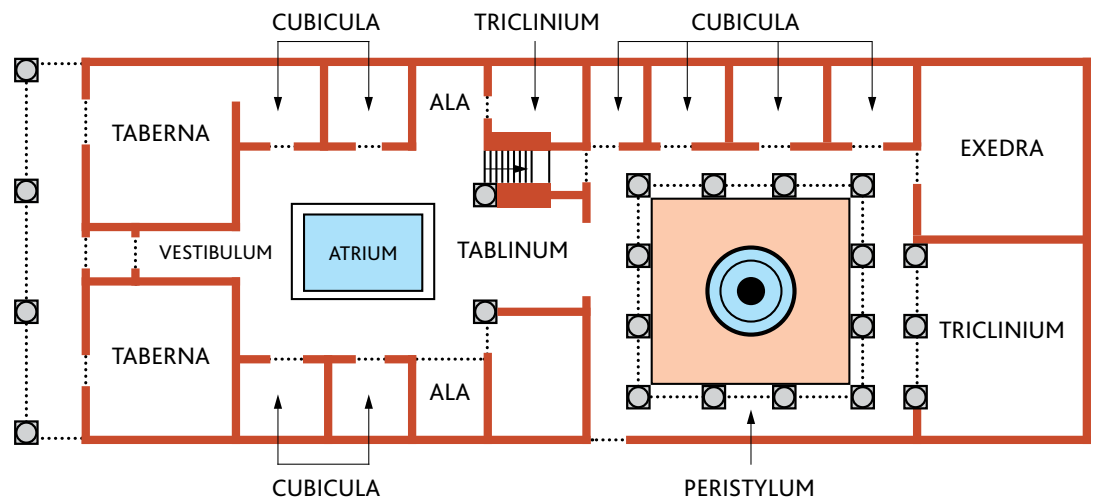
Haec est domus Rōmāna. In domō tōtā familia habitābat: pater et māter, liberī, avus et avia atque servī. Similēs domōs Pompēiis et in oppidō Herkulāneō vidēre possumus.

1. vestibulum

2. ātrium

- impluvium
- ālae
- ōstium magnum
- tablinum
- cubiculum – *pl.* cubacula
- hortus
- trīclīnium
- ōstium parvum

3. peristylum

In domō magnā duo ōstia esse solēbant – ōstium magnum et ōstium parvum. Per ōstium in vestibulum intrāmus. In pavimentō hūius vestibulī vidēmus opus tessellātum cum īnscriptiōne CAVE CANEM.

Cave canem mozaika Poeto tragiko namo prieangyje, Pompėjai

Cave canem mozaika Pakvijaus Prokulo namo prieangyje, Pompėjai

Formiān|us, a, um (sc. praedium) [Formiae] Formijū (dvaras, ūkis)

Pompējān|us, a, um (sc. praedium) [Pompēiū] Pompėjū (dvaras, ūkis)

rīp|a, ae f krantas, pakrantė (upės)

scrīpt|us, a, um parašytas
sit|us, a, um esantis

Tūsculān|us, a, um (sc. praedium) [Tūsculum] Tuskulo (dvaras, ūkis)

Aedēs p̄ncipālis in domō Rōmānā est ātrium cum impluviō. Quid est in impluviō? In impluviō est aqua. In ātriō nullae fenestrae sunt, sed forāmen in tēctō. Circā ātrium multa cubicula disposita sunt in quibus dominī et līberī dormiunt. Ubi dormiunt servī? Iī quoque in cubiculīs dormiunt. Suntne magna eōrum cubicula? Ea nōn magna sunt, et multī servī in ūnō cubiculō dormiunt.

Romēniško namo rekonstrukcija: atrijs su kompluvijumi (viršuje) ir impluvijumi (apačioje)

Pakvijaus Prokulo namo atrijs su impluvijumi. Toliau matyti peristilinis kiemas, Pompėjai

In domibus locuplētibus peristyla plantis et statuīs ōrnāta erant. „Peristylum“ est vocābulum Graecum. Estne impluvium in peristylō? Nōn in peristylō, sed in ātriō est impluvium. In peristylō parvus hortus est.

Menandro namo Pompėjuose peristilinis kiemas

avi|a, ae f senelė, močiutė
av|us, ī m senelis
cav|eo, ēre; cāvī, cautum saugotis
p̄ncipāl|is, e pagrindinis, svarbiausias
compluvi|um, ī n kompluvijus (keturkampė anga atrijs stoge lietaus vandeniui sutekėti į baseiną)
fenestr|a, ae f langas
forām|en, inis n skylė, anga
locupl|ēs, ētis turtingas, pasiturintis
opus tesselātum (kubelių) mozaika
ōsti|um, ī n 1. žiotys (flūminis); 2. įėjimas, durys, vartai
pavīment|um, ī n [pavio] asla, grindys
plant|a, ae f augalas
solēbant esse paprastai būdavo

V daiktavardžio linksniuotė

Romos istorija: Katilinos sąmokslas

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Nūlla diēs sine līnēā.
Salus rei publicae – suprēma lex.
Carpe diem (Horatius).
Rem tenē, verba sequentur (Cato Maior).
O tempora, o mores! (Cicero)
In mediās rēs; a. m. = ante merīdiem;
p. m. = post merīdiem.

Dē rē pūblicā

Rēs pūblica – rēs populī est. Variāe sunt fōrmae et statūs **rērum pūblicārum**. Glōriam **rei pūblīcae** exercitus dēfendit. Virī bonī **rem pūblicam** amant, cum in rēbus secundīs, tum in rēbus adversīs **rei pūblīcae** auxiliō sunt. Cīvēs saepe dē **rēbus pūblicīs** atque dē commodīs **rei pūblīcae** disputant. Vir bonus nūllum perīculum prō **rē pūblicā**, nūllum incommodum prō patriā vitat. Fidem virōrum Rōmānōrum poētae saepe laudābant. Diēbus fēstīs populus Rōmānus deīs deābusque sacrificābat et prō **rē**

pūblicā deōs ōrābat.
advers|us, a, um priešiškas;
nepalankus
commod|um, ī n nauda
esse alicuī auxiliō padėti kam
fid|ēs, eī f patikimumas; ištikimybė
pericul|um, ī n pavojus
secund|us, a, um palankus;
laimingas, sėkmingas
vīt|o, āre, āvī, ātum vengti
prō (+ abl.) už (ką), vardan (ko)

Ō tempora, ō mōrēs!

Ō tempora, ō mōrēs! Rēs pūblica Rōmāna in magnō perīculō est. Catilīna, vir malus, cōsul esse dēsīderat, cōsulēs, praetōrēs, quaestōrēs interficere studet. Catilīnae caedēs, rapīnae, discordia cīvium, bella intestīna grāta sunt, ille cīvibus bonīs pernīciem et mortem parat. Iam exercitum in Etrūriā habet parātum contrā Rōmam pugnāre. Senātōrēs in senātū dē rēbus pūblicīs disputant. Cicerōnī cōsilia Catilīnae iam nōta sunt, itaque ōrātiōnem habet, quā dē Catilīnae coniūrātiōne senātōribus ēnārrat. Catilīna, quī in senātū aderat, Cicerōnis ōrātiōne perterritus Rōmam relinquit et ad exercitum suum fugit. Rōmānī Cicerōnem Patrem Patriae appellant, nam patriam perīculō liberāvit. Memoriā verba tenēte: salūs rei pūblīcae suprēma lēx.

caed|ēs, is f žudynės
dēsīder|o, āre, āvī, ātum trokšti
ēnarr|o, āre, āvī, ātum išpasakoti,
išdėstyti, išaiškinti
grāt|us, a, um malonus, mielas
intestīn|us, a, um vidaus, vidinis
liber|o, āre, āvī, ātum (+ abl.)
išlaisvinti, (iš)vaduoti, (iš)gelbėti
nuo ko
mors, mortis f mirtis
mōs, mōr|is m paprotys
pernīci|ēs, eī f pražūtis
perterrit|us, a, um išgąsdintas
rapīn|a, ae f plėšimas, grobimas

Kartojimas. Veiksmazodžio laikai ir asmenavimas

Romos kultūra: Sibilės knygos

Graikų mitai: Mido auksas, Mido ausys

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Amicus certus in re incertā cernitur (Cicero). Omnia vincit amor (Vergilius). Amōre, mōre, ōre, rē servantur amititiae.

Historia dē librīs Sibyllinīs ac dē Tarquiniō Superbō rēge

Ōlim senex fēmina ignōta ad Tarquinium Superbum, septimum et ultimum rēgem Rōmānōrum, novem librīs portāvit et magnum pretium prō iis rogāvit. Rēx fēminam lūsit et dīxit: „Pretium nōn est aequum. Librīs tuōs nōn accipiam. Cape eōs et procul abī (*eik šalin!*)“ Tum illa senex trēs ex novem librīs exussit, post paucōs diēs iterum ad rēgem vēnit et summā cum gravitāte idem pretium petīvit. Tarquinius valdē admīrāns (*labai stebėdamasis*) emere librīs abnuit. Iterum fēmina discessit et trēs ex sex librīs dēlėvit. Tamen augurēs ita rėgī nūntiant: „Illa fēmina est Sibylla, illi librī dīvīna ōrācula dē fortūnā populī Rōmānī continent. Illōs emere dėbės“. Cum senex rūrsus (*atgal*) vēnit, prō reliquīs librīs idem pretium petītum est (*buvo paprašyta*). Hōc tamen tempore rēx statim (*tučtuojau*) pecūniam magnam dat et librīs pretiōsōs emit. Sibylla discessit neque umquam postea Rōmae vīsa est. Ii autem librī ā Rōmānīs Sibyllinī apellābantur et in templō Iovis, quod erat in monte Capitōlinō, tenėbantur. Ad eōs quasi ad ōrāculum quīndecimvirī adībant, cum opus erat deōs immortālēs cōnsulere.

Aulas Gelijus veikale „Atikos naktys“ (*Noctes Atticae*, I. 19) pasakoja apie Sibilės knygų įsigijimą. Sibilėmis buvo vadinamos Apolono žynės. Ypač garsi buvo Kumų Sibilė, kuri, pasak Vergilijaus „Enėjidos“, pamokiusi Enėją, kaip nusileisti į Hado karalystę. Istoriniais laikais Sibilės knygų rinkinys buvo saugomas Kapitolijaus Jupiterio šventykloje. Speciali žynių kolegija, vadinama Penkiolika vyrų aukoms aukoti ir Sibilės knygoms nagrinėti, tose knygose ieškodavo patarimo, kaip permaldauti dievus. Knygų turinys laikytas paslapyje. Kolegijos vyrai Sibilės knygas skaitė senato nutarimu ypatingais atvejais. Manoma, kad Sibilės knygose buvo ne pranašystės, o patarimai, kokius ritualus reikia atlikti, atsitikus labai neįpras-tiems įvykiams ar nelaimėms. Turėtos knygos sudegė per 83 m. pr. Kr. gaisrą. Tuomet buvo surinktos įvairiuose miestuose buvusios pranašysčių knygos ir iš jų sudarytas Sibilės knygų rinkinys. Augusto iniciatyva 12 m. pr. Kr. rinkinys buvo peržiūrėtas, netikros ar netinkamos dalys išimtos, o sutvarkytos knygos padėtos Apolono šventykloje ant Palatino kalno. Apie 400 m. po Kr. Sibilės knygos buvo sudegintos. (Dalia Dilytė, *Senovės Romos kultūra*, 2012, 125)

abnu|o, ere, ī, itūrus (+ inf.)

nesutikti (ką daryti)

accip|io, ere; cēpī, ceptum

priimti

ad-eo, īre; īi, itum

aequ|us, a, um tinkamas, teisingas

augur, is m auguras – žynys

con-tine|o, ēre; tinuī, tentum

turėti savyje, laikyti

discēd|o, ere; cessī, cessum,

išeiti, pasišalinti

dīvīn|us, a, um dieviškas

em|o, ere; ēmī, ēmptum pirkti

exūr|o, ere; ussī, ustum sudeginti

gravit|ās, ātis f rimtumas, orumas

ignōt|us, a, um nepažįstamas

iterum vėl, dar kartą

lūd|o, ere; lūsi, lūdum išjuokti

ōlim kitados, kadaise, kartą

opus est yra reikalas, reikia

pauc|us, a, um mažas; *pl.*

keletas

pecūni|a, ae f pinigai

pretiōs|us, a, um brangus, vertingas

preti|um, ī n kaina

rog|o, āre; āvi, ātum *čia* prašyti, reikalauti

sen|ex, is senas, a // **sen|ex, is m, f** senis, senė

Dōnum fātāle

Ē numerō multārum fābulārum, quās scrīptōrēs antīquī scrīpsērunt, hanc vōbīs nārrābō. Midās in Phrygiā rēgnābat. Ille aliquandō Silēnum, magistrum comitemque Bacchī patris, viā errantem in silvīs nactus est (*užtiko*) et ad Bacchum redūxit. Tum deus dīxit: „Omnia, quae cupīveris, tua erunt“. Tum Midās: „Cupio“, – inquit, – „ut (*kad*) omnia, quae in manūs sūmpsero, in aurum mūtentur (*pavirstu*)“. Bacchus annuit. Cito Midās rārum dē arbore dēcerpsit; statim rāmus in aurum mūtātus est. Quodcumque (*kad ir kq*) in manūs capiēbat, in aurum mūtābātur. Sed quotiēscumque (*kaskart kai*) ēsse cupīvit, omnis cibus in aurum mūtātus est. Tum stultitiam suam āgnōvit et aurum, quod antea vehementer dilēxerat, contempsit. Nam aurō famēs nōn satiātur. Postrēmō rēx miser ā deō auxiliū postulāvit et Bacchus eum dōnō periculōsō sic liberāvit: Midās in flūmine Pactōlō sē lāvāvit et tōtum aurum in flūmine reliquit. Hācpropter (*štai kodēl*) flūmen Pactōlus harēnam auream ferēbat.

Istorikas Herodotas, papasakoješ apie turtingąjį Lidijos karalių Kroisą (žr. tekstą *De Solōne et Croeso*), priduria, kad jo turto šaltinis buvusi aukso smiltis plukdanti Paktolo upė, tekėjusi per Lidijos sostinę Sardes (Hdt. V. 101). Kaip toji upė tapo auksinė, paaiškina vienas iš Ovidijaus papasakotų pavirtimų mitų – apie legendinį Frigijos karalių Midą (Ov. Met. XI. 85–145). Iš čia kilęs posakis „Mido auksas“, t. y. pražūtinga dovana. Su šiuo mitiniu karaliumi susijusi ir dar viena metamorfozė bei posakis „Mido aussy“. Ką jis reiškia ir iš kur atsiradęs, sužinosite, perskaitę „Metamorfozių“ XI. 146–194.

annu|o, ere; nuī, nūtum linktelėti galva; sutikti

cib|us, ī m valgis, maistas

cito greitai

contemn|o, ere; tempsī, temp-tum paniekinti

ed|o, esse (edere); ēdī, ēsum valgyti

fam|ēs, is f alkis, badas

liber|o, āre, āvī, ātum (+ abl. separationis **dōnō periculōsō**) išvaduoti nuo ko

mūt|o, āre, āvī, ātum pakeisti, paversti; čia pass. keistis, virsti

rām|us, ī m šaka

sati|o, āre, āvī, ātum [satis] pasotinti

sūm|o, ere, psī, ptum paimti

vehementer smarkiai

viā errantem klaidžiojantį, iš kelio išklydusį

Kartojimas. Veiksmožodžio liepiamoji nuosaka

Garsios Antikos asmenybės: Diogenas

Literatūra: Trimalchijono puota

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Disce, sed ā doctīs. Fide, sed hominem vidē. Claude ōs, aperī oculōs. Hominem quaero (Diogenēs). Modus vīvendī.

Dē Diogene Cynicō

Magister Hērōdēs Atticus discipulōs rogitat: „Dīcite mihi discipulī, quid dē Diogene sciātis (*žinote*)?“ „Is Sinōpae nātus est (*gimė*), sed postea Corinthī habitābat“, Mārcus Aurēlius respondet. Lūcius Vērus addit: „Diogenēs diēbus cum lampade in turbā ambulāre solēbat. Quaesītus (*paklaustas*), cūr in lūce cum lampade ambulet (*vaikšto*), ‘Hominem quaero!’ respondēbat.“ „Bene dictum, Lūcī Vēre! Dīc mihi nunc, Mārce Aurēli, cūr Diogenēs Cynicus appellātus sit (*buvo pavadintas*)?“ „Nescio, magister, nārrā nōbīs.“ Tum Hērōdēs: „Diogenēs in dōliō habitābat, nam omnēs dīvitiās et luxuriam neglēxit, solumque (*ir tik*) rēbus necessāriīs ad vīvendum contentus erat. Cēteris hominibus hic modus vīvendī similis vītāe canālī vidēbātur (*atrodė*). ‘Canis’ Graecē – *kyōn* (κύων), adiectivum autem ‘canālīs’ – *kynikos*, quod Latīnē scribimus cynicus. Scītisne fābulam dē Diogene et Alexandrō?“ Puerī negant. Tum magister: „Audīte attentē! Vōbīs nārrābo. Plūtarchus in ‘Vītā Alexandrī Magnī’ sic docet. Quī est Plūtarchus, Mārce Aurēli? Respondē!“ „Scriptor Graecus, quī vītās virōrum clārōrum Graecōrum atque Rōmānōrum dēscripsit.“ „Sānē. Audī porrō. In vītā Alexandrī sic nārrātur: Alexander ille Magnus aliquandō Corinthum vīsītāvit, ad Diogenem vēnit eumque interrogāvit: ‘Quid optās, Diogenes? Dīc mihi, omnia faciam. ‘Et ille: ‘Age nunc’, – inquit, – ‘paululum ā sōle discēde. Nōlī mihi sōlem obscurāre!’ Tum Alexander: ‘Nīsī Alexander essem, Diogenēs esse vellem!’ (*Jei nebūčiau Aleksandras, norėčiau būti Diogenas!*)“

I UŽDUOTIS. Kokius Diogeni būdingus simbolius įžvelgiate šiuose paveikslėliuose? Pakomentuokite, remdamiesi tekstu.

ad|do, dere, didī, dītum pridėti, pridurti
ad vivendum (iš)gyvenimui
canāl|is, e šuniškas
discēd|o, ere; cessī, cessum, pasišalinti, pasitraukti
dōli|um, ī n statinė
Herōdes Atticus Herodas Atikas (101–177), imperatoriaus Marko Aurelijaus ir jo brolio Lucijaus Vero retorikos mokytojas
lamp|as, adis f žibintas, deglas
necessāri|us, a, um būtinas
negleg|o, ere; lēxī, lēctum niekinti, laikyti nevertais
obscur|o, āre, āvī, ātum aptemdyti, uždengti
porrō toliau
quaer|o, ere; quaesivī, quaesitum klausti, teirautis
rogit|o, āre, āvī, ātum klausinėti
simil|is, e panašus + dat. / gen. (į ką)
Sinōp|a, ae f Sinopė, miestas Azijoje, prie Juodosios jūros, kiniko Diogeno gimtinė; **Sinōpae** – *locatīvus*
turb|a, ae f minia

Diogeno paminklas Sinopėje (Turkija)

Jean-Léon Gérôme, *Diogenes*, 1860

Cēna Trimalchiōnis

(pagal Petronijaus *Satyrikonā*, 35–36)

Mox ferculum īnfertur (*yra īnešamas*), nōn prō expectātiōne magnum. Lānx enim erat magna et rotunda, quae sīgna duodecim zōdiaci in orbem disposita habēbat: Arietem, Taurum, Geminōs, Cancrum, Leōnem, Virgīnem, Lībram, Scorpiōnem, Sagittārium, Capricornum, Aquārium, Piscēs. Super quae (*virš kurių*) strūctor impōsuerat cibum, convenientem māteriae (*turinį atitinkantį*): super Arietem – cicer arietinum, super Taurum – būbulae frūstum, super Geminōs – testiculōs ac rēnēs, super Leōnem – fīcum Africānam, super Virgīnem – steriliculam etc.

Ad haec plaudimus omnēs, dum Trimalchiō laetus „Carpe!“ exclāmat. Tum accēdit carptor, carpit ēscam, atque ad symphōniam (*pagal muziką*) gesticulātus (*mojuodamas*) ita lacerāvit obsōnium, velut gladiātor hydraulō cantante (*grojant vargonams*) pugnāret (*kovotų*). Nec dēsinit Trimalchiō lentā vōce dīcere: „Carpe, carpe!“ . Ego aliquam subtilitātem subesse suspicātus (*įtaręs*), vīcīnum meum rogāvī: „Quid rei est?“ At ille, „Vidēs eum“, – inquit, – „quī obsōnium carpit? Carpus nōmen eī est. Itaque quotiēns dicit „Carpe“, eōdem verbō et vocat, et imperat“ .

Garsiausias Petronijaus (I a.) romano „Satyrikonas“ epizodas yra Trimalchijono puota. Romano herojus Enkolpijas, kurio vardu vyksta pasakojimas, su draugu patenka į turtuolio Trimalchijono namus ir dalyvauja puotoje. Trimalchijonas – atleistinis (t. y. į laisvę paleistas vergas), nepaprastai praturtėjęs ir besipuikuojantis savo turtais. Vis dėlto tiek jo namų neskoninga prabanga, tiek besaikiai pietūs, tiek pokalbiai prie stalo – viskas išduoda jo stačiokišką neišprusimą, ir vergišką dvasią. Kiekvienas patiekalas tampa teatralizuotu vaidinimu, skirtu nustebinti ir priblokšti svečius. Čia papasakotas vienas iš tokių epizodų. Garsusis italų režisierius Federico Fellini pagal Petronijaus romaną sukūrė filmą „Satyricon“ (1969).

būbul|a, ae f jautiena
carpt|or, ōris m pjaustytojas,
(*maisto*) dalintojas

cicer, is n žirnis, **cicer arietinum** avinžirnis

ēsc|a, ae f maistas, valgis
expectāti|o, ōnis f laukimas,
lūkesčiai, **non prō expectātiōne** nelauktai, ne pagal
lūkesčius

fercul|um, ī n [fero] neštu-
vai, *čia* padėklas su valgiais,
patiekalas

fīc|us, ī f figmedis; figa

frūst|um, ī n gabalas

hydraul|us, i m vandens var-
gonai

lacer|o, āre, āvī, ātum draskyti,
plėšyti

lānx, lanc|is f lėkštė

lent|us, a, um lėtas

novit|ās, ātis f naujovė

obsōni|um, ī n užkandis

Quid rei est? Kas yra? Koks čia
reikalas?

quotiē(n)s kiek kartų

rēn|ēs, (i)um m inkstai

sterilicull|a, ae f jaunos kiaulės
gimda

strūct|or, ōris m statybininkas;
čia virtuvės meistras

testicul|us, ī m *čia pl.* gyvulio
sėklidės

Veiksmožodžio veikiamosios rūšies laikų sistema. Graikų mitai: Minotauras

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Simulac vīdit, amāvit. Dīxī et animam levāvī. Ave, Caesar, moritūrī tē salūtant! (Suetonius)

Dē Thēseō et Mīnōtaurō

Mīnōs rēx erat in Crētā. Eius uxor Sōlis filia et māter mōnstrī Mīnōtaurī erat, cui taurī caput et hominis corpus erant. Mīnōs Mīnōtaurum in Labyrinthum adēgit, quem Daedalus magnā cum cūrā aedificāverat. Homo enim, postquam in Labyrinthum intrāverat, iam nōn poterat ex eō fugere. Quotannis cīvēs Athēniēnsēs septem filiōs septemque filiās in Crētam mittēbant, quōs Mīnōtaurus dēvorābat. Tandem Thēseus, rēgis Aegēi filius: „Veniam, – inquit, – in Crētam et ibi mōnstrum vincam.“ Filiū virtūtem pater laudāvit et iuvenis Crētam (*Kreton, ī Kreta*) cum decem comitibus properāvit. Ibi Ariadna, rēgis filia, Thēseum vīdit et mox amāvit. Itaque eī longum filum dedit, quem ille per Labyrinthum ēvolvit. Deinde Mīnōtaurum invēnit et necāvit; tum Ariadnae filum sequēns ē Labyrinthō exīre potuit.

Mitas apie Minotaurą – vienas iš populiariausių graikų vazų puošyboje. Ypač archajinio laikotarpio juodafigūrėje keramikoje (VI a. pr. Kr.), bet pasitaiko ir vėlesnėje, raudonfigūrėje tapyboje (V–IV a. pr. Kr.).

Be to, tai vienas iš mitų, turinčių sąsajų su archeologiniais duomenimis. Kretoje, kur vyksta mito veiksmai, nuo seniausių laikų jautis neabejotinai buvo garbinimo objektas. Tai liudija atrasti įvairūs jaučio pavidalo dirbiniai (indai, figūrėlės), jaučio simboliai keramikoje, sienų piešiniai ir pan. Netoli dabartinio Iraklijono (Heraklijo) miesto yra Knoso archeologinė vietovė. Knose, pasak mito, gyveno karalius Minojas ir turėjo Labirintą, kuriame gyveno Minotauras. Atkastieji ir iš dalies rekonstruoti Knoso rūmai dėl savo dydžio ir gausybės kambarių iš tiesų galėtų priminti labirintą ir duoti pagrindo legendai.

Tesėjas ir Minotauras.
Senasis Berlyno muziejus
Neapolo arch. muziejus
Britų muziejus, Londonas

adig|o, ere; ēgī, āctum atvaryti,
įvaryti, atvesti

dēvor|o, āre, āvī, ātum praryti
dūc|o, ere; dūxī, ductum (nu)(į)
vesti

ēvolv|o, ere; volvī, volūtum iš-
vynioti

ex eo iš jo (t. y. Labirinto)

fil|um, i n siūlas

intr|o, āre, āvī, ātum įeiti, pa-
tekti

inven|io, īre; vēnī, ventum rasti,
aptikti

mox tuojau

quotannis kasmet

sequens sekdamas

vinc|o, ere; vīcī, victum nugalėti

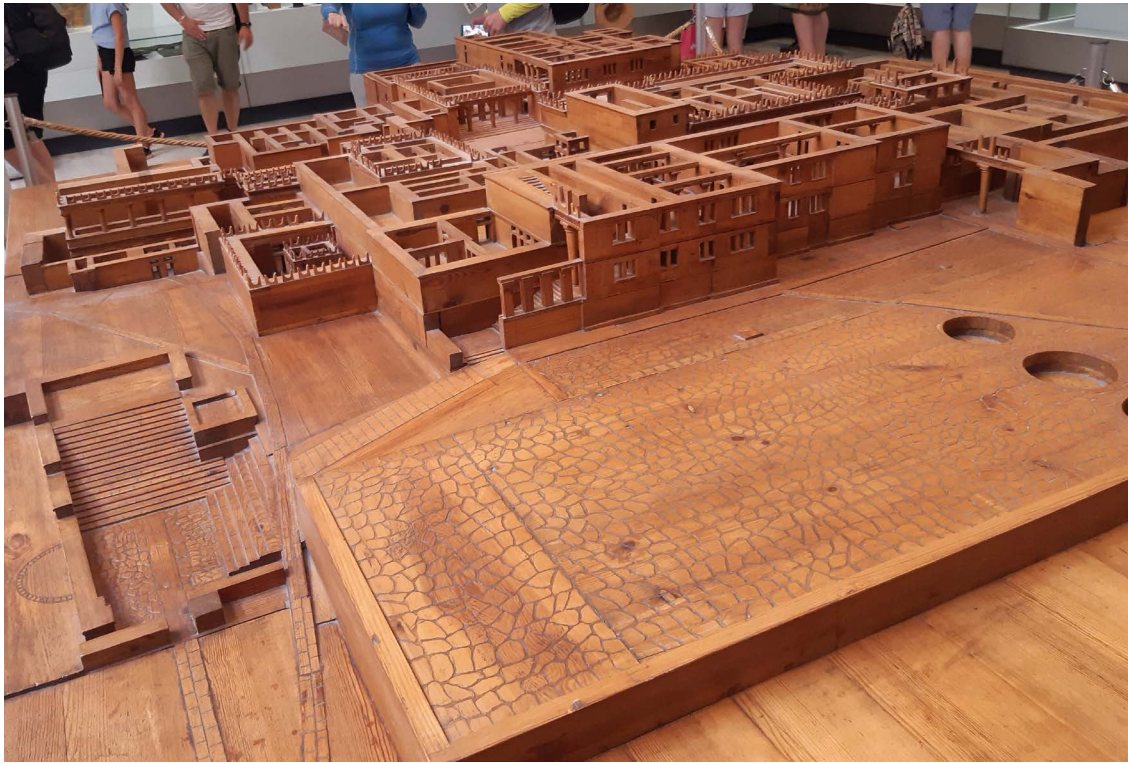
Tesėjas ir Minotauras,
Neapolio archeologinis muziejus,
Italija

Tesėjas ir Minotauras,
Britų muziejus, Londonas

Tesėjas ir Minotauras, Pompėjų mozaika,
Neapolio archeologinis muziejus, Italija

Knoso rūmų maketas

Knoso rūmų vaizdai

Pasakėčios.

Dalyviai (*participium praesentis activi, participium perfecti passivi*), jų lyginimas su atitinkamais lietuvių kalbos dalyviais. Įvardžio *is, ea, id* vartojimas

Literatūra: pasakėčios

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

ab urbe conditā, patrēs cōscriptī, homō sapiēns, spīritus movens, post factum, P. S. = post scriptum. Sapiēntī sat. Amantēs āmentēs. Sērō venientibus ossa. Lēx nōn scrīpta. Dictum factum. Iūcundī āctī labōrēs. Ācta est fābula. Volēns nōlēns.

Scriptores fabularum

Erant duo praeclari poetae fabularum, alter Aesopus, poeta Graecus, alter Rōmānus poeta Phaedrus. Fābulae ab Aesōpō prōsā ōrātiōne nārrātae sunt, ā Phaedrō autem versibus compositae. Iī virī doctī et nōtī erant, quī multās fābulās dē animālibus (*apie gyvūnus*) scrīpsērunt. Poēta Lituānus Chrištiānus Donalitiū nōtissimū est suō poēmate, quod īnscrībitur „Annus“. Is quoque sex fābulās scrīpsit. Eae fābulae versibus hexametris scrīptae sunt. Ūnam eārum, „Dē vulpe et cicōniā“ nōminātam, professor Franciscus Brender (*Pranas Brenderis*) vertit in linguam Latīnam.

Dē vulpe et ūvīs

Vulpēs ēsuriēns et famē compulsā intrāvit vīneam, ūvās colligere cupiēns. Erant autem ūvae in sublimī pendentēs, quās vulpēs apprehendere nōn potuit. Omnī cōnāmine dēsistēns, ait: „Acidae estis et minus mātūrae, nec est mihi cūra dē vōbīs.“ Et ita recessit, quasi nōn cūrāvisset ūvās (*tarsi nebūtų rūpėjusios vynuogės*).

Praeceptum. Sic multī, summō dēsideriō aliquid affectantēs, cum habēre quod cupiunt nequeunt, sē nihil inde cūrāre dīcunt.

acid|us, a, um rūgštus

affect|o, āre, āvī, ātum karštai trokšti, geisti, siekti

alter ... alter vienas ... kitas

compell|o, ere; pulī, pulsum spausti, versti

cōnām|en, inis n mėginimas

dēsideri|um, ī n troškimas

dēsist|o, ere; stitī, stitum (+ abl) atsisakyti (ko)

ēsur|io, īre, īvī, ītum alkti, badauti

fābul|a, ae f pasakojimas, mitas; pjesė; *čia* pasakėčia

intr|o, āre, āvī, ātum įeiti

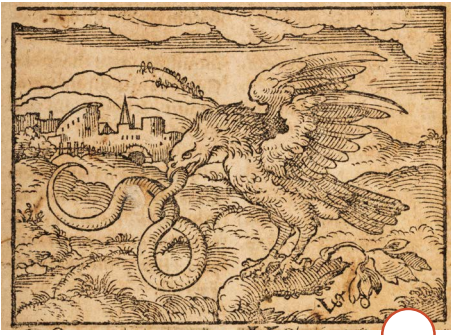
nequ|eo, īre, īvī (īī), ītum negalėti, neįstengti, nepajėgti

vīne|a, ae f vynuogynas

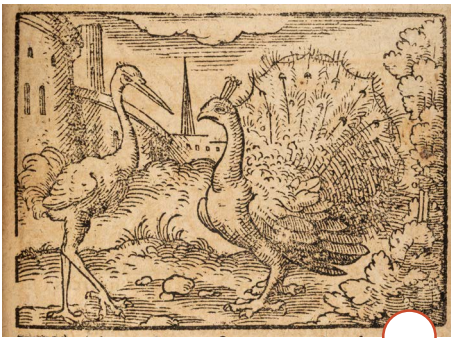
vulp|ēs, is f lapė

IŪZDUOTIS. Susiekite Fedro pasakėčių pavadinimus su jų iliustracijomis (įrašykite numerius):

1) Aquila et vulpēs;	6) Dē bove et hircō;	11) Dē lupō et agnō;	16) Camēlus;
2) Aquila et testūdo;	7) Bōs et rāna;	12) Dē vulpe et cicōniā;	17) Asinus et aper;
3) Vulpēs et leo;	8) Iuppiter et rānae;	13) Vulpēs et ūvae;	18) Pāvo ad Iūnōnem;
4) Dē equō et leōne;	9) Vulpēs et sīmia;	14) Dē vulpe et corvō;	19) Grūs et pāvo.
5) Leo et boves;	10) Lupus et vulpēs iūdice sīmiā;	15) Corvus et serpēns;	

II UŽDUOTIS. Remdamiesi ankstesne užduotimi, parašykite gyvūnų lotyniškus atitikmenis (nom. linksnyje).

lapė	<i>vulpes</i>	asilas	
beždžionė		jautis	
vilkas		ėriukas	
šernas		ožys	
kupranugaris		arklys	
liūtas		povas	
vėžlys		erelis	
varlė		gervė	
gyvatė		gandras	
		varnas	

Ablativus absolutus

Graikijos istorija: Salamino mūšis

Dē Graecōrum cum Xerxē bellō

Decimō post pugnam Marathōniam annō Persae cum Graecīs pugnāre cōstituērunt. Xerxēs, Persārum rēx, cōpiīs in Eurōpam trāiectīs, Graecīs bellum intulit. Athēniēnsēs, periculō appropinquante, lēgātōs mīsērunt in Delphōs. Cōsulentibus Pŷthia respondit: „Athēniēnsēs lignēis mūrīs sē dēfendent“. Themistoclēs verba Apollinis ita interpretāvit: „Mūrī lignēi nāvēs sunt“. Cīvēs Athēnārum, hīs verbīs audītis, multās nāvēs aedificāvērunt et, urbe relictā, in *īnsulam* Salamīnem sē suaque trānsportāvērunt. At Xerxēs, Thermopylīs expugnātis, ad Athēnās accessit. Persae urbem, nūllis dēfendentibus, occupāvērunt et incendiō dēlēvērunt. Graecī tamen cōpiās Persārum, Themistocle duce, in marī apud Salamīnem dēvīcērunt.

Herodoto „Istorijoje“ randame ne vieną pasakojimą, kaip Apolono duoda dviprasmišką ištarmę, ir nuo to, kaip žmonės ją išsiaiškina, kartais priklauso miestų ir valstybių likimai. Ne veltui vienas iš Apolono prievardžių buvo Loksijas („kreivas, neaiškus“). Viena iš tokių garsiausių dviprasmybių buvo duota Lidijos karaliui Kroisui: „Žygiuodamas prieš persus, Kroisas sunaikins didelę valstybę (Hdt. I. 53). Kaip karalius suprato šią ištarmę ir kuo viskas baigėsi, skaitykite Herodoto „Istorijos“ I knygoje. Kita garsi pranašystė buvo duota Atėniečiams. Ar pavyko ją perprasti, sužinosite perskaitę šį tekstą (išsamiau žr. Hdt. VIII. 138–143).

Dē corvō et vulpe

Corvus, cāseō raptō, cum praedā in arborem volāvit. Vulpēs cāseī cupida: „Quam pulchrae, – inquit, – pennae tuae sunt! Quanta est pulchritūdō corporis tuī et capitis! Atque vōcem dulcem habēre dēbēs! Cantā mihi, pulcherrima rērum!“ Hīs verbīs audītis, corvus stultus, dē cāseō nōn cōgītāns, cantāvit. Nam cupiēbat vōcem suam ostentāre. Illō autem cantante, vulpēs praedam subripuit.

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Duōbus lītigantibus tertius gaudet. Vice versā. Oriente sōle cōsiliūm, occidentale convīviūm. Mūtātis mūtandīs (Pakeitus tai, kas keistina). Volventibus annīs (Ritantis metams).

appropinqu|o, āre, āvī, ātum
artėti, artintis

bellum intulit (+ dat.) *pažod.*
įnešė karą kam, t. y. pradėjo karą (su kuo)

incendi|um, ī n gaisras

ligne|us, a, um medinis

Salam|īs, īnis f Salaminas (sala ir miestas)

suaque ir savo (mantą, turta)

trājic|io, ere; iēcī, iectum perkelti, pergabenti

cāse|us, ī m sūris

rap|io, ere, uī, tum čiupti, griebti

ostent|o, āre, āvī, ātum
parodyti, pasipuikuoti

praed|a, ae f grobis, laimikis

penn|a, ae f plunksna

**subrip|io, ere; ripuī, rep-
tum** slapta paimti, pavogti

Neveikiamoji rūšis

Perfectum indicativi passivi 3 sg. et pl.

Romos istorija: žąsų išgelbėjo Romą

Rōma ab ānseribus servāta est

Saeculō quārtō, ut rērum scrīptōrēs nārrant, Rōma ā Gallīs barbarīs op-pugnāta est. Multī hominēs in Urbem profūgērunt et in arce Capitōliī mānsērunt. Capitōlium antīquum duo culmina habēbat: in ūnō culmine, eō locō, ubi nunc mūsēum Capitōlinum est, antīquissimum templum Iovis Optimī Maximī erat. In alterō culmine, eō locō, ubi nunc ecclēsiam Sānctae Mariae vidēmus, arx et templum Iūnōnis Monētae erat. In templō Iūnōnis ānserēs sacri habēbantur. Ūnā nocte, dum lūna obscura erat, Gallī magnō silentiō montem adscendere studēbant. Quamquam Rōmānī ipsī nihil audīvērunt, tamen ānserēs sacri strepere coepērunt. Mārcus Mānlius dux clangōre ānserum excitātus est. Statim ille cēterōs Rōmānōs vocāvit: „Gallī adsunt! Servāte vōs! Properāte ad mūrū!“ Mox hostēs ā Rōmānīs repulsī et interfectī sunt. Hōc modō Rōma ab ānseribus servāta est. Iūno Monēta appellāta est, nam monēbat Rōmānīs quōmodo deōs plācāre. Ā nōmine Iūnōnis Monētae pecūnia nostra nōminātur, nam in templō eius deae officīna nummōrum erat, ubi Rōmānī nummōs cūdēbant.

Kapitolijaus kalva Romoje

Nuotraukoje dešinėje toliau – Kapitolijaus muziejaus pastatų kompleksas. Po dešiniuoju jo sparnu atrasti Didžiojo Maloningojo Jupiterio (*Iuppiter Optimus Maximus*) šventyklos pamatai. Kairėje – Švč. Marijos dangaus altoriuje bazilika (lot. *Basilica Sanctae Mariae de ara coeli*), pastatyta maždaug toje vietoje, kur kadaise stovėjo Junonos Monetos (Patarėjos) šventykla. Ciceronas veikale „Apie pranašavimą“ taip nurodo šio vardo kilmę: „Daugelis rašo, kad kilus žemės drebėjimui iš Junonos šventvietės pasigirdo balsas, jog permaldauti reikia paaukojant paršingą kiaulę. Todėl toji Junona pavadinta Moneta“ (Cic. *Div. I.* 101, Dalios Dilytės vert.).

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

*Omnia mea mecum porto.
Graecia capta ferum victorem
cepit.*

ānser, **is m, f** žąsis; žąsinas
arx, **arc|is f** tvirtovė, pilis
clang|or, **ōris m** klegėjimas,
gagenimas
coepērunt ėmė, pradėjo
cūd|o, **ere** kalti
culm|en, **inis n** viršūnė
excit|o, **āre**, **āvī**, **ātum** pažadinti
interfic|io, **ere**; **fēcī**, **fectum**
nužudyti
man|eo, **ēre**; **mānsī**, **mānsūm**
pasilikti
numm|us, **ī m** pinigas, moneta
obscur|us, **a**, **um** tamsus,
paslėptas
plāc|o, **āre**, **āvī**, **ātum** nuraminti; permaldauti
repell|o, **ere**; **p(p)ulī**, **pulsum**
atstumti, atmušti
strep|o, **ere**, **uī**, **itum** triukšmauti; tarškėti, čia gagenti

Veiksmazodžio *sum, fui, esse* vediniai:
posum, potui, posse ir *prosum, profui, prodessse*
Romos istorija: patricijų ir plebėjų nesantaika

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

*Aut prosunt poetae, aut delectant.
Feci, quod potui, faciant meliora
potentes. Alios effugere saepe,
tē numquam potes.*

Menēnius Agrippa plēbem ad concordiam vocat

Prīmīs annīs post rem pūblicā constitūtā discordia in rē pūblicā erat, quod patriciū tōtam potestātem in rē pūblicā habēbant. Itaque annō 494 a. Ch. n. (ante Christum nātum) plēbs Urbem reliquit et in Sacrō monte resēdit. Itaque cōsulēs senātōrēsque magnō timōre complēti „Sī plēbs **abest**, nēmo Rōmam ab hostibus dēfendere **potest**. Sine plēbe rem pūblicā servāre nōn **possumus**.“ Placuit igitur ōrātōrem Menēnium Agrippam appellāre: „Iam saepe verbīs tuīs patriae **prōdesse potuistī**. Nōnne etiam nunc plēbem ad concordiam vocāre potes?“ Menēnius in Sacrum montem vēnit et fābulam plēbēiūs nārrāvit: „Aliquandō membra corporis labōrāre et ventrī servīre dēsiērunt (*liovēsi*), quod ventrem corporī nōn prōdesse putābant. Eī dixērunt: „Nōs corporī **prōsumus**, venter nihil **prōdest**, nam ille labōribus nostrīs semper bene vīvit neque labōrat.‘ Sed discordia neque corporī, neque membrīs ipsīs **prōfuit**: tōtum corporis rōbur paulātīm dēfēcit. Nōnne vidētis, Rōmānī, – inquit, – discordiam et nōbīs senātōribus et vōbīs plēbēiūs semper **obesse**?“ Plēbēiūs Menēniō Agrippae pāruērunt et Rōmam revertērunt. Post hanc prīmam sēcēsiōnem plēbis novī magistrātūs – tribūnī plēbis creatī sunt, quī nōmine populī lēgēs rogāre **potuērunt**.

509 m. pr. Kr. žymi esminį lūžį Romos istorijoje. Išvijus paskutinį karalių Tarkvinijų Išdidujį, tais metais pareigas pradėjo eiti pirmieji išrinkti konsulai. Prasidėjo respublikos laikotarpis.

Pirmieji Romos respublikos šimtmečiai (VI–IV a. pr. Kr.) paženklinoti ne tik nuolatinių karų su išorės priešais, bet ir nesutarimų bendruomenės viduje tarp patricijų ir plebėjų. Patricijai (iš lot. *patres* „tėvai“) buvo kilmingieji, kildinę save iš pirmųjų Romos šeimų. Anksčiau jie rinkdavo karalių, o dabar užėmė svarbiausias pareigas valstybėje. Plebėjai (iš lot. *plebs* „liaudis“) irgi buvo laisvi piliečiai, tačiau beteisiai, nes jie buvo ne vietiniai, atsikraustę iš kitur. Jie galėjo turėti žemės, tarnauti šauktinių kariuomenėje, bet negalėjo dalyvauti Tautos susirinkime ir užimti pareigybių. Geriausia žemė priklausė patricijams, o plebėjai už skolas dažnai buvo paverčiami vergais. Vedybos tarp šių dviejų sluoksnių buvo draudžiamos.

Kelis kartus Romos istorijoje plebėjai grasino palikti miestą tada, kai jų karinė pagalba buvo ypač reikalinga. Tai vadinamosios secesijos (*secessio*, pasitraukimas). Tekste pasakojama apie pirmąją 494 m. pr. Kr. secesiją. Šitaip plebėjai kaskart išsikovodavo vis daugiau teisių. Antai po pirmojo pasitraukimo jie gavo teisę rinkti savo pareigūnus – plebėjų tribūnus (*tri-*

dēfic|io, ere; fēcī, fectum ma-
žėti, nykti

leges rogare siūlyti įstatymus
nonne potes argi negali?

ob-sum, obesse; obfuī, būti
prieš; trukdyti, kenkti

patrici|us, ī m patricijus, kil-
mingas Romos pilietis

plēbēi|us, ī m plebėjas, papras-
tas pilietis < **plēbs, plēbis f**
liaudis, prastuomenė

resid|o, ere; sēdī, sessum apsi-
gyventi, apsistoti, įsikurti

rōb|ur, oris n tvirtumas, sti-
prumas, jėga

sēcēssi|o, ōnis f pasitraukimas
tim|or, ōris m baimė; **timōre**

complēti – pilni baimės,
persiėmę baime

tribūnus plebis plebėjų tri-
būnas – pareigūnas plebėjų
interesams ginti

bunus plebis). Šie turėjo veto (lot. „draudžiu“) teisę – galėjo sustabdyti bet kokio senate priimto įstatymo veikimą. Tribūno asmuo buvo neliečiamas. Kita svarbi plebėjų pergalė – nuosavybę gynusių rašytinių įstatymų atsiradimas. Apie 450 m. pr. Kr. paskelbti Dvylikos lentelių įstatymai. IV a. pr. Kr. plebėjai išsikovojo teisę būti renkami konsulais. Tai reiškė faktinį teisių sulyginimą. Kaip patricijų ir plebėjų susitaikymo ženklas Romos forume buvo pastatyta Santarvės šventykla (*Templum Concordiae*).

Facētia

Biās ūnus ē septem sapientibus erat. Patria eius ab hostibus expugnāta est et omnēs cīvēs in fugā erat. Omnēs multa sēcum asportāre studēbant, sed Biās nihil. Quīdam eum interrogāvit: „Cūr nihil ex bonīs suīs servās?“. Tum sapiēns: „Omnia, – inquit, – mea mēcum porto“.

Parodomieji įvardžiai (*pronomina demonstrativa: hic, haec, hoc; ille, illa, illud, idem, eadem, idem*)
 Parodomasis įvardis (*ipse, ipsa, ipsum*)
 Garsios Antikos asmenybės: Cezaris ir Katonas

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

*Nosce te ipsum.
 Medice, cura te ipsum.
 Qui laqueum alii pōnit,
 peribit in illō.* (Vulgata)

Dē Caesare et Catōne

Prīmō a. Chr. n. saeculō Catilīna coniūrātiōnem contrā rem pūblicam fēcit et Cicerō cōsul **illam** coniūrātiōnem dētēxit. **Eōdem** tempore in Urbe duo virī illūstrēs vīvēbant, M. Porcius Cato et C. Iūlius Caesar. Quibus erat **idem** ingenium praeclārum, **eadem** ferē aetās; mōribus autem dīversī erant. Nam Caesar propter beneficia ā cīvibus laudābātur, Catō propter iūstitiam. **Hic** modestiā, **ille** liberālītāte nōmen sibi parābat. **Hūius** cōstantia et mōrēs sevērī, **illius** clēmētia laudāta est. Postquam Cicero magnum **illum** perīculum coniūrātiōnis senātōribus aperuit, Caesar sociōs Catilīnae **his** ferē verbīs dēfendēbat: „**Hi** virī, quamquam (*nors*) *ūnā* cum illō Catilīnā cōspirāvērunt, tamen cīvēs Rōmānī sunt. Nōlīte hōs cīvēs sine iūdicīō caedere! Id lēx sevēra mōrēsque maiōrum vetant!“ Sed Cato: „Ista verba mē terrent / perturbant. Dum cīvibus malīs clēmētiām adhibēre vīs (*nori*), **hoc** ipsum malum augēs.“ Senātus sententiae (*nuomonei*) Catōnis pārūt et sociī Catilīnae **eōdem** diē interfectī sunt (*buvo nužudyti*). Cūncta **haec** nōbīs trādita sunt verbīs Cicerōnis **ipsius** in **illis** *ōrātiōnibus* quae Catilīnāriae nōminantur atque in **illō** librō C. Sallustii, quī *inscribitur Bellum Catilīnae*.

adhib|eo, ēre, uī, itum čia suteikti (malonę), parodyti (atlaidumą)
aet|ās, ātis f (žmogaus) amžius, metai
aper|io, ire, uī, tum atidaryti, atverti; atskleisti
aug|eo, ēre; auxī, auctum auginti; didinti
benefici|um, ī n geradarystė, malonė
clēmēti|a, ae f atlaidumas
coniūrāti|o, ōnis f sąmokslas
cōnspīr|o, āre, āvī, ātum susimokyti, rengti sąmokslą
cōnstanti|a, ae f pastovumas
dīvers|us, a, um kitoks, skirtingas
iūstiti|a, ae f teisingumas
liberālīt|ās, ātis f dosnumas
modesti|a, ae f nuosaikumas, saikingumas
mores maiōrum protėvių papročiai
nomen parāre pelnyti (gerą) vardą
propter (+ acc.) dėl (ko), už (ką)
soci|us, ī m bendras, bendrininkas
terr|eo, ēre, uī, itum gąsdinti, bauginti

Nōsce tē ipsum

Ab antiq̄uis temporibus Delphīs s̄anctissimum templum Apollinis erat. Ibi Apollō consulentibus *ōrācula* dabat. In pariete sive in iānuā eius templi trēs sententiae *īnscrīptae* esse (*buvo įrašytos*) trāduntur (*pasakojama*). Quārum auctōrēs septem sapientēs fuērunt. Tamen nōnnūllī crēdidērunt eās sententiās ab Apolline ipsō nūntiātās esse (*buvus paskelbtas*). Sī vērūm est, eae sapientiam ipsius deī prōnūntiant. Nōtissima eārum est *Nōsce tē ipsum* (Graecē *Gnóthi seautón*). Duo vīsītātōrēs *ōrāculī* Delphicī inter sē disputant: „Vidēsne inscrīptiōnem?“ – *ūnus* rogat, „An ego mē ipsum cognōscere dēbeō?“ „Sānē,“ – alter respondit, – „deus iussit omnem hominem sē ipsum nōscere. Sī nōs ipsōs bene nōverimus, sapientiōrēs erimus et nunquam errābimus.“ „Tamen errāre hūmānum est.“ „Ita est. Hoc est cūr deus hominem stultum ad sapientiam flectere cupiat (*nori*).“

Thais habet nigros - niveos Laecania dentes

Quae ratio (e)st? Emptos || haec habet, illa suos.

(Martialis, *Epigrammata*, V. 43)

Dantys Tajidēs juodi, o Leukanijos – sniego baltumo.

Ką gi, pirmosios – savi, na o antrosios – pirkti!

(Aleksantros T. Veličkienės vert.)

Apolono šventykla Delfuose

flect|o, ere; flexī, flexum lenkti; kreipti

iānu|a, ae f durys, vartai

nōsc|o, ere; nōvī, nōtum pažinti

pari|ēs, etis m siena

Sintaksinės konstrukcijos: *accusativus cum infinitivo*

Graikijos istorija: Termopilų mūšis

Literatūra: Cezario „Užrašai apie galų karą“

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

An nescis longas regibus esse manus. (Ovidius) Scio me nihil scire (Socrates).

Dē pugnā ad Thermopylās factā

Omnēs discipulī sciunt **magnam pugnam** apud Marathōnem **factam esse** et **Persās** ab incolīs Athēnārum **victōs esse**. Decimō post pugnam Marathōniam annō rēx Persārum, Xerxēs, dēnuō (*vél*) cum magnō nāvigiōrum numerō et immēnsā multītūdine militum in Graeciam invāsīt. Cum nūntiātum est (*buvo pranešta*) **cōpiās** Persārum **appropinquāre**, Graecī ex variīs partibus Graeciae ad Thermopylās convēnērunt. Angustiae Thermopylārum quasi iānua Graeciae erant. Persae diū frūstrā parvās cōpiās Graecōrum oppugnābant. Tum Ephialtēs, homo improbus, Persīs sēmītam per montēs mōnstrāvit. Itaque trecentī (CCC) Lacedaemoniī, rēge Leōnidā duce (*vadovaujami karaliaus Leonido*), circumventī et superātī sunt. Postea poēta Simōnidēs epitaphium praeclārum scrīpsit, quod Cice-ro in linguam Latīnam sic vertit:

Dīc, hospes, Spartae || nōs t(ē h)īc vīdisse iacentēs,
dum sānctīs patriae || lēgibus obsequimur.

O svetimšali, tu žinią nunešk spartiečiams, kad šičia
Kritom, įstatymams jų klusnūs palikę šventai.
(Ričardo Mirono vert.)

angusti|ae, ārum siaurumas;
tarpekliis

circum-ven|io, īre; vēnī,
ventum apeiti aplinkui;
apsupti

epitaphi|um, ī n [gr.] epitafi-
ja, antkapio įrašas

immēns|us, a, um neišma-
tuojamas; didžiulis, milži-
niškas

incol|a, ae m, f gyventojas
Lacedaemoni|i, ōrum m la-
kedaimoniečiai, spartiečiai

multitūd|o, inis f daugybė
nāvigi|um, ī n laivas

Pers|ae, ārum m persai, Per-
sijos gyventojai

sēmīt|a, ae f takas, siauras
kelelis

super|o, āre, āvī, ātum pra-
nokti, nugalėti

Thermopyl|ae, ārum f
[gr. «šiltieji vartai»] Termo-
pilai, siauras praėjimas tarp
kalnų ir jūros, vedantis iš
Tesalijos į Lokridę, kur 480
m. pr. Kr. žuvo 300 spartie-
čių su karaliumi Leonidu

Dē deīs Gallōrum (pagal Caes. B.G. VI. 17–18)

Deōrum maximē Mercurium colunt. Hūius sunt plūrima simulācra, hunc omnium artium inventōrem esse putant; hunc viārum atque itinērum ducem, hunc ad mercātūram habēre vim maximam crēdunt. Praeterē Apollinem et Mārtem et Iovem et Minervam colunt. Dē hīs eandem ferē quam reliquae gentēs habent opīniōnem: Apollinem morbōs dēpellere, Minervam artificiōrum initia trādere, Iovem imperium caelestium tenēre, Mārtem bella regere. Huic, cum proeliō dīmīcāre cōstituērunt, ea quae bellō cēperint, plērumque dēvoent <...>. Gallī sē omnēs ab Dīte patre prōgnātōs esse praedicant. Idque ab druidibus trāditum est. Ob eam causam spatia omnis temporis nōn numerō diērum, sed noctium finiunt; diēs nātālēs et mēnsium et annōrum initia sic observant, ut noctem diēs sequātur (*kad diena sektų naktį*).

Gajus Julijus Cezaris „Užrašuose apie galų karą“ (*Commentārii de bello Gallico*) pateikia vertingos etnografinės medžiagos apie tautas, su kuriomis kariavo: penktoje knygoje aprašo britų papročius (B.G. V. 12–14), o šeštoje – galų, arba keltų, gyvenimo būdą, papročius, religiją, to krašto gamtą (B.G. VI. 13–28). Aprašydamas galų dievus, Cezaris nesistengia pateikti jų tikrųjų keltiškų vardų, bet iškart pagal funkcijas tapatina juos su atitinkamais romėnų dievais ir vadina lotyniškais vardais.

Facētia

Trādunt Xanthippam, uxōrem Sōcratis, fēminam rīxōsam fuisse. Aliquandō Sōcratēs, ut Xanthippae rīxam fugeret, domum relīquit et ante forēs cōnsēdit. Tum mulier, quiēte virī irritāta, dē fenestrā aquā immundā virum perfūdīt. „Nōnne dīcēbam, – inquit Sōcratēs, – post tantum tonitrum pluviam futūram esse?“

Dēmostenī, ōrātōrī Graecōrum carissimō, fūr quīdam rem pretiōsam arripuit. Quī captus id ā sē dēfendere studēbat: „Nesciēbam id tuum esse“. At Dēmostenēs: „Sed id tuum nōn esse satis sciēbās.“

Mātrōna quaedam (*kažkokia*), iūniōrem sē quam erat simulāns, dīcēbat sē trīgintā annōs habēre; Cicero „Vērum est, – inquit, – nam illam hoc dīcere iam vīgintī (XX) annōs audio“.

artifici|um, ī n menas; amatas
dēpell|o, ere; pulī, pulsum nuvyti, pašalinti
dēvo|eo, ēre; vōvī, vōtum (pa)skirti (deīs); (pa)aukoti
dīmīc|o, āre, āvī, ātum kovoti, kautis
Druid|ēs, um m druidai, keltų žyniai
ea quae bello ceperint tai, ką užgrobs kare
fere eandem beveik tą pačią (nuomonę)
mercātūr|a, ae f prekyba
praedic|o, āre, āvī, ātum skelbti, viešai sakyti
prōgnāt|us, a, um gimęs, kilęs
simulācr|um, ī n atvaizdas, statula
spati|um, ī n čia laiko tarpas, atkarpa
trād|o, ere, idī, itum perduoti, perteikti dėstyti; **traditum** perduota, plg. **traditio** – tai, kas perduodama iš kartos į kartą
ut noctem dies sequātur kad diena sektų naktį. Kitaip tariant, viską skaičiuoja kitaip negu mes: mes parą apibūdiname „diena ir naktis“, jie turėjo mąstyti priešingai: „naktis diena“.
vim jėgą, galią

for|ēs, ium f durys
fūr, is m, f vagis; vagilė
id a se defendere to išsiginti
pluvi|a, ae f lietus, liūtis
qui|ēs, ētis f ramybė
rīxōs|us, a, um vaidingas, barningas, priekabus
tonitr|us, ūs m [tono] griausmas, griaustinis, perkūnija
ut... fugeret + acc kad išvengtų ko

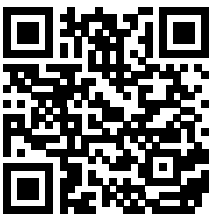
Sintaksinės konstrukcijos: *nominativus cum infinitivo*

Garsios Antikos asmenybės: Aleksandras Didysis

Dē Alexandrō Magnō

Alexander ille Magnus multōs scriptōrēs rērum suārum sēcum habuisse trāditur. Cum in Asiam bellātum (*kariauti*) vēnit, Hellēspontum cum exercitū trānsiit. Tum in Sīgēō tumulum Achillis vīsītāvit. Ad tumulum stāns, „Ō fortūnāte, – inquit, – adulēscēns, quī tuae virtūtis praecōnem Homērum habuisti!“

Alexander aliquandō Ephesum, pulcherrimam urbem Asiae, vīsītāvisse trāditur. Eō tempore Ephesiū Artemisium (i. e. aedem Diānae), incendiō dēlētum, restruēbant. Nam templum antiqum Hērostratus quīdam (*kažkoks, tūlas*) inflammāverat (*buvo padegęs*). Voluit (*norėjo*) enim hōc modō sē nōtum fierī (*tapti*). Restitūtio iam in prōgressū erat, cum Alexander vēnit. Ille opēs suās ad templum restituendum prōmittit. Ephesiū autem rēgī Macedonī sē obligāre nōluērunt (*nenorėjo*), tamen negāre nōn ausī sunt (*nedrįso*). Itaque respondērunt: „Nōn decet deum diīs vōta facere.“ Respōnsum Alexandrō placēbat, itaque multis beneficiis Ephesum ōrnāvit. Novum templum splendidissimum et ōrnātissimum erat. Ūnum ē septem mirāculis mundi apud posterōs habēbātur. Nunc tamen sōla columna templī eō locō stat. Sed ipsa urbs Ephesus, in vastā āreā antiqūā porrēcta, vīsītanda et spectanda est.

Efeso Artemidės šventyklos rekonstrukcija

Dabartinis Efeso Artemisijo vaizdas – vienintelė atstatyta kolona. Šventyklos kolonos ir kitas marmuras panaudotos Šv. Jono bazilikos, matomos toluoje, bei Šv. Sofijos katedros Konstantinopolyje (Stambule) statyboms.

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

In assiduo labore thesaurus esse dicitur. Quī tacet, cōsentīre vidētur. (Bonifacius VIII)

adulēsc|ēns, entis jaunuolis
praec|o, ōnis m šauklys, skelbėjas

Sīgē|um, ī n Sigėjas, kyšulys
Troadėje, kur, pasak tradicijos, buvo Achilo ir Patroklo kapas
sto, stāre, stetī, statum stovėti
tumul|us, ī m pilkapis

ad templum restituentum pažod.
atstatytinai šventykloi, t. y. šventyklos atstatymui

Arthemisi|um, ī n Artemisijos, Artemidės šventykla. Efeso Artemisijos – viena seniausių, didžiausių ir garsiausių graikų šventyklų.

Ephes|us, ī f Efesas, *jonėnų miestas*
Mažojoje Azijoje, dab. Turkijoje, su garsia Artemidės šventykla

Ephesi|ī, ōrum m efesiečiai, Efeso gyventojai

īnflamm|o, āre, āvī, ātum padegti
mund|us, ī m pasaulis

porrēct|us, a, um nutįšęs, nusidriekęs

poster|us, a, um paskesnis, būsimas, **apud posteros** būsimose kartose

prōmitt|o, ere; mīsī, missum pažadėti, pasiūlyti

restru|o, ere; strūxī, strūctum atstatyti

urbs vīsītanda et spectanda est miestas yra aplankytinas ir pamatytinas, t. y. miestą verta aplankyti ir pamatyti

vōt|um, ī n auka, dovana pagal įžadus

Būdvardžių laipsniavimas, *ablativus comparationis*

Garsios Antikos asmenybės: Solonas

Dē Solōne et Croesō

Hērodotus, sc̄riptor r̄erum Graecus, fābulam dē Solōne et Croesō in suīs librīs Historiārum sc̄ripsit. Solōn ūnus ē septem sapientibus erat, quī lēgēs ūtilissimās Athēniēnsibus sc̄ripsit. Aliquandō (*kitados*) Croesus, Lȳdiae rēx, Solōnem invitāvit, nam dīvitiās suās virō sapientī ostendere cupiēbat. Croesus divitior quam (*negu*) Solōn, sed Solōn sapientior quam Croesus erat. (Idem aliter dīcere possumus: Croesus Solōne divitior, sed Solōn Croesō sapientior.) Croesus, quī sē ipsum fēlicissimum putābat, nam dīvitissimus erat, Solōnem interrogāvit: „Quem tū, vir sapiēns, omnium hominum fēlicissimum putās?“ Solōn respondit: „Tellum Athēniēsem fēlicissimum puto, nam filiōs bonōs honestōsque ēducāvit et ipse prō patriā pugnāns morte honestissimā vītam finīvit“. Aliōs quoque virōs, quī mortem honestam habuerant, nōmināvit. Hīs verbīs audītis, rēx irātus: „Nōnne mē fēlicissimum omnium hominum putās? Quis enim pulchriōrēs vestēs, splendiōrēs gemmās, aedificia ampliōra habet? Cūr, igitur, nōn mē, tam dīvitem hominem, sed Tellum quendam (*kažkokį*) fēlicissimum esse crēdis?“ „Ō rēx, – inquit Solōn, – fortūna hūmāna saepe mūtātur. Nunc tē dīvitem et rēgem video, sed fēlicem nōn prius tē nōminābo, quam vītam bonā et honestā morte finīveris (*užbaigsi*)“. Hoc respōnsum minimē rēgī placuit, sed brevī tempore Croesus āgnōvit Solōnem sapientissimum fuisse.

Herodotas „Istorijoje“ (I. 30–33) pasakoja apie Atėnų įstatymų kūrėjo Solono apsilankymą pas Lidijos (dab. Turkijoje) karalių Kroisą, kurio turtai tapo priežodžiu („turingas kaip Kroisas“). Jo turtų šaltinis – aukso smiltis plukdanti Paktolo upė (Hdt. V. 101), o ši, pasak mito, auksine tapusi po to, kai joje išsimaudė karalius Midas (žr. tekstą *Donum fatale*). Solono apsilankymas nuvylė Kroisą, bet netrukus jis įsitikino išminčiaus teisumu, nes pats patyrė laimės nepastovumą. Apie tai skaitykite Herodoto „Istorijos“ pirmojoje knygoje.

POSAKIAI IR SENTENCIJOS

Potius sērō quam nunquam. Dolor animī multō gravior est quam corporis. Peiōra sunt tēcta odia quam aperta. Nīl sōle et sale ūtilius. Nihil annīs vēlōcius. Canis vivēns potior est leōne mortuō.

āgnōsc|o, ere; nōvī, nitum

pripažinti

ampl|us, a, um erdvus, didelis

Croes|us, ī m Kroisas, *Lidijos*

karalius, garsėjęs savo turtais

(VI a. pr. Kr.)

dīviti|ae, ārum f turtai

gemm|a, ae f brangakmenis,

perlas

non prius... quam ne anksčiau

negu

pro (abl.) už, dėl

sc̄riptor r̄erum (gestārum)

(nuveiktų) dalykų aprašytojas, t. y. istorikas

Solōn, is m Solonas, *Atėnų*

įstatymų leidėjas, vienas iš

septynių senovės išminčių

splendid|us, a, um spindintis;

puikus

Tell|us, ī m Telas (asmens

vardas)

util|is, e naudingas

vest|is, is f drabužis

Romėniški skaitvardžiai nuo 10 iki 1000

Ablativus temporis

Lietuvos istorijos realijos lotyniškuose šaltiniuose

Literatūra: *Res gestae Divi Augusti*

A.D. = anno Domini. Sitū et tempore. Suō tempore pira carpuntur. Cōnscientia mille testēs. Post trēs diēs piscis vilēscit et hospes.

Iš Kvedlinburgo analų (1009 m.)

Sānctus Bruno quī cognōminātur Bonifacius, archiepiscopus et monachus, XI [ūndecimō] suae conversiōnis annō in cōnfiniō Rusciae et Lituae ā pāgānīs capite plexus cum suīs XVIII [duodeviginti], VII [(diē) septimō] Id. [Īdibus] [mensis] Mārtiī petiit coelōs.

capite plexus nužudytas

cōgnōmin|o, āre, āvī, ātum

[cōgnōmen] praminti, pavadinti

cōnfini|um, ī n pasienis

conversi|o, ōnis f atsivertimas

Īd|ūs, uum f Idos, mėnesio vidu-

rys: 15-oji kovo, gegužės, liepos ir

spalio mėn. diena ir 13-oji kitų

mėn. diena

Ištraukos iš Petro Dusburgiečio „Prūsų kronikos“

Baptizatio Mindowe

Annō 1250 fuit magister frater Andreas Stirlant. Huius tempore Mindowe rex Letvinōrum er Morta uxor eius baptismum suscepērunt et corōnam regnī in Lethoviā a dominō papā Innocentiō IV.

suscip|io, ere; cēpī, ceptum,

priimti

baptism|um, ī m krikštas

Pugna Durbensis

Annō 1257 fuit in Livoniā magister frāter Borchardus dē Hornhusen. Iste cōnstrūxit castrum in Dobelen [...]. Occīsus autem fuit in Durben cum II C (200) frātribus in diē beātae Margarītae annō 1260 ab īnsequentibus Letvīnīs.

Dē monumentō Ancyrānō

Imperātor Augustus in campō Mārtiō Mausōlēum sibi exstrūxit. Prope introitum duae tabulae affixae sunt (*buvo pritvirtintos*). In hīs tabulīs rēs gestae dīvi Augustī īnscriptae sunt. Imperātor Tiberius haec verba, duābus linguīs, Latīnā et Graecā, scripta, in aliīs oppidīs imperīi Rōmānī dīvulgāvit. Ūnum exemplum Ancyrāe in parietibus templī Rōmae et Augustī affixum est. Haec īnscriptio ā virīs doctīs rēgīna īnscriptiōnum dīcitur. Augustus inter alia haec dīxit:

„Annōs ūndēvīgintī nātus exercitum prīvātō cōnsiliō atque meā impēnsā cōnscrīpsī, rem pūblicam in libertātem vindicāvī. Quī parentem meum interfēcērunt, eōs in exsilium expulī.

In triumphīs meīs ductī sunt ante currum meum rēgēs et rēgum liberī novem.

In cōsulātū sextō (28 m. pr. Kr.) cēsum populī ēgī. Rōmānōrum cēsa sunt capita quadrāgiēns centum mīlia et sexāgintā tria mīlia (40 x 100 000 + 63 000). Tum iterum cēsum fēcī C. Cēnsōrīnō et C. Asiniō cōsulibus (8 m. pr. Kr.); cēsa sunt cīvium Rōmānōrum capita quadrāgiēns centum mīlia et ducenta trīgintā tria mīlia (40 x 100 000 + 233 000). Item tertium cēsum cum collēgā Tiberiō Caesare, filiō meō, fēcī, Sex. Pompēiō et Sex. Appulēiō cōsulibus (14 m. po Kr.); cēsa sunt cīvium Rōmānōrum capita quadrāgiēns centum mīlia et nōngenta trīgintā septem mīlia (40 x 100 000 + 937 000).

Fīnitimās gentēs, quae nōn pārēbant imperiō nostrō, superāvī et finēs prōvinciārum populī Rōmānī auxī. Gallicam et Hispānicam prōvinciam atque Germāniam, quam inclūdit Ōceanus, ā Gādibus ad ōstium Albis fluvīi pācāvī. Meō iussū (mano įsakymu) ductī sunt duo exercitūs eōdem ferē annō in Aethiopiam et in Arabiam. Cum scrīpsī haec, annum agēbam septuāgēsimum sextum.“

Albis, is m Albis, romēniškas

Elbės upės pavadinimas

annos ... natus būdamas ...

metų (žinoma, kad Augustas gimė 63 m., taigi čia kalbama apie 44 m. pr. Kr., po Cezario nužudymo)

augleo, ēre; auxī, auctum auginti; didinti

censa sunt capita buvo surašyta (tiek ir tiek) galvų, t. y. piliečių

cens|us, ūs m cenzas (gyventojų surašymas, jų turto įvertinimas bei paskirstymas į luomas)

cōnscrībo, ere; scrīpsī, scrīptum šaukti, rinkti į kariuomenę

cōnsili|um, ī n sprendimas; sumanymas

curr|us, ūs m vežimas (čia turimas vežimas, kuriuo triumfo eisenoje važiuodavo nugalėtojas karvedys)

dī-vulg|o, āre, āvī, ātum paskelbti

fīnis, is m riba, siena

fīnitim|us, a, um gretimas kaimyninis

Gād|ēs, ium f Gados, sala ir miestas pietvakarių Ispanijoje, dab. *Cádiz*

impēnsa, ae f išlaidos

introit|us, ūs m įėjimas

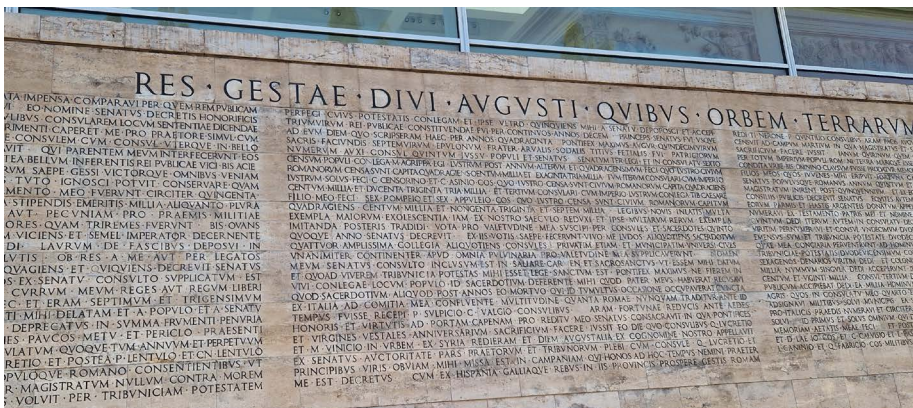
pāco, āre, āvī, ātum [pāx] nuraminti, nuramdyti, numalšinti
parentem meum Augustas buvo Cezario įsūnytas ir tapo Julijų šeimos nariu

quadrāgiēns keturiasdešimt kartų

Tiberio... filio meo būsimasis imperatorius Tiberijus buvo Augusto įsūnis ir įpėdinis

vindic|o, āre, āvī, ātum paleisti į laisvę, duoti laisvę

Imperatorius Augustus, dar gyvas būdamas, Romoje, Marso lauke, pasta-tydino išpūdingo dydžio Julijų šeimos kapavietę, kurią ir šiandien galime aplankyti Romoje. Be to, Augustas paliko veikalą, vadinamą *Res gestae divi Augusti* („Dieviškojo Augusto nuveikti darbai“), kuriame smulkiai sura-šė savo karo žygius, triumfus, atstatytas ar pastatytas šventyklas ir kitus darbus. Šis tekstas buvo iškaltas marmuro plokštėse ir pritvirtintas prie kapavietės sienos. Vėliau Tiberijaus įsakymu išverstas į graikų kalbą ir iš-platintas po įvairias provincijas. Viena geriausių išlikusių kopijų, abiem kalbomis, rasta ant Romos ir Augusto šventyklos sienų Ankiroje (dab. An-kara, Turkija).

Augusto *Res gestae* tekstas, iškaltas ant Ara Pacis muziejaus sienos, Roma

Augusto kapavietė Romoje

*Alma mater,
Universitas Vilnensis,
„Versus aureus“, „Tyto alba“,
„Alma Littera“.*

I UŽDUOTIS. Išverskite įrašus arba parinkite teisingą vertimo variantą.

Dzūkijos herbo įrašas:

Ex gente bellicosissima populus laboriosus

Žemaitijos herbo įrašas:

Patria una

Aukštaitijos herbo įrašas:

Patriam tuam mundum existima.

- Tavo tėvynė egzistuoja pasaulyje.
- Tavo tėvynę atstoja pasaulis.
- Savo Tėvynę laikyk pasauliu.
- Savo tėvyne laikau pasaulį.

Berlyno laisvojo universiteto šūkis,
įrašyta universiteto antspaude:

Veritas. Iustitia. Libertas.

Šūkis, įrašytas ant Didžiojo JAV anspaudo

E pluribus unum

- iš daugelio viena
- visi už vieną
- vienas už visus
- visi kaip vienas

II UŽDUOTIS. Suraskite lotyniškų įrašų savo mieste.

Šūkis ant Vilniaus universiteto observatorijos sienos:
hinc itur ad astra.

Vilniaus Aušros vartų įrašas

Mater misericordiae, sub tuum praesidium confugimus:

- Galestingoji Motina, po tavo stogu glaudžiamės.
- Gailastingumo Motina, po tavo stogu susibėgame.
- Gailastingoji Motina, bėgame pas tave.
- Gailastingumo Motina, bėgame gelbėtis tavo prieglobstin.

Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčios įrašas

Regina Pacis funda nos in pace:

- Taikos Karaliene, stiprink mus taikoje.
- Taikos Karaliene, padėk taikos pamatą.
- Taikingoji Karaliene, stiprink mūsų taiką.
- Taikos Karaliene, globok mus taikoje.

Įrašas vienos iš Vilniaus arkikatedros koplyčių altoriuje

S. Casimire, ora pro nobis:

- Sveikas, Kazimierai, užtark mus.
- Sveikas, Kazimierai, melskis už mus.
- Šventasis Kazimierai, melskis už mus.
- Šventasis Kazimierai, kalbėk vietoj mūsų.

ab-sum, abesse, āfuī nebūti
čia, nedalyvauti; būti toli
abundanti|a, ae f gausa, gausu-
mas, gausybė
accip|io, ere; cēpī, ceptum
priimti
accūs|o, āre, āvī, ātum kaltinti
acerb|us, a, um aitrus, kartus
acid|us, a, um rūgštus
acūt|us, a, um aštrus, smailus
ad occidentem sōlem į
besileidžiančią saulę, t. y. į
vakarus
ad-eo, īre; iī, itum
ad-hib|eo, ēre, uī, itum (pa)
vartoti, (pa)naudoti, (pri)
taikyti; suteikti (malonę),
parodyti (atlaidumą)
adig|o, ere; ēgī, āctum atvaryti,
įvaryti, atvestiob
ad-sum (as-sum), adesse, adfuī
(**affui**) būti čia, dalyvauti
adulēsc|ēns, entis jaunuolis
advers|us, a, um priešiškas;
nepalankus
advoc|o, āre, āvī, ātum pa(si)
šaukti, (pa)kviesti
aed|ēs is f kambarys, butas;
šventykla
aedifici|um, ī n [aedifico] pas-
tatas, statinys
aeg|er, ra, rum sergantis, ligo-
tas
aegrōt|us, ī m ligonis
aēne|us, a, um bronzinis
aequ|us, a, um tinkamas,
teisingas
āeri|us, a, um didelis, kylantis
į dangų
aest|ās, ātis f vasara
aet|ās, ātis f (žmogaus) amžius,
metai
aetern|us, a, um amžinas,
in aeternum per amžius,
amžinai

aeternit|ās, ātis f amžinybė
affect|o, āre, āvī, ātum karštai
trokšti, geisti, siekti
af-fero, af-ferre, at-tulī, al-lā-
tum atnešti
āg-nōsc|o, ere; nōvī, nitum
(at)pažinti
ait sako
al|o, ere, uī, (i)tum maitinti,
penėti
alm|us, a, um maitinantis
alt|us, a, um aukštas; gilus
altitūd|o, inis f aukštumas,
aukštis; gilumas
alve|us, ī m išdubimas, upės
vaga; gelda
amīc|a, ae f draugė
amīc|us, ī m draugas
ā-mitt|o, ere; mīsī, missum
pamesti
ampl|us, a, um platus, erdvus
amplitūd|o, inis f platumas,
erdvumas
angusti|ae, ārum siaurumas;
tarpeklis
anim|us, ī m dvasia, siela etc.;
in animō habēre ketinti
ann|us, ī m metai
an-nu|o, ere; nuī, nūtum link-
telėti galva; sutikti
ānser, is m, f žąsis; žąsinas
antīqu|us, a, um senovinis
antīquit|ās, ātis f senovė
aper|io, īre, uī, tum atidaryti,
atverti; atskleisti
ap-pār|eo, ēre, uī, itum pasi-
rodyti
appell|o, āvī, ātum, āre (+ acc.)
kreiptis (į ką), užkalbinti (ką)
ap-propinqu|o, āre, āvī, ātum
artėti, artintis
arbor, is f medis
arc|a, ae f skrynja
ari|ēs, etis m avinas
arm|a, ōrum n ginklai

Arpinatum praedium Arpino
dvaras
ar-rip|io, ere; ripuī, reptum
pačiupti, nutverti
ars, art|is f menas; mokslas
Arthemisi|um, ī n Artemisijos,
Artemidės šventykla
articul|us, ī m sąnarys
artifici|um, ī n menas; amatas
arx, arc|is f tvirtovė, pilis
astūtē gudriai
Atl|ās, antis m Atlantas, *gr.*
mituose – dangaus skliautą
laikantis titanas
auctōrit|ās, ātis f įtaka,
reikšmė, svarba
aud|io, īre girdėti; klausyti
aug|eo, ēre; auxī, auctum au-
ginti; didinti
augur, is m auguras (žynys)
aur|a, ae f dvelksmas, vėjelis;
oras
aure|us, a, um aukso, auksinis
autem o, bet, tuo tarpu
auxili|um, ī n pagalba
avār|us, a, um godus
av|is, is f paukštis
av|us, ī m senelis
avi|a, ae f senelė, močiutė

bacul|um, ī n lazda
baptism|um, ī m krikštas
bell|um, ī n karas
benefici|um, ī n geradarystė,
malonė
būbul|a, ae f jautiena

cad|o, ere; cecidī, cāsum kristi;
žūti
caed|ēs, is f žudynės
calcul|o, āre, āvī, ātum skai-
čiuoti
canāl|is, e šuniškas
can|o, ere; cecinī, cantātum
dainuoti, giedoti

cap|ut, itis n galva
capell|a, ae f [dem. iš capra] ožkelė
carm|en, inis n giesmė; eilėraštis
carpt|or, ōris m pjaustytojas, (maisto) dalintojas
cāse|us, ī m sūris
cathedr|a, ae f [gr.] krėslas, kėdė
causā (+ gen.) dėl (ko)
cav|eo, ēre; cāvī, cautum saugotis
celer, is, e greitas
celerit|ās, ātis f greitumas
cert|us, a, um tikras
cerv|ix, īcis f sprandas
cib|us, ī m valgis, maistas
cicer, is n žirnis; **cicer arietinum** avinžirnis
cinct|us, a, um apipintas, apkaišytas
circul|us, ī m [dem. iš circus] ratas; apskritimas
circum-ven|io, īre; vēnī, ventum apeiti aplinkui; apsupti
Circus Maximus Didysis cirkas
cit|o greitai
clām|o, āre, āvī, ātum sušukti
clang|or, ōris m klegėjimas, gagenimas
clār|us, a, um šviesus, ryškus; garsus, žinomas
clēmēti|a, ae f atlaidumas
cōgit|o, āre, āvī, ātum mąstyti, galvoti
cōgnōm|en, inis n giminės šakos (šeimos) prievardis; pravardė
cōgnōmin|o, āre, āvī, ātum praminti, pavadinti
coll|is, is m kalva
col|o, ere; coluī, cultum 1. (į) dirbti (agrum); 2. apgyventi (urbem); 3. rūpintis, bringinti, puoselėti (amīcitiam); garbinti (deōs)

coll|um, ī n kaklas
col-loc|o, āre, āvī, ātum padėti, išdėstyti; sutvarkyti
com|es, itis m, f palydovas, -ė, bendrakeleivis
commod|um, ī n nauda
com-pell|o, ere; pulī, pulsum spausti, versti
con|iūnx, iugis m, f sutuoktinis, ė
cōnām|en, inis n mėginimas
cond|o, ere; didī, ditum įkurti
cōn-fini|um, ī n pasienis
cōn-firm|o, āre, āvī, ātum sustiprinti, sutvirtinti
coniūrātī|o, ōnis f sąmokslas
cōn-secr|o, āre, āvī, ātum (pa) šventinti, pašvęsti
cōn-serv|o, āre, āvī, ātum išsaugoti, išlaikyti
cōnsili|um, ī n sprendimas, nutarimas, **consilium capere** priimti sprendimą
cōn-spīr|o, āre, āvī, ātum susimokyti, rengti sąmokslą
cōnstanti|a, ae f pastovumas
consul|o, ere; uī, tum (+acc.) klausti, prašyti patarimo
con-temn|o, ere; tempsī, tempum paniekinti
content|us, a, um patenkintas
con-tine|o, ēre; tinuī, tentum turėti savyje, laikyti
contrōversī|a, ae f ginčas, nesutarimas
conversi|o, ōnis f atsivertimas
cōpi|a, ae f gausybė, gausa; *pl.* ~ae pajėgos, kariuomenė
corn|ū, ūs n ragas
corp|us, oris n kūnas
cottīdiē kasdien
crās rytoj
crēd|o, ere, idī, itum tikėti, pasitikėti
cre|o, āre, āvī, ātum (su)kurti; (iš)rinkti (consules)
crēs|o, ere; crēvī, crētum augti

crīm|en, inis n kaltinimas; nusikaltimas, kaltė; **falsō crimine** suklastotu kaltinimu
cūd|o, ere kalti
culm|en, inis n viršūnė
cum... tum tiek... tiek; kiek... tiek
cup|io, ere, īvī, itum norėti
curricul|um, ī n bėgimas
curr|o, ere; cucurrī, cursum bėgti
cust|ōs, ōdis m, f sargas; piemuo
custōdī|o, īvī (īī), itum, īre saugoti, prižiūrėti
de (+ abl.) apie (ką)
dec|or, ōris m gražumas, dailumas; *žavumas*, patrauklumas
dē-dic|o, āre, āvī, ātum (pa) skirti, dedikuoti
dēle|o, ēre, ēvī, ētum sunaikinti, sugriauti
dē-lect|o, āre, āvī, ātum džiuginti, žavėti, teikti malonumą
dē-pell|o, ere; pulī, pulsum nuvyti, pašalinti
dē-scend|o, ere; scendī, scensum nusileisti
dēsīn|o, ere nustoti, liautis
dēsīder|o, āre, āvī, ātum troškinti
dēsīderi|um, ī n troškimas
dē-sist|o, ere; stītī, stitum (+abl) atsisakyti ko
dē|sum, esse, fuī trūkti, stokoti, neturėti
dē-vor|o, āre, āvī, ātum praryti
dē-vov|eo, ēre; vōvī, vōtum (pa)skirti (deīs); (pa)aukoti
dīc|o, ere; dīxī, dictum (pa) sakyti; kalbėti
dict|um, ī n kas pasakyta, posakis, pasakymas
dīgn|us, a, um vertas, nusipelnęs
dīlig|o, ere; lēxī, lēctum bringinti, mylėti

diluv|um, ī n tvanas, potvynis
dīmic|o, āre, āvī, ātum kovoti,
 kautis
dīmid|us, a, um pusinis
discipul|a, ae f mokinė
discipul|us, ī m mokinys
disc|o, ere; didicī mokyti
dis-cēd|o, ere; cessī, cessum
 išeiti, pasišalinti
dis-pōn|o, ere; posuī, positum
 (iš)dėstyti, (iš)dėlioti, (su)
 statinėti, pastatyti
dīv|es, itis turtingas
dīvid|o, ere; dīvisī, dīvisum
 dalyti, skaldyti
dīv|us, a, um dieviškas
dīvers|us, a, um kitoks, skir-
 tingas
dīvīn|us, a, um dieviškas
dō, dare, dedī, datum duoti
doc|eo, ēre, uī, tum mokyti
doct|us, a, um mokytas
dol|eo, ēre, uī, itūrus, sielvar-
 tauti
dōli|um, ī n statinė
dol|or, ōris m skausmas; siel-
 vartas
dōn|o, āre dovanoti
dorm|io, īre, īvī (īī), itum mie-
 goti, snausti
drac|o, ōnis m slibinas
Druid|ēs, um m druidai, *keltų*
žyniai
dubit|o, āre, āvī, ātum abejoti,
 nesiryžti
dūc|o, ere; xī, ductum (nu-, ė-)
 vesti, **dūcere in matrimo-**
nium vesti
dux, duc|is m vadas, karvedys
ed|o, ēsse (edere); ēdī, ēsum
 valgyti
ē-loqu|ēns, entis iškalbus,
 iškalbingas
ē-loquenti|a, ae f iškalba, ora-
 toriausias menas
em|o, ere; ēmī, ēmptum pirkti

ēmerg|o, ere; mersī, mersum
 iškilti, išnirti
ē-narr|o, āre, āvī, ātum išpasa-
 koti, išdėstyti, išaiškinti
Ephes|us, ī f Efesas, *jonėnų*
miestas Mažojoje Azijoje, dab.
Turkijoje, su garsia Artemidės
šventykla
Ephesi|ī, ōrum m efesiečiai,
 Efeso gyventojai
Epimēth|eus, eī m Epimetėjas,
Prometėjo brolis, Pandoros
vyras
epitaphi|um, ī n [gr.] epitafija,
 antkapio įrašas
err|o, āre, āvī, ātum klaidžioti;
 klysti
ēsc|a, ae f maistas, valgis
ēsur|io, īre, īvī, itum alkti,
 badauti
ē-volv|o, ere; volvī, volūtum
 išvynioti
exempl|um, ī n pavyzdys
ex-cit|o, āre, āvī, ātum paža-
 dinti
ex-spectāti|o, ōnis f laukimas,
 lūkesčiai, **non prō expec-**
tātiōne nelauktai, ne pagal
 lūkesčius
ex-stingu|o, ere; stīnxī, stīnc-
tum (su)(iš)naikinti
ex-ūr|o, ere; ussī, ustum sude-
 ginti
fab|er, rī m kalvis
fābul|a, ae f pasakojimas, mi-
 tas; pjesė; pasakėčia
fac|io, ere; fēcī, factum (pa)
 daryti
fact|um, ī n kas padaryta,
 veiksmas, poelgis
fals|us, a, um melagingas, pra-
 manytas
fam|ēs, is f alkis, badas
fascicul|us, ī m ryšulėlis
fāt|um, ī n likimas, lemtis
fenestr|a, ae f langas

fercul|um, ī n [fero] neštu-
 vai, *čia* padėklas su valgiais,
 patiekalas
fero, ferre; tulī, lātum nešti;
 nokinti
fīc|us, ī f figmedis; figa
fid|ēs, eī f patikimumas; ištiki-
 mybė
fil|um, ī n siūlas
fl|eo, ēre, ēvī, ētum verkti,
 raudoti
flect|o, ere; flexī, flexum lenk-
 ti; kreipti
flu|o, ere; flūxī, flūxum tekėti
flūm|en, inis n srovė, upė
fluvi|us, ī m upė
for|ēs, ium f durys
forām|en, inis n skylė, anga
Formiān|us, a, um (sc. **prae-**
dium) [Formiae] Formijų
 (dvaras, ūkis)
fōrmōs|us, a, um dailus, gražus
fortūn|a, ae f laimė, sėkmė,
 likimas, *pl.* turtas
frang|o, ere; frēgī, fractum
 sulaužyti
frāt|er, ris m brolis
frequent|o, āre, āvī, ātum
 lankyti
fret|um, ī n sąsiauris
frūst|um, ī n gabalas
fug|a, ae f bėgimas
fulg|or, ōris m žaibas
fūr, is m, f vagis; vagilė
gemin|us, a, um dvigubas,
 porinis
gen|us, eris n giminė
gign|o, ere; genuī, genitum
 gimdyti
Graec|us, a, um graikiškas,
 graikų
grāti|a, ae f dėkingumas;
grātiās agere dėkoti
grātiā (+ gen.) dėka, dėlei
grāt|us, a, um malonus, mielas
gravit|ās, ātis f rimtumas,
 orumas

grex, greg|is m kaimenė, banda; minia
haud procul netoli
heri vakar
Herodes Atticus Herodas
Atikas (101–177), *imperatorius Marko Aurelijaus ir jo brolio Lucijaus Vero retorikos mokytojas*
hic, haec, hoc šitas, šita, šis, ši
hiem|s, is f žiema
hodiē šiandien
hom|o, inis m žmogus
hort|us, i m sodas
humer|us, i m petys
hydraul|us, i m vandens vargonai
iact|o, āre, āvī, ātum, mėtyti
iānu|a, ae f durys, vartai
Iapet|us, i m Japetas, titanas,
Urano ir Gajos sūnus, Prometėjo, Epimetėjo, Atlanto ir Menoitijo tėvas
īdem, eadem, idem tas pats
īd|ūs, uum f Idos, mėnesio
vidurys: 15-oji kovo, gegužės, liepos ir spalio mėn. diena ir 13-oji kitų mėn. diena
īgnār|us, a, um neišmanantis, nepažįstantis
īniti|um, i n pradžia
īg-nōt|us, a, um nepažįstamas
īlle, illa, illud anas; jis
īmmān|is, e didžiulis
īm-mēns|us, a, um neišmatuojamas; didžiulis, milžiniškas
īm-merg|o, ere; mersī, mersum panardinti, pamerkti; *sē immergere* pasinerti
īmper|o, āre, āvī, ātum įsakyti; valdyti
īm-pōn|o, ere; posuī, positum (už)uždėti, užkrauti
īncendi|um, i n gaisras
īn-cōgnit|us, a, um nežinomas, nepažįstamas

īncol|a, ae m, f gyventojas, a
īn-dāg|o, āre, āvī, ātum sekti
pėdomis, šniukštinėti, ieškoti
īn-dūc|o, ere; dūxī, ductum įvesti
īndūstri|us, a, um stropus
īn|fāns, fantis m, f kūdikis
īn-flamm|o, āre, āvī, ātum padegti
īngeni|um, i n gabumai, protas
īniti|um, i n pradžia
īnquit sako
īnsīgn|is, e žymus, išsiskiriantis
īn-spīc|io, ere; spexī, spectrum įsižiūrėti
īnsul|a, ae f sala
īntelleg|o, ere; lēxī, lēctum suprasti
īnterfic|io, ere; fēcī, fectum nužudyti
īntr|o, āre, āvī, ātum įeiti
īn-vād|o, ere; vāsī, vāsum, įsiveržti
īn-ven|io, vēni, ventum, ire rasti, aptikti
īn-voc|o, āre, āvī, ātum vadinti (šaukti) vardu, kreiptis
īoc|us, i m juokas; **per iocum** juokais
īrāt|us, a, um piktas
īr-rīd|eo, ēre; rīsī, rīsum juoktis; išjuokti
īr-ru|o, ere, i, itūrus užpulti
īs, ea, id jis, ji; tas, ta
īt|er, itineris n kelias; **īter face-re** keliauti
īterum vėl, dar kartą
īuss|us, ūs m įsakymas, paliepimas; **īussū** įsakymu, liepimu
īūstīti|a, ae f teisingumas
īuiv|o, āre, iūvī, iūtum (+ acc.) padėti kam
īuven|is jaunas, a; jaunuolis, é

īlac, lactis n pienas

Lacedaemoni|ī, ōrum m lakėdaimoniečiai, spartiečiai
īacer|o, āre, āvī, ātum draskyti, plėšyti
īaet|us, a, um linksmas; patenkintas
īlamp|as, adis f žibintas, deglas
īlānx, lanc|is f lėkštė
īlap|is, idis m akmuo
īlātīn|us, a, um lotyniškas, lotynų
īlāt|us, a, um platus
īlātītūd|o, inis f platumas
īlent|us, a, um lėtas
īlev|o, āre, āvī, ātum (pa)lengvinti, atleisti nuo ko
īlēx, lēg|is f įstatymas, **īleges rogare** siūlyti įstatymus
īlib|er, rī m knyga
īlibenter mielai, noriai
īliber, a, um laisvas
īliber|ī, ōrum m vaikai (*laisvųjų, ne vergų*)
īliber|o, āre, āvī, ātum (+ abl. – **dōnō perīculōsō**) išvaduoti (nuo ko), išlaisvinti (iš ko)
īliberālīt|ās, ātis f dosnumas
īlingu|a, ae f kalba
īlīt|us, oris n krantas
īlītīg|o, āre, āvī, ātum, ginčytis, kivirčytis, vaidytis
īlītter|a, ae f raidė, *pl.* raštas, mokslas
īlītter|ae, ārum f laiškas; raštija; literatūra; mokslas
īloc|us, i m vieta
īlocupl|ēs, ētis turtingas, pasiturintis
īlong|us, a, um ilgas
īlongītūd|o, inis f ilgumas, ilgis
īlūd|o, ere; lūsi, lūdum išjuokti
īlūd|us, i m mokykla, **īludus litterarius** pradinė mokykla
īlup|us, i m vilkas
īluxuri|a, ae (ir ~ēs, ēī) f prabanga, ištaiga

magist|er, rī m mokytojas
magistr|a, ae f mokytoja
mar|e, is jūra, marios
mā|ter, tris f motina
magn|us, a, um didelis
magnitūd|o, inis f didumas,
 dydis
mal|um, ī n blogybė; nelaimė
māl|um, ī n obuolys, medžio
 vaisius
mal|us, a, um blogas
man|eo, ēre; mānsī, mānsūm
 pasilikti
mān|o, āre, āvī, ātum lietis,
 srūti
māne rytą, ryte
mediocr|is, e vidutinis, saikin-
 gas
mediocrit|ās, ātis f vidutiniš-
 kumas; nuosaikumas, saikin-
 gumas, kuklumas; **aurea** ~ās
 H aukso vidury
mend|āx, ācis m melagis
mēns|a, ae f stalas
mēns, ment|is f protas; siela
mēns|is, is m mėnuo, mėnesis
mercātūr|a, ae f prekyba
me|us, a, um mano
mīl|es, itis m karys, kareivis
miser, a, um vargšas, varganas
mitt|o, ere; mīsī, missum siųsti
moderātī|o, ōnis f saikingu-
 mas
modesti|a, ae f nuosaikumas
mod|us, ī m saikas
mon|eo, ēre, uī, itum priminti,
 įspėti
Monēt|a, ae f Moneta, *deivės*
Junonos epitetas
mōns, mont|is m kalnas
mors, mortis f mirtis
mortāl|is, e mirtingas
mōs, mōr|is m paprotys,
mores maiōrum protėvių
 papročiai
mov|eo, ēre; mōvī, mōtum (iš)
 judinti; jaudinti, paveikti

mox tuojau
mult|ī, ae, a daugelis, daug
multitūd|o, inis f daugybė,
 dauguma
mund|us, ī m pasaulis
mūt|o, āre, āvī, ātum pakeisti,
 paversti; *pass.* keistis, virsti

nāvig|o, āre, āvī, ātum plaukti
nāvigi|um, ī n laivas
necl|o, āre, āvī, ātum nužudyti
necessārius, a, um būtinasis
necl|o, āre; āvī, ātum nužudyti,
 užmušti
neglegenti|a, ae f aplaidumas,
 nepaisymas
neglego, lēxī, lēctum, ere
 nepaisyti, niekinti, laikyti
 nevertais
nēm|o, inis m, f niekas (*kal-*
bant apie žmogų)
nequ|eo, īre, īvī (īi), itum ne-
 galėti, neįstengti, nepajėgti
nihil n niekas (*apie negyvą*
gaiktą)
nobil|is, e kilmingas, a
noc|eo, ēre, uī, itum kenkti
nōm|en, inis n (giminės) var-
 das; **nōmen parāre** pelnyti
 (gerą) vardą
nōmin|o, āre, āvī, ātum va-
 dinti
non solum... sed etiam ne
 tik..., bet ir
nonne nejaugi ne?, argi ne?
not|o, āre, āvī, ātum pa no-
 t|o, āre, āvī, ātum žymėti,
 paženklininti; įsidėmėti
nōsc|o, ere; nōvī, nōtum pa-
 žinti
nost|er, ra, rum mūsų
nōt|us, a, um žinomas, pažįsta-
 mas; įžymus
noverc|a, ae f pamotė
novit|ās, ātis f naujovė
numer|us, ī m skaičius, skait-
 muo

numm|us, ī m pinigai, moneta
nūtr|ix, īcis f žindyvė,
 maitintoja
nūtri|o, īre žindyti; maitinti;
 penėti

obscur|us, a, um tamsus, pa-
 slėptas
obsūro, āvī, ātum, āre aptem-
 dyti, uždengti
obsōni|um, ī n užkandis
ob-sum, obfuī, obesse būti
 prieš; trukdyti, kenkti
oc-cid|o, ere; cidī, cāsūm leis-
 tis, nusileisti
ōderat nekentė
ōlim kitados, kadaise, kartą
omn|is, e visas, kiekvienas
on|us, eris n našta
op|us, eris n darbas, veikalas,
 kūrinys; **opus est** yra reika-
 las, reikia
oppid|um, ī n miestas
op-pugn|o, āre, āvī, ātum pulti
opus tessellātum (kubelių)
 mozaika
ōr|o, āre, āvī, ātum kalbėti,
 šnekėti
orb|is, is m ratas; **orbis ter-**
rārūm „žemių ratas“, pasau-
 lis
os, ossis n kaulas
ostent|o, āre, āvī, ātum paro-
 dyti, pasipuikuoti
ōsti|um, ī n 1. žiotys (flūmi-
 nis); 2. įėjimas, durys, vartai

par|ēns, entis m, f gimdytojas,
 a
pār|eo, ēre, uī, itūrus paklusti
pari|ēs, etis m siena
par|o, āre, āvī, ātum rengti,
 ruošti
parv|us, a, um mažas
patrici|us, ī m patricijus, kil-
 mingas Romos pilietis
pauc|us, a, um mažas; *pl.*
 keletas

paulisper trumpą laiką, valan-
 dèle
paviment|um, ī n [pavio] asla,
 grindys
pecūni|a, ae f pinigai
penn|a, ae f plunksna
per|eo, īre, īi, itum išeiti; mirti
perd|o, ere, idī, itum netekti,
 prarasti
pericul|um, ī n pavojus
pernici|ēs, eī f pražūtis
Pers|ae, ārum m persai, Persi-
 jos gyventojai
per-territ|us, a, um išgąsdintas
pet|o, ere, īvī (īi), itum (pa)
 siekti, (su)rasti
pictūr|a, ae f paveikslėlis
pil|a, ae f kamuolys
plāc|o, āre, āvī, ātum nuramin-
 ti; permaldauti
plāg|a, ae f smūgis, kirtis
plant|a, ae f augalas
plaud|o, ere; plausī, plausum
 ploti
plēbēi|us, ī m plebėjas, papras-
 tas pilietis
plēbs, plēb|is f liaudis, pras-
 tuomenė
plēn|us, a, um pilnas, pripildy-
 tas, kupinas
plōr|o, āre, āvī, ātum raudoti,
 aimanuoti
pluvi|a, ae f lietus, liūtis
poen|a, ae f bausmė
Pompējān|us, a, um (sc. pra-
 edium) [Pompēi] Pompėju
 (dvaras, ūkis)
pōn|o, ere; posuī, positum
 padėti, paguldyti
porrēct|us, a, um nutįšęs, nu-
 sidriekęs
porrō toliau
possum, posse, potuī galėti,
 pajėgti
poster|us, a, um paskesnis,
 būsimas, **apud posteros** bū-
 simose kartose

praec|o, ōnis m šaukllys,
 skelbėjas
praecept|um, ī n nurodymas,
 paliepimas
praeclār|us, a, um žinomas,
 žymus
praec|o, ōnis m šaukllys,
 skelbėjas
praed|a, ae f grobis, laimikis
prae-dīc|o, ere; dīxī, dictum
 pranašauti
praedi|um, ī n žemės valda,
 sodyba, dvaras;
praedic|o, āre, āvī, ātum
 skelbti, viešai sakyti
praenōm|en, inis n asmens
 vardas, *eidavo prieš giminės*
vardą (nōmen) ir būdavo
žymimas inicialais
praesent|io, īre; sēnsī, sēnsūm
 nujausti
preti|um, ī n kaina
pretiōs|us, a, um brangus,
 vertingas
prīdiē išvakarėse, iš vakaro
prīnc|eps, ipis pirmas; svar-
 biausias
prīncipāl|is, e pagrindinis,
 svarbiausias
prīncipi|um, ī n pradžia
priv|o, āre, āvī, ātum, (+ abl.)
 atimti (ką)
prō (+ abl.) už, vietoj (ko)
probitās, ātis f [probus] doru-
 mas, sąžiningumas
prōgnāt|us, a, um gimęs, kilęs
Promēth|eus, eī m **Prometė-**
jas, titano Japeto ir Klimenės
sūnus, Epimetėjo brolis, Deu-
kalijono tėvas
prōmitt|o, ere; mīsī, missum
 pažadėti, pasiūlyti
proper|o, āre, āvī, ātum sku-
 bėti
propter (+ acc.) dėl (ko), už
 (ką)
prō|sum, desse, fuī, futūrus
 būti naudinga, padėti

prō-vid|eo, ēre; vidī, vīsum
 numatyti
prō-vol|o, āre, āvī, ātum (iš)
 skristi
puell|a, ae f mergaitė
puer, ī m vaikas; berniukas
pulv|is, eris m smėlyje
pulvīn|us, ī m pagalvė
quaer|o, ere; quaesīvī, quaesī-
tum klausti, teirautis, ieškoti
quasi lyg, tartum
quī, quae, quod (gen. cūius,
 dat. cuī) kuris
qui|ēs, ētis f ramybė
quotannis kasmet
quotiē(n)s kiek kartų
radi|us, ī m lazdelė; matema-
 tikų lazdelė geometrinėms
 figūroms braižyti
rām|us, ī m šaka
rap|io, ere, uī, tum griebti,
 čiupti, stverti
rapīn|a, ae f plėšimas, grobi-
 mas
re-cēd|o, ere; cessī, cessum
 trauktis, atslūgti
re-cip|io, ere; cēpī, ceptum
 atsiimti, atgauti, susigražinti
re-cit|o, āre, āvī, ātum skaityti
 balsu
re-cre|o, āre, āvī, ātum atkurti,
 atstatyti; atgaivinti, sustiprin-
 ti
re-fero, ferre; tulī, lātum,
 parnešti
relinqu|o, ere; liquī, lictum
 palikti
rēn|ēs, (i)um m inkstai
re-pell|o, ere; p(p)ulī, pulsum
 atstumti, atmušti
re-sarc|io, īre; sarsī, sartum
 (pa)taisyti
re-sīd|o, ere; sēdī, sessum ap-
 sigyventi, apsistoti, įsikurti
re-spond|eo, ēre; spondī,
spōnsum atsakyti

re-stru|o, ere; strūxī, strūctum
 atstatyti
re-tin|eo, ēre; tinuī, tentum
 išlaikyti; paisyti
Rhē|a, ae f Rėja, *Urano ir Gajos*
duktė, Dzeuso motina, romė-
ny tapatinta su Kibele
rīp|a, ae f krantas, pakrantė
 (upės)
rīxōs|us, a, um vaidingas, bar-
 ningas, priekabus
rōbur, oris n tvirtumas, stipru-
 mas, jėga
rog|o, āre; āvi, ātum klausti,
 teirautis; prašyti, reikalauti
Romān|us, a, um romėniškas,
 romėnų
ruin|a, ae f griūtis, griuvimas;
ruinae pl. griuvėsiai

sacrifici|um, ī n [sacrum +
 facio] auka; aukojimas
sacrific|o, āre, āvī, ātum au-
 koti
sagitt|a, ae f strėlė
salūt|o, āre, āvī, ātum sveikin-
 ti; sveikintis
salv|eo, ēre būti sveikam
salv|us, a, um sveikas
sān|us, a, um sveikas, nesor-
 gantis
sapi|ēns, entis išmintingas
sati|o, āre, āvī, ātum vt [satis]
 pasotinti
Sāturn|us, ī m Saturnas, *senovės*
italikų pasėlių ir žemdirbys-
tės dievas, deivės Opės vyras,
vėliau tapatintas su graikų
Kronu
sax|um, ī n uola
sc|io, ire, ivī (ii), itum žinoti
schol|a, ae f [gr.] mokykla
scrib|o, ere; scrīpsī, scrīptum
 rašyti
scrīpt|us, a, um parašytas
sēcessi|o, ōnis f pasitraukimas
secund|us, a, um palankus;
 laimingas, sėkmingas

secūr|is, is f kirvis
sed|eo, ēre; sēdī, sessum sėdėti
sēmīt|a, ae f takas, siauras
 kelelis
sen|ex, is senas, a
sen|ex, is m, f senis, senė
senect|ūs, ūtis f senatvė
Septimont|um, ī n Septynkal-
 nis, *septynių kalnų teritorija*
Romoje
sequens sekdamas
serv|o, āvī, ātum, āre išsaugoti,
 išgelbėti
serv|us, ī m vergas
sevēr|us, a, um griežtas
sīd|us, eris n žvaigždynas
Sīgē|um, ī n Sigėjas, *kyšulys*
Troadėje, kur, pasak tradicijos,
buvo Achilo ir Patroklo kapas
simil|is, e (+ dat. / gen.) pana-
 šus (į ką)
simulācr|um, ī n atvaizdas,
 statula
Sinōpa, ae f Sinopė, *miestas*
Azijoje, prie Juodosios jūros,
kiniko Diogeno gimtinė
Sirmi|o, ōnis f Sirmijonė, *mies-*
telis prie Gardos ežero, netoli
Veronos; ten išlikę Katulo vilos
griuvėsiai
sist|o, ere; stitī (stetī), statum
čia sustabdyti, sulaikyti
sit|us, a, um esantis, išsidėjęs
sīve arba
soci|us, ī m bendras, bendri-
 ninkas
sol|eo, ēre, itus sum būti
 papratusiam, paprastai kažką
 daryti
sor|or, ōris f sesuo
spati|um, ī n *čia* laiko tarpas,
 atkarpa
spatium, ī n *čia* laiko tarpas,
 atkarpa
spect|o, āre stebėti, žiūrėti
spect|o, āre, āvī, ātum žiūrėti,
 žvelgti

sp|ēs, ēi f viltis
statu|o, ere; statuī, statūtum
 nutarti, nuspręsti
sterilicull|a, ae f jaunos kiaulės
 gimda
sto, stāre; stetī, statum stovėti
strep|o, ere, uī, itum triukš-
 mauti; tarškėti, *čia* gagenti
strūct|or, ōris m statybininkas;
čia virtuvės meistras
stud|eo, ēre, uī stengtis
stult|us, a, um kvailas, paikas
sub-lev|o, āvī, ātum, āre pa-
 laikyti
subrip|io, ere; ripuī, reptum
 slapta paimti, pavogti
sūm|o, ere, psī, ptum (pa)imti
super|o, āre, āvī, ātum pra-
 noktiti, nugalėti
superb|us, a, um išdidus
superbia, ae f išdidumas
superst|es, itis tebesantis gy-
 vas, išliekantis
supplici|um, ī n mirties baus-
 mė
suscip|io, ere; cēpī, ceptum,
 priimti
sustine|o, ēre; tinuī, tentum
 (pa)laikyti, paremti
su|us, a, um savo, savas, nuo-
 savas

ta|eo, ēre, uī, itum tylėti
tamen tačiau, vis dėlto, pagaliau
tang|o, ere; tetigī, tāctum liesti
templ|um, ī n šventykla
ten|eo, ēre laikyti, turėti; **me-**
moriā tenēre laikyti atmin-
 tyje, at(si)minti
tenu|is, e siauras, plonas
terg|um, ī n nugara
terr|a, ae f žemė, sausuma;
 šalis, kraštas
terr|eo, ēre, uī, itum gąsdinti,
 bauginti
testicul|us, ī m pl. gyvulio
 sėklidės

Thermopyl ae, ārum f [gr. «šiltieji vartai»] Termopilai, <i>siauras Aitos kalnų tarpeklis iš Tesalijos į Lokridę</i>	tūt us, a, um saugus, apsaugotas	Veron a, ae f miestas šiaurės Italijoje
timor, ōris m baimė; timōre complēti – pilni baimės, persiėmę baime	tu us, a, um tavo	vers us, ūs m poezijos eilutė, versūs – <i>pl. acc.</i> eiles
tonitr us, ūs m griausmas, griaustinis, perkūnija	ūber, is n tešmuo	vēr us, a, um tikras
torment um, ī n svaidomoji mašina, svaidyklė, pabūklas	ubi / ibi kur / ten	vest er, ra, rum jūsų
trād o, ere, idī, itum perduoti, perteikti dėstyti; traditum perduota	ūniversit ās, ātis f	vi a, ae f kelias; gatvė
trāditi o, ōnis f tai, kas perduodama iš kartos į kartą; pasakojimas, padavimas	ūnivers us, a, um visas; bendras, visuotinis	vīcīn us, ī m kaimynas
trāiic io, ere; iēcī, iectum perkelti, pergabenti	urbs, urb is f miestas, dažnai tiesiog Roma	vinc o, ere; vīcī, victum nugalėti
tribūnus plebis plebėjų tribūnas – pareigūnai plebėjų interesams ginti	ux or, ōris f žmona	vīne a, ae f vynuogynas
tumul us, ī m pilkapis	vād o, ere eiti, žengti	vīr, ī m vyras
turb a, ae f minia	val eo, ēre, uī, itum būti stipriam, sveikam; gyvuoti; pajėgti	virg a, ae f šakelė
turb o, āre, āvī, ātum jaukti	vari us, a, um įvairus	virgul a, ae f šakelė, rykštelė
Tūsculān us, a, um (<i>sc. praedīum</i>) [Tūsculum] Tuskulo (dvaras, ūkis)	variet ās, ātis f įvairumas, įvairovė	vīs f jėga, vim jėgą, galią
	vehementer smarkiai	visit o, āre lankyti
	vēl o, āre, āvī, ātum (ap)dengti, apgaubti	vīt a, ae f gyvenimas (<i>nostra</i> mūsų)
	vell us, eris n vilna, vellere aureō auksine vilna	vīt o, āre, āvī, ātum vengti
	vēr, vēr is n pavasaris	vitiōs us, a, um ydingas
	verb um, ī m žodis, <i>gram.</i> veiksmažodis	vitium, ī n yda
	verber o, āre, āvī, ātum plakti, mušti	vocābul um, ī n vardas; <i>gram.</i> daiktavardis
		vōt um, ī n auka, dovana pagal įžadus
		vulp ēs, is f lapė

Atsakymai

I UŽDUOTIS. Perskaitykite lotyniškus vardus, parašykite juos lietuviškai (jei reikia, pasitikrinkite Antikos vardynę: www.vardynas.ffv.vu.lt); įrašykite atitinkamą moters vardą lotyniškai ir lietuviškai.

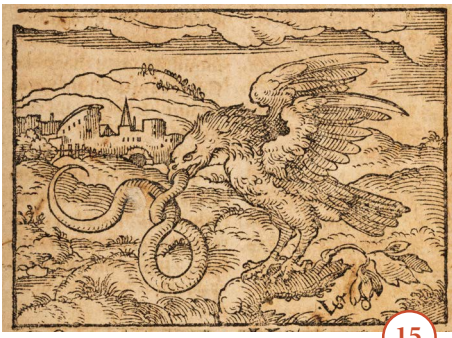
Lot. vardas	vardas lietuviškai	mot. vardas
C. Iūlius Caesar	Gajus Julijus Cezaris	Iulia – Julija
Q. Lutātius Catulus	Kvintas Lutacijus Katulas	Lutacija
C. Valerius Catullus	Gajus Valerijus	Valerija
Cn. Pompēius Maximus	Gnėjus Pompėjus Didysis	Pompėja
Sex. Afrānius Burrus	Sekstas Afranijus Buras	Afranija
D. Iūnius Brūtus	Decimas Junijus Brutas	Junija
L. Cornēlius Sulla	Lucijus Kornelijus Sula	Kornelija
P. Cornēlius Tācitus	Publijus Kornelijus Tācitas	Kornelija
Q. Horātius Flaccus	Kvintas Horacijus Flakas	Horacija
M. Aemilius Lepidus	Markas Emilijus Lepidas	Emilija
Ti. Claudius Nero	Tiberijus Klaudijus Neronas	Klaudija
P. Cornēlius Scipio	Publijus Kornelijus Scipijonas	Kornelija
M. Tullius Cicero	Markas Tulijus Ciceronas	Tulija
P. Ovidius Nāso	Publijus Ovidijus Nazonas	Ovidija

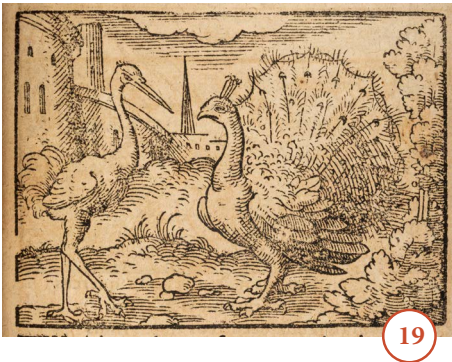
IV UŽDUOTIS. Kryžiažodis

Q.			Q	U	I	N	T	U	S		
Primus rēx Rōmānus					R	O	M	U	L	U	S
M.						M	A	R	C	U	S
L.			L	U	C	I	U	S			
Cn.					G	N	A	E	U	S	
C.					G	A	I	U	S		
P.			P	U	B	L	I	U	S		
Pater Gāius Valerius Catullus – filia ...					V	A	L	E	R	I	A
T.						T	I	T	U	S	
Pater Lūcius Aemilius Paulus – filia ...	A	E	M	I	L	I	A				
Pater Pūblius Cornēlius Tacitus – filia ...			C	O	R	N	E	L	I	A	
Pater Tiberius Claudius Nero – filia ...				C	L	A	U	D	I	A	

IUZDUOTIS. Susiekite Fedro pasakėčių pavadinimus su jų iliustracijomis (įrašykite numerius):

1) Aquila et vulpēs;	6) Dē bove et hircō;	11) Dē lupō et agnō;	16) Camēlus;
2) Aquila et testūdo;	7) Bōs et rāna;	12) Dē vulpe et cicōniā;	17) Asinus et aper;
3) Vulpēs et leo;	8) Iuppiter et rānae;	13) Vulpēs et ūvae;	18) Pāvo ad Iūnōnem;
4) Dē equō et leōne;	9) Vulpēs et sīmia;	14) Dē vulpe et corvō;	19) Grūs et pāvo.
5) Leo et boves;	10) Lupus et vulpēs iūdice sīmiā;	15) Corvus et serpēns;	

19

14

8

7

4

11

13

II UŽDUOTIS. Remdamiesi ankstesne užduotimi, parašykite gyvūnų lotyniškus atitikmenis (nom. linksnyje).

lapė	<i>vulpes</i>	asilas	<i>asinus</i>
beždžionė	<i>simia</i>	jautis	<i>bos</i>
vilkas	<i>lupus</i>	ėriukas	<i>agnus</i>
šernas	<i>aper</i>	ožys	<i>hircus</i>
kupranugaris	<i>camelus</i>	arklys	<i>equus</i>
liūtas	<i>leo</i>	povas	<i>pavo</i>
vėžlys	<i>testudo</i>	erelis	<i>aquila</i>
varlė	<i>rana</i>	gervė	<i>grus</i>
gyvatė	<i>serpens</i>	gandras	<i>ciconia</i>
		varnas	<i>corvus</i>

Autorių ir kūrinių santrumpos

Apoll. Rhod. Apolonijas Rodietis, *Augonautika*

Caes. B.G. Cezaris, *Užrašai apie galų karą*

Cic. Ciceronas

Cat. Kalbos prieš Gajų Sergijų Katiliną

Cic. Div. Apie pranašavimą

Cic. Fin. Apie gėrio ir blogio ribas

Opt. gen. Apie geriausių oratorių

Orat. Oratorius

Tusc. Tuskulo pašnekesiai

Verr. Kalbos prieš Gajų Verį

Hdt. Herodotas, *Istorija*

Hor. *Carm.* Horacijus, *Odės*

Liv. Titas Livijus, *Nuo miesto įkūrimo*

Ov. *Met.* Ovidijus, *Metamorfozės*

Petron. *Sat.* Petronijus, *Satyrikonas*

Sen. *Ben.* Seneka, *Apie geradarystes*

Literatūra

Apolonijas Rodietis, *Argonautika*, vertė Audronė Kudulytė-Kairienė, Vilnius: Mintis, 2012.

Cezaris, Gajus Julijus, *Užrašuose apie galių karą*, vertė Violeta Radvilienė, Vilnius: Baltos lankos, 1998.

Ciceronas, Markas Tulijus, *Apie geriausių oratorių*, vertė Audronė Kučinskienė, in: *Literatūra*, 2001, 43 (3), 91–96.

Ciceronas, Markas Tulijus, *Oratorius*, vertė Audronė Kučinskienė, Vilnius: VU leidykla, 2023.

Ciceronas, Markas Tulijus, *Prieš korupciją. Kalbos prieš Gajų Verį*, vertė Audronė Kučinskienė, Vilnius: Societas Classica, 2019.

Dilytė, Dalia, *Antikinė literatūra*, Vilnius: VU leidykla, 2005.

Dilytė, Dalia, *Senovės Romos kultūra*, Vilnius: Metodika, 2012.

Dilytė, Dalia, *Skaitome romėnus*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2009.

Herodotas, *Istorija*, vertė Jonas Dumčius, Vilnius: Mintis, 1988; Vaga, 2008.

Hesiodas, *Teogonija*, vertė Audronė Kudulytė-Kairienė, Vilnius: Aidai, 2002.

Horacijus, *[Sau paminklą stačiau]*, vertė Mykolas Biržiška, in: Q. Horatius Flaccus, *Parinkti eilėraščiai*. Įvadą ir paaiškinimus paruošė M. Račkauskas. Klaipėda: „Ryto“ akcinė bendrovė, 1934, 167; 1939, 176–177.

Horacijus, *Paminklas*, vertė Antanas Dambrauskas, *Literatūra ir menas*, 1991 II 9.

Horacijus, *Paminklas*, vertė Motiejus Gustaitis, in: *Visuotinės literatūros chrestomatija. I-ji dalis. Graikai ir Romėnai*. Sudarė J. Talmantas, Kaunas: „Sakalo“ b-vės leidinys, 1930, 115.

Horacijus, *Lyrika*, vertė Henrikas Zabulis, Vilnius: Vaga, 1977.

Katulas, Gajus Valerijus, *Lyrika*, vertė Henrikas Zabulis, Vilnius: Vaga, 1969.

Kučinskienė, Audronė, „Antikos literatūros žanrai: laiškai“, *Gimtasis žodis*, 2000, 11, 21–26.

Kučinskienė, Audronė, *Vaizduojamasis romėnų menas*, Vilnius: VU leidykla, 2016.

Marcialis, *Epigramos*, vertė Aleksandra T. Veličkienė, Vilnius: Baltos lankos, 1998.

Ovidijus, *Metamorfozės*, vertė Antanas Dambrauskas, Vilnius: Vaga, 1979, 1990 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 6).

Petronijus, *Satyrikonas*, vertė Jonas Dumčius, in: *Antikiniai romanai ir pasakėčios (Pasaulinės literatūros biblioteka* 8), Vilnius: Vaga, 1987.

Seneka, Lucijus Anėjus, *Diatribės*, vertė D. Dilytė, Vilnius: Pradai, 1997.

Svetonijus, Gajus Trankvilas, *Dvylikos Cezarių gyvenimas*, vertė Janina Mažiulienė, Vilnius: Vyturys, 1998.

Vernant, Jean-Pierre, *Pasaulis, dievai, žmonės. Mitų interpretacijos*, Vilnius: Tyto alba, 2000.

Iliustracijų sąrašas

- P. 18.** Julijaus Cezario skulptūra prie Romos forumo. A. Kučinskienės nuotr.
Pompėjų mozaika *Memento mori* iš Fauno namo, Neapolio archeologinis muziejus. E. Meškonienės nuotr.
Aldo Manucijaus (1449/1452–1515) leidyklos logotipas. https://en.wikipedia.org/wiki/Festina_lente
John Rogers Herbert, *Laborare est orare*, 1862 [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:John_Rogers_Herbert_\(1810-1890\)_-_Laborare_est_Orare_-_T01455_-_Tate.jpg#/media/File:John_Rogers_Herbert_\(1810-1890\)_-_Laborare_est_Orare_-_T01455_-_Tate.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:John_Rogers_Herbert_(1810-1890)_-_Laborare_est_Orare_-_T01455_-_Tate.jpg#/media/File:John_Rogers_Herbert_(1810-1890)_-_Laborare_est_Orare_-_T01455_-_Tate.jpg)
- P. 20.** Senovės Romos žemėlapis. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Heinrich_Kiepert._Roma_urbs_ab_Augusti_Imp._tempore_cum_muris_ab_Aureliano_et_Honorio_-_Part_III.jpg
- P. 21.** V a. pr. Kr. Romos maketas, Romėnų civilizacijos muziejus (Museo della civiltà Romana). A. Kučinskienės nuotr.
Romos forumas nuo Palatino. A. Kučinskienės nuotr.
- P. 22.** Romos forumo maketas. A. Kučinskienės nuotr.
Koliziejus nuo Palatino. Sauliaus Kučinsko nuotr.
- P. 24.** John William Waterhouse, *Pandora*, 1896 https://en.wikipedia.org/wiki/Pandora#/media/File:Pandora_-_John_William_Waterhouse.jpg
- P. 25.** *Pandora ir Epimetėjas*, V a. pr. Kr. graikiška vaza, Ashmolean Museum, Oksfordas https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Comparable_to_the_Group_of_Polygnotos_-_ARV_1562_-_birth_of_Pandora_-_Theseus_pursuing_woman_-_Oxford_AM_V_525_-_03.jpg
- P. 30.** Mokyklą vaizduojantis romėniškas reljefas, II a., Reino krašto muziejus (Rheinisches Landesmuseum Trier) Tryras, Vokietija. A. Kučinskienės nuotr.
- P. 31.** Paminklas poetui Katului, 1935, Sirmijonė, Italija https://en.wikipedia.org/wiki/Catullus#/media/File:Catull_Sirmione.jpg
Katulo vila Sirmijonėje, Italija. I. Šedbaraitės nuotr.
- P. 34.** Nijobidų krateras, V a. pr. Kr., Luvro muziejus, Paryžius https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4f/Niobid_Krater_-_Niobid_massacre.jpg
Nijobė ir jos vaikai, II a. skulptūrinė grupė, Uffizi galerija, Florencija. A. Kučinskienės nuotr.
Klasikinės filologijos studentai prie Verkiančios Nijobės uolos, Magnesija prie Sipilo, dab. Manisa, Turkija, 2023. A. Kučinskienės nuotr.
- P. 39.** *Archimedas ir romėnų karys*, XVIII a. mozaika, Liebieghaus galerija, Frankfurtas prie Maino, Vokietija https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Archimedes_before_his_death_with_the_Roman_soldier,_Roman_mosaic.jpg
- P. 42.** *Deukalijono ir Piros* reljefas, 2008, Parc del Laberint d'Horta, Barselona, Ispanija https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Relief_of_Deucalion_and_Pyrrha_-_Parc_del_Laberint_d%E2%80%99Horta_-_Barcelona.jpg
Rubens, *Deukalijonas ir Pira*, 1636–1637, Prado muziejus, Madridas [https://en.wikipedia.org/wiki/Deucalion_and_Pyrrha_\(Rubens\)#/media/File:Peter_Paul_Rubens_-_Deucalion_and_Pyrrha,_1636.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Deucalion_and_Pyrrha_(Rubens)#/media/File:Peter_Paul_Rubens_-_Deucalion_and_Pyrrha,_1636.jpg)
Marmurinis diskas iš Gabijų, I a., Luvro muziejus, Paryžius https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Altar_twelve_gods_Louvre_Ma666.jpg
- P. 48.** Gian Lorenzo Bernini, *Enėjas, Anchisas ir Askanijas*, 1618–1619, Galleria Borghese, Roma. A. Kučinskienės nuotr.
- P. 49.** *Kapitolijaus vilkė*, Kapitolijaus muziejai, Roma. S. Kučinsko nuotr.
- P. 50.** Romulo laikų gyvenvietės maketas, Palatino muziejus, Roma, A. Kučinskienės nuotr.
Romulo laikų lūšnų rekonstrukcija. Romėnų civilizacijos muziejus. A. Kučinskienės nuotr.
Lūšnos pavidalo urna, X a. pr. Kr., Romos forumo muziejus. A. Kučinskienės nuotr.
- P. 53.** *Friksas ir Helė*, Pompėjų mozaika, Neapolio archeologinis muziejus. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/47/Affreschi_romani_-_Pompei_-_Frisso_ed_Elle.JPG
- P. 59.** *Heraklis pas Hesperides*, IV a. pr. Kr., Britų muziejus, Londonas. A. Kučinskienės nuotr.
Heraklis ir Atlantas, graikų vazos piešinys, VI a. pr. Kr., Atėnų nacionalinis archeologijos muziejus. <https://www.flickr.com/photos/69716881@N02/30299811450>
Romėniškos mozaikos *Heraklio žygiai*, fragmentas, III a., Madrido archeologinis muziejus. A. Kučinskienės nuotr.
Dzeuso šventyklos metopė, Olimpijos muziejus. A. Kučinskienės nuotr.
- P. 60.** Deivė Tichė su Plutu (Turtu) ir gausybės ragu, Stambulo archeologinis muziejus. A. Kučinskienės nuotr.
Livija su gausybės ragu, Berlynos senasis muziejus (Altes Museum Berlin). A. Kučinskienės nuotr.
- P. 61.** *Cave canem* mozaika Poeto tragiko namo prieangyje, Pompėjai. E. Gedgudaitės nuotr.
Cave canem mozaika Pakvijaus Prokulo namo prieangyje, Pompėjai. A. Kučinskienės nuotr.
- P. 62.** Romėniško namo rekonstrukcija. Flickr 2355845816_20d71e6c41_b <https://www.flickr.com/photos/60419546@N00/2355845816>
Pakvijaus Prokulo namo atriujus, Pompėjai. A. Kučinskienės nuotr.
Menandro namo persitilinis kiemas, Pompėjai. A. Kučinskienės nuotr.
- P. 63.** Diogeno paminklas Sinopėje, Turkija. https://en.wikipedia.org/wiki/Statue_of_Diogenes#/media/File:Diogenes_statue_in_Sinop-full.jpg
Jean-Léon Gérôme, *Diogenas iš Sinopės*, 1860, Walters meno muziejus, Baltimorė, USA. https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:Jean-L%C3%A9on_G%C3%A9r%C3%B4me_-_Diogenes_-_Walters_37131.jpg
- P. 68.** *Tesėjas ir Minotauras*, graikiškų vazų piešiniai. Senasis Berlyno muziejus (Altes Museum Berlin). A. Kučinskienės nuotr.
- P. 69.** *Tesėjas ir Minotauras*, Neapolio archeologinis muziejus, Italija. S. Kučinsko nuotr.
Tesėjas ir Minotauras, Britų muziejus, Londonas https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Theseus_Minotaur_BM_Vase_E84.jpg
Tesėjas ir Minotauras, Britų muziejus, Londonas https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kleophrades_Painter_ARV_187_57_Theseus_and_the_Minotaur_-_Theseus_and_Prokrustes_%2802%29.jpg
Tesėjas ir Minotauras, Pompėjų mozaika, Neapolio archeologinis muziejus, Italija. S. Kučinsko nuotr.

P. 70. Knoso rūmų maketas, Heraklijo archeologinis muziejus. A. Kučinskienės nuotr.
Knoso rūmų archeologinė vietovė, Kreta. S. Kučinsko nuotr.

P. 72–73. Aisopo pasakėčiu iliustracijos paimtos iš: PHÆDRI AUGUSTI LIBERTI FABULARUM LIBRI V cum notis et supplementis Gabrielis Brotir. Accesserunt parallelae Joannis de la Fontaine Fabulae, Parisiis: Typis J. Barbou, MDCCLXXXIII (1783). MYTHOLOGIA ÆSOPICA, in qua, ÆSOPI FABVLÆ GRÆCOLATINÆ CCXCVII, quarum cxxxvi primùm prodeunt. Adiiciuntur insuper Phaedri, Avieni, Abstemii fabulae. Opera & Studio Isaaci Nicolai Neveleti, Francoforti: Typis Nicolai Hoffmanni, MDCX (1610). VU bibliotekos Šenujų spaudinių skyrius. Skaitmenintojas Mindaugas Česlikauskas

P. 75. Kapitolijaus kalva, Roma. Audronės Kučinskienės nuotr.

P. 79. Apolono šventykla Delfuose. S. Kučinsko nuotr.

P. 82. Dabartinis Efeso Artemisijo vaizdas. A. Kučinskienės nuotr.

P. 86. Augusto *Res gestae* tekstas, *Ara Pacis* muziejus, Roma. A. Kučinskienės nuotr.

Augusto kapavietė Romoje [https://en.wikipedia.org/wiki/Mausoleum_of_Augustus#/media/File:Photographs_of_the_Mausoleum_of_Augustus_14_\(cropped\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Mausoleum_of_Augustus#/media/File:Photographs_of_the_Mausoleum_of_Augustus_14_(cropped).jpg)

P. 88. Įrašas ant Vilniaus universiteto observatorijos sienos. A. Kučinskienės nuotr.

Vilniaus Aušros vartų įrašas. A. Kučinskienės nuotr.

Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčios įrašas. A. Kučinskienės nuotr.

Šv. Kazimiero sarkofago įrašas, Vilniaus arkikatedra bazilika, A. Kučinskienės nuotr.